

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI
CUMHURİYET TARİHİ BİLİM DALI

ANKARA HALKEVİ'NİN MUSİKİ ÇALIŞMALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Mehmet ÇEVİK

HAZIRLAYAN
Şule DEMİRALP

ELAZIĞ-2018

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI
TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ BİLİM DALI

ANKARA HALKEVİ'NİN MUSİKİ ÇALIŞMALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Mehmet ÇEVİK

HAZIRLAYAN
Şule DEMİRALP

Jürimiz, ... /... / 2018 tarihinde yapılan Tez savunma sınavı sonunda yüksek lisans tezini oy çokluğuyla / oy birliğiyle başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

1.
2.
3.

F.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ... /... / 2018 tarih ve sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ömer Osman UMAR
Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****Ankara Halkevi'nin Musiki Çalışmaları****Şule DEMIRALP****Fırat Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü****Tarih Ana Bilim Dalı****Elazığ-2018; Sayfa: IX+108**

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türkiye'de, milli devlet yapılandırma çalışmaları içerisinde Türk Ocaklarının önemli katkılarının olduğu bir gerçektir. 1932 yılı sonrası bu misyonu Halkevleri üstlenmiştir. Halkevleri milletleşme yolunda hemen her alanda halk eğitiminin ocağı olarak faaliyet göstermiştir. Bu faaliyetlerin en önemlilerinden birisi musiki çalışmalarıdır.

Musiki alanında temel hedef ise modern musiki ile milli musikinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasıdır.

Bu amaçla, Ankara Halkevi; korolar oluşturmak, enstrüman çalmayı öğretmek için kurslar düzenlemek, konserler verdirmek, halk kültüründe var olan müzik değerlerini derlemek, derleme yapılan kültür varlıklarını notaya geçirterek repertuvara kazandırmak gibi faaliyetlerde bulunmuştur. Bunların yanı sıra halk ozanlarına halkevi ve halkodalarında konserler verdirerek halka tanıtmak ve bütünleştirmek için faaliyetler icra edilmiştir.. Türkiye'de ve dünyada ünlü ve saygın müzik üstatlarına Ankara Halkevinde konferanslar ve dersler verdirilmesi ise en kayda değer faaliyetlerdi. Çünkü böylece Türkiye'de musiki icra etmede ve musiki araştırmalarında yöntemler konusunda bilimsel tartışmalar başlamıştır. Şüphesiz üzerinde bilimsel tartışma yaratılan her konu ilerleme belirtilerinin ortaya çıkması anlamını taşır.

Anahtar Kelimeler: Ankara Halkevi, Türk Musikisi, Halk Müziği

ABSTRACT**Master's Thesis****Musical Studies of Ankara Public's House****Şule DEMİRALP****Firat University****Institute of Social Sciences****History Department****Elazığ-2018; Pages: IX+108**

In the first years of the republic, the essential contributions of Turkish hearths within the studies of national state construction, is obvious. After 1932, this mission was undertaken by the public's houses. The public's houses operated as the hearths of people's education through the path of being a nation. Musical studies were among the most important activities.

The basic principle in the field o

+f music is to develop and popularize national music with the help of modern music. For this purpose, Ankara Public's House had some attempts, such as; choir, courses to teach playing musical instruments, concerts, collecting the folk songs, scoring the collected musical values. In addition to these, some concerts were organized in the Public's Houses and its smaller units in the towns, in order to introduce the minstrels to the people. The most important organization was undoubtedly the conferences and courses given by the respected masters, who were famous countrywide and worldwide, in Ankara Public's House. Thereby, scientific discussions started about musical performances in Turkey and the musical methods. So, it is exactly true that, every subject, which can be discussed scientifically, have the meaning for development.

Keywords: Ankara Public's House, Turkish Music, Folk Music

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
ÖN SÖZ	VII
KISALTMALAR	IX
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. HALKEVİ ŞUBELERİ	12
1.1. Dil-Edebiyat-Tarih Şubesi	12
1.1.1. Dil Bölümü	12
1.1.1.1. Araştırma ve Derleme	13
1.1.1.2. İleri Sürme İşi	13
1.1.2. Edebiyat Kolu.....	13
1.1.3. Tarih Şubesi.....	13
1.2. Güzel Sanatlar Şubesi	14
1.3. Temsil Şubesi.....	15
1.4. Spor Şubesi.....	15
1.5. Sosyal Yardım Şubesi	16
1.6. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi	17
1.7. Kütüphane ve Yayın Şubesi	18
1.8. Köycülük Şubesi	19
1.9. Müze-Sergi Şubesi	21
1.9.1. Halkevi Müzesi.....	21
1.9.2. Sergiler Grubu	21

İKİNCİ BÖLÜM

2. HALKEVLERİNİN MUSİKİ ÇALIŞMALARI	23
2.1. Halkevlerinde Bando Çalışmaları	24
2.2. Telif Eserlerin Satın Alınması.....	25
2.3. Telif Haklarının Satın Alınmasının Yanında Sanatı Desteklemek Adına Müzik Eserlerinin Satın Alınması	32

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ANKARA HALKEVİ'NDE DERS VEREN HOCALAR.....	34
3.1. Mehmet Veli Kanık.....	34
3.2. Bela Bartok.....	35
3.3. Mucip Arcıman	41
3.4. Avni Özbenli	41
3.5. Hüseyin Çakır.....	45
3.6. Ferruh Arsunar	46
3.7. Mithat Fenmen	48
3.8. Karagöz Sanatkarı Küçük Ali	49

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ANKARA HALKEVİNİN GÖREVLENDİRDİĞİ VE KONSERLER VERDİRDİĞİ HALK OZANLARI	52
4.1. Aşık Ahmet Başer	52
4.2. Aşık Dursun Cevlani	53
4.3. Aşık Fazlı Tavan	55
4.4. Aşık Daimi	56
4.5. Aşık Süleyman	58
4.6. Maraşlı Aşık Mehmet Kiper.....	58

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. ANKARA HALKEVİNİN SAZ ÖĞRETİMİ İÇİN GÖREVLENDİRDİĞİ SANATÇILAR.....	62
5.1. Hasan Sözeri 1922-1970	62
5.2. Ahmet Gazi Ayhan.....	66
5.3. Osman Özdenkçi	72
5.4. Ahmet Yamacı	74

ALTINCI BÖLÜM

6. MUSİKİ FAALİYETLERİNİN DENETLENMESİ, KURSLAR VE TEMSİLLER.....	81
6.1. Halkevlerinin 1944 Yılı Çalışmaları	81
6.2. Bazı Halkevleri'nin Faaliyetleri	86
6.3. Ankara Halkevi'nin Halk Musiki Cemiyeti'ne Yardımları ve Cemiyetin Faaliyetler.....	87

6.4. Ankara Halkodaları'nda Müzik Kursları Çalışmalarının Denetlenmesi	88
6.5. 1946-1947 Temsil İşleri	89
SONUÇ	91
BİBLİYOGRAFYA	94
EKLER	107
Ek 1. Orijinallik Raporu	107
ÖZ GEÇMİŞ	108

ÖN SÖZ

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu şüphesiz Türk siyasi tarihinin en önemli ve en büyük değişim olayıdır. Yeni idare tarzı, rejim, kurumlarıyla yeni bir anlayışla yeniden yapılanma sürecini de başlatmıştır. Bu süreçte devlet kurumlarını Cumhuriyet'e uygun şekilde yapılandırırken fert-devlet ilişkilerini de yeni anlayışlarla düzenlemek ve bunu halka anlatmak, öğretmek ve benimsetmek için çaba göstermiştir. Bunun temel amacı vatandaşlarda birey olma bilincini yerleştirmektir. Bu çaba ile hakkını, hukukunu bilen, isteyen, tercih yapabilme yetisi olan, bilgili, donanımlı insanlar olarak şahsiyetin ön plana çıktığı bir toplum oluşturmak hedeflenmiştir.

Cumhuriyetin ilk yılları, ekonomide, tarımda, imarda, ulaşırmada, eğitimde ve kültürde, kısacası her alanda yeniden yapılanma dönemidir. Yeni bir sosyal yapı, yeni bir toplumsal kimlik, açıkçası, dili, kültürü, sanatı, edebiyatı, tarihi, folklorü, maddi ve manevi bütün değerleriyle milletleşme çabası da bu yeniden yapılanmanın temel hedefidir. Bu hedef ulaşmanın en önemli aracı ise eğitimidir. Bir taraftan örgün eğitimin yaygınlaşması, öğretmen yetiştiren kurumların yapılandırılması ve sayılarının artırılması işleriyle uğraşılırken diğer taraftan da halk eğitime önem verilmesi gerçeği göz ardı edilemezdi. İşte halkevleri yeniden toplumsal yapılanmada halk eğitimi alanında oluşturulan ve hizmet veren en önemli kurumdur.

Halkevleri; Dil-Edebiyat ve Tarih, Güzel Sanatlar, Spor, Sosyal Yardım, Kütüphanecilik, Müze ve Sergi, Halk Dershaneleri ve Kursları gibi bir çok alanda halk eğitimi vermiştir. Bu faaliyetler halkevlerinde ya da halkodalarında yapılmıştır. Halkevleri'nin bir genel merkezi yoktur ama Ankara Halkevi adeta bir genel merkez gibi çalışmıştır.

Bir topluluğun millet olabilmesinde pek çok maddi ve manevi kültür unsuru gereklidir. Musiki de bunlardan birisidir. Söz konusu dönemin eğitim-kültür politikaları ve sosyo-kültürel durumları incelenirken halkevlerinin faaliyetlerinin de bu inceleme içerisinde olması, dönemi daha iyi anlamaya ve anlatmaya yardımcı olacaktır.

Bu çalışmada yukarıda ifade ettiğimiz anlayışa uygun olarak Ankara Halkevi'nin Musiki faaliyetlerini ele almayı, Millileşme sürecinde musikinin yeri ve önemini anlamamıza yardımcı olacağız kanaatiyle uygun bulduk. Şimdiye kadar üzerinde çalışma yapılmamış olmasının bir takım zorluklar yaşattığı bir gerçektir. Ayrıca ve ne yazık ki Ankara Halkevi'nin musiki faaliyetleri ile belgeleri toplu bir şekilde bulmak

mümkün olmadı. Buna rağmen Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nde bulabildiğimiz belgeler ışığında çalışmamızı tamamladık.

Bu çalışma elbette ele aldığımız konuda son nokta olmayacaktır. Eksiklikleri mutlaka vardır ve bir konudaki her ilk çalışma için gösterilecek hoşgörüye sığınıyorum.

Bundan sonraki benzer çalışmalar için faydalı olacağı kanaatindeyim.

Bu çalışma süresince her türlü yardımlarını gördüğüm, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi personeline, aile fertlerime sevgili ablam Gülden YALÇIN'A ve danışman hocama içten teşekkürlerimi sunuyorum.

ELAZIĞ-2018

Şule DEMİRALP

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
B.C.A	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
C.	: Cilt
CHF	: Cumhuriyet Halk Fırkası
Çev.	: Çeviren
M. Kemal	: Mustafa Kemal
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
T.T.K	: Türk Tarih Kurumu
THM	: Türk Halk Müziği
TRT	: Türk Radyo Televizyon
Y.	: Yıl

GİRİŞ

Türk Ocakları ile başlayan halkevleri süreci Türkiye Cumhuriyeti'nin başka bir deyişle Türk İnkılabının gelişimi olarak ortaya çıkmıştır. *“Halkevlerinin temeli Osmanlı İmparatorluğu'nda kurulan Türk Ocakları'na dayanır. Türk Ocakları'nın ortaya çıkışı ise; II. Meşrutiyet ilan edildikten sonra Osmanlı Devleti iç ve dış olayların sebep olduğu bunalımlar içine düşmüştü. Bütün bu iç ve dış gaileler içinde ülkede milli birlik ve beraberliği sağlamamanın sancılarını çeken Türk unsuru vardı. Çünkü Türkler bütün bu gelişmelere rağmen hala milli şuur ve milliyetçilikten mahrum bulunuyorlardı. Bu sebeple II. Meşrutiyet'e paralel olarak çeşitli cemiyet ve dergiler etrafında toplanmaya başlayan Türkçü aydınlar”*, milli mefkûreden ve şurardan mahrum olarak yaşayan Türkler'i bir arada millet denilen bir bütün halinde toplanma huzuru üzerinde durmaktaydılar¹. İşte Türk Ocakları çöken imparatorluğun hasta ideolojisi üzerine kurulan ve yepyeni bir hayat hamlesi taşıyan mili kültür propaganda ocaklarıdır². Bu bağlam da; Osmanlı'dan kalan Türk Ocakları, Cumhuriyet Türkiye'sindeki halk eğitimi çalışmalarının öncüsüdür. Türk Ocakları'na dayanan halkevleri süreci özünde halkın eğitimini esas almakla beraber amacı halkı kültürel boyutta geliştirilip Türk kültürünün de bütün dünyada yaygınlaşmasını hedef almıştır. Bu durumun en büyük³ kanıtı ise; Türk Ocakları kurucusu olan Ziya Gökalp'e göre Türkçülüğün görevleri halk içinde bulunan Türk harsını ortaya çıkarmak ve bu harsı batı medeniyeti ile birleştirmektir. Batı medeniyetlerine ulaşmak için sadece sanayinin geliştirilmesi ile yeterli koşul değildir. Türkler'in geçmişlerine bakması ile batı medeniyeti ile buluşacak olan Türk harsının ortaya çıkarılması gerekir”⁴ Ziya Gökalp'in düşüncesinden anlaşıldığı üzere halkevleri ve Türk Ocakları'nda amacı, Türk kültürünün güzelliklerini ortaya çıkarmaktır.

Türk Ocakları kuruluş amacına binaen ilk defa Cenevre'deki Türkler arasında örgütlenmiş; bunu İstanbul'da açılan şubesi izlemiştir.” Bu ocaklar aydınlar arasında destek görmüş, Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasında etkili olmuşlardır. Türk Ocakları kuruluş amacında Türk ideolojisi yatmaktaydı. 1912 yılında yayımlanan Türk Ocağı

¹ Nurcan Toksoy; Halkevleri Bir Kültürel Kalkınma Modeli Olarak, Ankara, 2007, s.19,.

² İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Halkinevi, Ankara, 1952 s.22.

³ Erol Turgut, Halkevleri ve Halk Eğitimi (1932-1950), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1998 s.11.

⁴ Doğan Emrah Zıraman, , Cumhuriyet Dönemi Müzik Politikalarında Halkevlerinin Yeri 1932-1950, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2003. s.17.

Esas Nizamnamesi⁵ Türk Ocakları'nın amaçlarını ortaya koymada temel kaynaktır. Nizamnamenin 2. maddesinde ocağın amacı şöyle ifade edilmektedir:

“2. Madde: Cemiyetin maksadı, akvam-ı İslamiye'nin bir rûkn-ü mühimi olan Türklerin milli terbiye ve ilmî, içtimai, iktisadi seviyelerinin terakki ve itilâsıyla Türk ırk ve dilinin kemaline çalışmaktır.”

Yine nizamnamenin 3. maddesinde belirtildiğine göre; ocak bu amacını gerçekleştirmek için, “Cemiyet maksadını elde etmek için Türk Ocağı adlı kulüpler açarak dersler, konferanslar, müsamereler tertip edecek, kitap ve risaleler neşr edecek mektepler açmaya çalışacaktır. Milli serveti korumak ve çoğaltmak için her türlü meslek ve sanat erbabıyla görüşerek iktisadî ve ziraî teşviklerde bulunacak ve bu gibi müesseselerin doğup yaşamasına elinden geldiği kadar yardım edecektir.” denilmektedir⁶.

“Türklüğün her alanda yükselmesini amaç edinen Türk Ocakları, Türk milletini aydınlatmak için konferans, temsil, ders, kurs, okul, neşriyat, kütüphane, spor, sergi, radyo, sinema gibi halk eğitimi faaliyetleriyle halka ulaşmaya çalışmıştır.”⁷ Buradan da anlaşılacağı üzere dönemin bilim kültür merkezi haline gelmiştir.

Türk Ocakları kültürel alanda ülkeyi geliştirmekle kalmayıp fukara çocuklarına kız ve kadınlara mahsus iş odaları açmak burada öğleye kadar terbiye-i bedeniye, ahkâm-ı diniye ve öğrenecekleri işlere göre ders verip öğleden sonra marangozluk, örmecilik, sepetçilik gibi hayatlarını kazandıracak herhangi bir sanat öğretmek iş sahibi olmalarını da sağlamak gibi maddi boyutu da vardır Türk Ocakları'nın⁸

Yayın alanında da faaliyet gösteren Türk Ocakları, başta Türk Yurdu Mecmuası olmak üzere, farklı ocaklar gazete ve mecmualar yayımlamıştır. Bunlar Bilgi Mecmuası, Yeni Mecmua'dır. Yayın faaliyeti olarak 1924 yılından itibaren merkeziyetçi bir yol izlemiştir. Türkiye Cumhuriyet'i 1923 yılında kurulduğu düşünülürse, Türk halkı için yol gösterici olduğu düşünülebilir.

Halk ruhunun en canlı unsurunu oluşturan ve halkevlerinin de büyük önem verdiği ve milli duyguların uyanmasında en etkili yöntem olup ve yine aynı zamanda kültürel gelişmişliğin en büyük göstergesi olan musikiye büyük önem vererek Türk musikisi ve Batı Musîkisi aracılığıyla halkın eğitime ve milli ruhun gelişimine büyük

⁵ Erol Turgut, ag.e., s.11

⁶ İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Halkınevi, , Ankara, 1952, s.22.

⁷ Reşit Galip Beyin Nutku “Atatürk ve Halkevleri, Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler”, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1974, s.17.

⁸ İsmail Hakkı Baltacıoğlu, a.g.e., s.23.

katkı bulunmuştur. Türk Musikisinin yeni kuşaklara öğretilmesi için çok sayıda dersleri açılmış düzenlenen konferans ve temsillerde musikiden yararlanarak halkın ocak faaliyetlerine katılımını sağlayıp⁹ yaptıkları bütün faaliyet çalışmalarıyla Türk Ocakları, ülkede büyük bir boşluğu doldurmanın da ötesinde kültürel yönden önemli gelişmelere de imza atmıştı. Özellikle Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki çalışmaları Gazi Mustafa Kemal'in büyük beğenisini kazanmış. Atatürk yaptığı gezilerde Türk Ocağı'nın 3. maddesine atıfla bulunarak, ocakların Cumhuriyet Halk Fırkasıyla çalışması gerektiğini vurgulamıştır. Ancak çağdaş medeniyete bağlı ve milli yapıda yeni bir devlet olan Türkiye Cumhuriyeti'ni büyük bir dinamizm içinde Ortaçağ kuruluşunda ki bütün eski müesseselerin yerlerine çağdaş kuruluşlar haline getirmek, köklü bir zihniyet değişikliği yapmak için sabırsızlanıyordu¹⁰. Bu sebeple Mustafa Kemal çağa ayak uyduramadığını düşündüğü ocakların kapatılıp çağa uygun bir kurumun kurulmasında yana tavır sergiliyordu. Ancak bu düşünceye muhalif olanlarda vardı. Muhalifler;

“Türk Ocakları'nda toplananların ayrı hareket etmesi, Laikliğin bir ulusal gereksinime olmadığını, yalnızca Avrupa öykünmeciliği olduğunu, hafta tatilinin cuma günü, olması gerektiğini Arapça öğrenimini İslam beraberliği sağlayacağını, giyim devriminin ise Türk insanının geleneksel karakterinden uzaklaştırılacağını ileri sürerek ortalığı karıştırıyor ve böylece Atatürk devrimlerine dolaylı yoldan karşı çıkıyorlardı”. M. Kemal Atatürk işte bu yüzden en çok önem verdiği çağdaş bir Türkiye için ve yine Türk Ocakları'nın çağa ayak uyduramaması yüzünden kapatılıp daha çağdaş bir kurum kurulmasında yana tavır sergiliyordu.

Bilimsel çalışmalar yapması gereken ocaklar doğrudan politikaya giriyorlardı ve Serbest Cumhuriyet Fırkası kurulduğunda Türk Ocakları sanki bu karşıt partinin şubeleri imiş gibi çalıştılar. Hamdullah Suphi daha da ileri giderek Türk Ocakları'nı silahlı bir eyleme sürükleyebileceğinin de işareti veriyorlardı. Faşizmi İtalyan ulusçuluğunun başarısı olarak gören Hamdullah Suphi Cumhuriyet'in yurttan ve dünyada barış anlayışını karşı çıkararak dış ülkelerde yaşayan Türkler'in kurtarılması için savaşmayı savunuyorlardı¹¹. Oysaki ocak tüzüğü'nün 3. maddesi; “ocağın siyasetle uğraşmamasını ve hiç bir ocaklının siyasal örgütlere alet olmamasını” ön görmesine

⁹ Çiğdem Doğan, *Ankara Halkevi Sergileri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009, s.10-11,

¹⁰ Nurcan Toksoy, *Halkevleri Bir Kültürel Kalkınma Modeli Olarak*, Ankara, 2007, s.24.

¹¹ Anıl Çeçen, *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*, İstanbul, 2000, s.88-89.

rağmen Ocak Genel Başkanı'nın bu yazısında siyasetle taraf olma eğilimleri açıkça dikkati çekmiştir.”¹²

Atatürk Devrimi'nin halka yönelik örgütlenmesi önündeki en büyük engel gibi görülen Türk Ocakları kapatıldıktan sonra hızlı bir çalışmaya girişilmiş, ülke koşullarının yansira dünya ülkelerinin deneyleri de incelenerek yeni bir örgütlenme doğrultusunda planlı bir biçimde hareket edilerek, en çok önemseddiği kültürel boşluğu doldurmak için artık daha fazla zaman kaybetmek istemeyerek¹³ “güvendiği ve görevlendirdiği güçlerin toplumda saygın ve toplum üzerinde etkili olmalarını sağlamak, onlardan devrim atılımlarını yürütme ve gerçekleştirme amacıyla yararlanmak, halkı bilinçlendirmek, yığınların eğitim, etkin ve yaşam düzeylerini yükseltmek için özel ve özgün bir kurum gerekti. İşte bu kurum 1932'de açılan halkevleri oldu”¹⁴ M. Kemal Atatürk'ün birlikte çalıştığı kişilerden olan Recep Peker halkevleri açma söyleşinde şunları söylemiştir:

“Arkadaşlar, biz halkevlerinin samimi ve bütün Türk vatandaşlarını müsavi şeref mevkiinde gören zihniyetle kurulmuş çatıları altında bütün vatandaşları toplamağa ve itinalı bir kültür çalışması içinde milli birliğe yükseltmeğe azmetmiş bulunuyoruz.

Yine Recep Peker konuşmasın şu şekilde devam etmiştir.

*“Arkadaşlar siyaset sahasında kendi esas programını tatbik etmekle beraber ayrıca bu siyasi hayata girmiş ve girmemiş vatandaşları müşterek bir halk terbiyesiyle istikbale hazırlamak için halkevlerini tesis ediyor, bu mahiyette bir Halkevi teşkilatını bütün halk için esas olarak yetiştirecek olgun insanlardan mürekkep bir rehber unsura ihtiyaç vardır”*¹⁵

Recep Bey'in Nutku'ndan yola çıkarak halkevleri M. Kemal'in halkçılık ülküsü doğrultusunda hareket ederek halkları bir araya getirip toplumlaşmak ve yine Türk insanını medeniyet seviyesine çıkarmak için kurulmuş kültür kurumlarıdır. halkevlerinin özünde toplumlaşmak ilkesi vardır.

Halkevlerinin program temelleri ise:

Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Devletçilik, Laiklik ve İnkılapçılık olup Atatürk ilkelerini temel esas alınmıştır. Bunların ülke çapında yaygınlaşması amaçlamıştır. *“Programınızı bu ana temel prensiplerin hakimiyeti ve edebileşmesi için*

¹² Nurcan Toksoy, a.g.e, s.26-27.

¹³ Anıl Çeçen, a.g.e. s.90

¹⁴ M.Rauf İnan, Gazi'nin Halkçılık Ülküsü, Halkevleri ve Sonrası” *Belleten*, C.L II, S.204, 1988, s.891

¹⁵ Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler, Atatürk ve Halkevleri, Recep Bey'in Nutku, Ankara, 1974, s.9-11.

bu vasıflarda kuvvetli vatandaş yetiştirilmesini, milli seciyenin Türk tarihinin ilham ettiği derecelere çıkmasını güzel sanatların yükseltilmesini, milli kültürün ve ilmi hareket ve faaliyetlerin kuvvetlendirilmesini ehemmiyetli vasıtada olarak tesbit ve işaret ederek, bu esas ve vasıtaların hepsi birden medeniyet yolunda Türklüğün kaybettiği uzun yıllar cesur, atılgan ve yorulmaz hamlelerle kazanacak nesiller yetiştirdiği medeniyet sahasında Türk'ün tabii meziyet ve kabiliyetleriyle şeref mevkiini tekrar almasını istihdaf eyler. Halkevlerinin gayesi bu uğurda çalışacak mefkûrece vatandaşlar için toplayıcı birleştirici yurtlar olmaktadır.”¹⁶

Yine aynı Raşit Galip Bey’de Recep Bey gibi konuşmasında medenileşme ilkesi üzerinde durmuş. Amaçlarının çağdaş ve medeni bir ülke yaratmak olduğuna değinmiştir. Bunlar şöyle dile getirilmiştir.

“Önümüzde kapısı şimdi açılmakta olan mesai sahası engindir. Davamız millet olarak medeniyet yolunda bir zamandan beri gaip ettiğimiz mesafeyi en kısa zamanda kazanmak ve medeniyet safında lâıyk mertebeye, yani en ileriye varmaktır. Halkevlerinin gayesi bu maksada bağlanarak enerjileri ve hizmet emellerini teşkilatlandırmaktır¹⁷.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu Halkın evi adlı sorusuna yanıt ararken halkevlerinin ne olduğunu iyi bir şekilde dile getirerek “Halkevleri için en doğru türde yaşamak ve yaşatmaktır. Halkevleri birer lise yahut üniversite kolu olmaktan çıkıp bir yaşama yeri olmalıdır. Orada milli kültürün bütün çeşitleri yaşanmalıdır. Sözün kısası, halkevleri kültür aşısının vurulduğu yer olmalıdır. Halkevlerinin ilk mühim vazifesi gerilik ile savaşmak olup, ahlakta sanatta, muaşeret, musikide, tiyatroda, mimaride gerilikle savaşmak. Halkevleri bütün orta zaman yahut XIX. uncu asır artıklarıyla karşılaşmaları ve onları gençlik havasında atmalıdır: bunun için iki şey gerektir: Önce milli kültürü yaymak. Halkevi milli edebiyatın evi olmalıdır, Halkevi milli musikinin evi olmalıdır, Halkevi milli resmin ve sanatın evi olmalıdır Halkevi milli yaşayışın evi olmalıdır bütün bu milli kültür tatları halkevinden tadılmalıdır. Bütün milli kültür hevesleri oradan yayılmalıdır. Halkevleri en milli, en orijinal, en ideal yaşayış yeri olmalıdır.”¹⁸ diyerek halkevleri nedir sorusuna en güzel yanıtı vermiştir.

Bu slogan ve amaçlarla yola çıkan halkevleri 19 Şubat 1932 tarihinde Ankara genel merkez olmak üzere 14 yerde halkevlerinin açılış töreni yapılmıştır.

¹⁶ C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi, Hakimiyet-i Milliye Matbaası, 1932, s.5.

¹⁷ Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler, Atatürk ve Halkevleri, , Ankara, 1974, s.17

¹⁸ İsmail Hakkı Baltacıoğlu, a.g.e, Ankara, 1952, s.33.

“Atatürk ölümüne kadar birçok halkevini ziyaret etti. Halkın bu kurum bu kurumlara ilgisini artarak devam ettiğini gördü. İnönü Cumhurbaşkanı olduğunda nüfusu az olan yerlerde halkevi yerine halkodası adıyla ona benzer daha küçük birimler açılmasına karar verilmesi, bu kuruluşların üstlendikleri etkinlikler, yurt düzeyine yapma açısından yeni bir hamlenin başlangıcı olmuştu¹⁹.

Halkevleri ve halkevlerine bağlı odalar şeklinde faaliyet göstermektedir. Ankara Halkevi genel merkez statüsünde olup diğer halkevleri de ve Ankara Halkevi'ne bağlı olarak kurulmuştur. Yine 1932'de Ankara Halkevi ile birlikte 13 halkevi şubesi açılmıştır. Bu halkevleri; Afyon, Samsun, Eskişehir, Diyarbakır, İzmir, Konya, Denizli, Van, Aydın, Çanakkale, Bursa, İstanbul ve Adana Halkevleridir. Bu on dört halkevinde de coşkulu bir açılış olmuştur²⁰.

Halkevleri açıldığı gün halkevleri programının erken başlayabilmesi için C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi de aynı gün yayımlanmıştır.

Halkevleri Talimatnamesi, 3 bölüm 64 maddeden meydana gelmektedir...

1. Bölüm; Halkevleri Teşkilatına Umumi Esaslar başlığı altında halkevlerine kimler gireceği, açılma kurulma işleri ve genel merkez statüsündeki Ankara Halkevi reisi bütçesi, mesai şubeler gibi konulara değinmektedir.

2. Bölüm; Halkevi İdare Heyeti hakkında bilgi verip, halkevi idare heyetinin reisleri, vazifeleri gibi konulardan olanaktadır.

3. Bölüm de ise; Halkevlerine bağlı şubelerden ve bunların amaç gaye ve çalışma şekillerinden bahsetmiştir²¹.

Halkevlerinin tüzüğünde, halkevi olan yerlerde bir kütüphane ve bir okuma odası bulunması buraların birer kültür yuvası haline getirilesi yönünde karar alınmıştır. İşte Halkevleri de M. Kemal'in inkılapları içinde önem verdiği bir kuruluş olup işlerlik kazandıracak kültür sanat faaliyetlerinin geniş kitlelere taşınması bakımından önemli bir adım olmuştur²².

Bir kültürel kurum olduğunun en büyük kanıtı da türlü kapasite ve isteklere diğer bir deyişle ilgi alanına göre her vatandaşın beğeneceği ve istediğini bulabilmesi için Halkevlerinin 9 şubeye ayrılmasıdır. Her bir şube farklı kültürel istekleri içermektedir.

¹⁹ Nurcan Toksoy, a.g.e, s.91.

²⁰ Anıl Çeçen, a.g.e. s.117

²¹ C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi, s.10-11-12

²² Nurcan Toksoy, a.g.e., s. 36.

Bu şubeler ise şunlardır:

- 1) Dil, tarih, edebiyat
- 2) Ar
- 3) Gösteri
- 4) Spor
- 5) Sosyal yardım
- 6) Halk Dershaneleri ve kuralar
- 7) Kitap saray ve Yayım
- 8) Köycülük
- 9) Müze ve sergi

Bu şubeler kişilerin zevkleri doğrultusunda oluşturulmuştur. Ancak bu şubeler de komite üyesi seçip oy verebilirler. Yine bir şehirdeki halkevine yazılı üyeler başka yere gittikleri zaman, ayrıldıkları yerin halkevindeki şubeleri komite başkanlığına küçük bir yazı ile bildirilir ve yeni gittiklerin yerin halkevine yazılırlar. Bir yerde oturan yurttaşlar yalnız bulundukları yerin halkevine yazılıp orada çalışırlar. Ancak iş yüzünden aynı yıl içinde başka bir şehre gitmek zorunda kalanlar aynı zamanda iki ayrı şehrin halkevi üyeliğine yazılabilirler. Bu suretle iki ayrı halkevine yazılanlar sadece bir halkevinde komite üyesi seçebilirler

Halkevlerinin kurulmasında ise ilk önce bu şubelerin çalışmasını sağlayacak unsurlar elverişli kural, para ve maddi araçlar²³ aramakla beraber bir halkevinin açılma kararıyla birlikte gerçekleştireceği faaliyetleri sevk ve idaresi Fırka Umumi Heyeti'ne evlerin kuruluşu oluşturulması düzenlenmesi ise Halkevleri Vilayet İdare Heyetleri 'ne verilmiştir²⁴.

Halkevleri kuralları C.H.P yönetim kurulunca tespit edilir ve düzenlenir Halkevleri parasal finansmanı ise CHP tarafından sağlanır ve parti örgütleri kendilerine bağlı olan Halkevlerinin bütçelerini saptar ve kontrol eder.

Yine daha önce değindiğimiz ve Türk Ocakları'nın kapsamında önemli etken olan üyelerin siyasete karışmamaları Halkevi Tüzüğünde açıkça dile getirilerek ulusal cemiyetlerin siyasi partilerle ilgisi olmadığı sürece Halkevlerinin salonları ve şubelerinden faydalanacaktır diye bir ibareye yer verilerek Türk Ocakları'nda yaşanan olumsuzluğun önüne geçilmiştir.

²³ C.H.F. Halkevleri Örneği, Ankara, 1938, s.36.

²⁴ C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi

Aynı zamanda halkevlerinin üyelerinin nişan ve düğün törenlerinin halkevinde yapabileceklerinden fakat halkevlerinin birer örnek bir kurum olması hasebiyle bu geceler dışında içki kullanılmasının yasak olduğu da tüzükle belirtilmiştir. Bu da halkevlerinin ilim ve irfan yuvası olduğunu en büyük göstergesidir.

Ayrımcı bir toplum değil birleştirici herkesin eşit olduğu bir toplum yaratma ülküsü ön plandadır. Örneğin, bu konuyla ilgili bir anekdot göze çarpmaktadır:

“Halkevleri çatısı altında derin içtenlik ve arkadaşlık duyguları hüküm sürer. Bu sebeple herkese aynı şekilde davranmak fikrine aykırı bir hareket düşüncesi halkevlerinde yer bulamaz. Toplantıya geç gelenler gerekirse ayakla dururlar. Bu esaslar sıkı sıkıya korunduktan sonra her halkevinin bulunduğu yerin bakımına göre toplantılara girip çıkmanın ve salonda yer almanın düzene konulması ve düzenin korunması için halkevleri usul koyarlar. Bu usuller önceden herkese ilan edilir²⁵.

“Halkevleri tüm kazanımlarıyla halkın Cumhuriyet’i özümsemesi toplumsal ilişkilerde sanatta bilimde eğitimde çağdaş uygarlık düzeyine getirmek amacıyla kurulmuştur.”²⁶ Toplumun ülkesi ideolojik bunalıma düşmemesi için halkevleri üzerine düşen görevi fazlasıyla yerine getiriyordu. Halkevleri de Kemalist ideolojinin halk okulları olmak durumunda idi. M. Kemal bunu gerçekleştirip gerçekleştirmediğini anlamak için bizzat kendisi denetici gibi yurdu geziyordu. Halkevleri M. Kemal’in beklenmeyen ziyaretleri ile karşı karşıya kalıyordu. Büyük kentlerdeki halkevlerini her zaman ziyaret ediyordu²⁷. Böylece bütün halkevlerinin tabiri caizse Ankara Halkevi’nin yaptığı musiki çalışmaları da ayrıca bir önem kazanıyordu.

Ayrıca “İkinci Dünya Savaşı’nda Ankara’yı ziyaret eden İngiltere Dış İşleri Bakanı Eden, İnönü’yle birlikte Ankara Halkevi’nin bir folklor gösterisine gelmişlerdi. Yanındakiler halkevinin çalışmalarıyla yakından ilgilenmişler, böyle bir halk kültür ocağının İngiliz halkına örnek olması amacıyla Londra’da bir halkevi açmışlardı. Yalnız İngilizler değil, bütün yabancı devlet temsilcileri, halkevleriyle yakından ilgileniyorlar tanınmış bilim ve sanat adamlarını tiyatro ekiplerini gönderiyorlardı.” Böylece Ankara Halkevi yabancılara da örnek olma bazında ayrıca bir önem taşıyor²⁸. Ankara Halkevi üzerine düşen görevi fazlasıyla yapıyor. Halkevlerinden beklenen işleri her yıl öteki yıldan daha verimli yapmak için maddi manevi vasıtalarını derleyip

²⁵ C.H.P. Halkevleri Öğreneği, Ankara, 1938, s.7-8.

²⁶ Nurcan Toksoy, a.g.e, s.39

²⁷ Anıl Çeçen, a.g.e, 2000 s.116.

²⁸ Çiğdem Doğan, Ankara Halkevi Sergileri, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Y.L.T, Ankara 2009, s.39

toparlayarak çalışmıştır. Bu çalışmalar sırasında en çok değer verdikleri durum samimi bir şekilde çalışmaktır²⁹.

Ankara Halkevi ilk açılan ilk 14 halkevinden bir tanesidir. Ankara halkevi 19 Şubat 1932’de açılmıştı. Yeni halkevlerinin açılma merasimi Ankara Halkevi’nde gerçekleşmişti. “1932’de içtimaa saati olan 15’ten evvel Ankara Halkevi salonu loncaları ile bire bir hınca hınç dolmuştu. Göğsü kabartan ve gözleri heyecanlı bir hava vardı: hiç bir sükût o kadar manalı olamazdı³⁰ gibi sözler söyleyerek Ankara Halkevi’ndeki atmosferi gözler önüne sermiştir.

Ankara Halkevi’nin bütün şubeleri birbirleriyle ilişki içinde olma gayretini hiç esirgemeyip, özellikle genç unsur halkevini mektebi gibi sevmekte mektepten sonra halkevine sığmaktadır. Bundan yola çıkarak Ankara Halkevi açılış merasiminde Recep Bey’in Nutkunu örnek verebiliriz.³¹

“Arkadaşlarım, gençlik istikbalin ışığıdır. Gençlik mütemadiyen yetişen ve yetiştiren bir çalışmanın içinde yaşatılmalıdır.

Bundan da halkevlerinin amacına gün be gün ulaştığı yorumunu yapabiliriz.³²

Ankara Halkevi salonu bulunduğu yere dar gelmekte bir gün olsun boş kalmayan salonları, odaları, kitapsarayı jimnastik salonu artık cevabı karşılayamaz duruma gelmiştir.³³ Nüfusun büyük çoğunluğunun köylü olması ve kırsal alanda yaşaması ister istemez halkevi çalışmalarının çoğunluğunun bu alana yönelmesine neden oluyordu³⁴. Ankara Halkevi gene bütün köy işlerine çok ehemmiyet vererek örnek olma vazifesini yerine getiriyordu. Her hafta bu işte uzman kişilerle fırsat buldukça köylere gitmektedirler. Ankara Halkevi’nde Köy Tetkik Bürosu kurmuşlardır³⁵. M. Kemal’in köylü milletin efendisidir sloganıyla hareket edip halkevlerine öncülük ediyor köycülük çalışmalarına öncelik veriyorlardı³⁶.

Ankara Halkevi’nin çalışma sahasına bağlı 150 köyün bütün vaziyeti gözden geçirilip fişlenmektedir. 24 köyde okuma odası yapılmış 150 kitabı olan kütüphane 15 köye ecza dolabı koymuşlar 3600 kitap dağıtılmış. Ankara Halkevi halkın kültür seviyesini yükseltme kalmamış köy gezileri yapıp birçok hasta muayene edilip sağlık

²⁹ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384793 Yurttaşı Çatısı altında Topladı, Ankara, 1936-1937, s.11

³⁰ Cumhuriyet’in Onuncu Yıldönümü Ankara Halkevi, Halkevleri 1933. S.7

³¹ Ankara Halkevi 1936-1937, Ankara Halkevi 1936 Çalışmaları 1936-1937.

³² Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler, Atatürk ve Halkevleri, s.10

³³ Ankara Halkevi 1936-1937, s.11

³⁴ Anl Çeçen, a.g.e, İstanbul, 2000, s.126.

³⁵ Ankara Halkevi 1938-1939 Çalışması s.3

³⁶ Anıl Çeçen, a.g.e. s.127

konusunda da yardımcı olmuşlardır. Aynı zamanda kahvelerin olumsuz havasını kırıp boş vakit geçirme yeri olmaktan çıkarıp şehirdeki kahvelerin bir kısmını kendi şubeleri haline sokmaya çalışmışlardır. Bunlardan bir kısmına kütüphaneler koymuşlar bu kahvelerde sık sık konferanslar vermişler sinemalar ve halk terbiyesine uygun karagöz temsilleri göstermişlerdir³⁷.

M. Kemal Ankara Halkevi'ni ziyaret ederek halkın isteklerini dinlemiş. M. Kemal'in Ankara Halkevini ziyaret etmesi şu şekilde dile getirilmiştir:

“Büyük Şefimiz Tük gençliğinin ve halkın içinden eksik olmadığı Ankara halkevine müteaddit defalar gelirler, gençlerin ve halkın arasına karışarak onlarla memleket, millet meseleleri üzerinde görüşürler ve onları dinlerler büyük fikirlerle onları aydınlatırlar.”

M. Kemal Atatürk halkın istekleri doğrultusunda halkevlerini şekillendirmiştir. Yine sık sık ziyaret de bulunması onun halkevlerine verdiği değerin göstergesidir.

M. Kemal'in Ankara Halkevini ziyareti 1937 Ankara Halkevi broşüründe yayımlanmıştır.

Atatürk'ün evimize şeref verdiği günler

26/3/1937 Uludağ

11/15/1937 Ay ışığı piyesi

26/5/1937 Merâki piyesi

26/12/1937 Gaziayıntap günü³⁸

Ayrıca 1935 yılında da 300. 000 yurttaş Ankara Halkevi'ne gelmişler ve Halkevinin sosyo-kültürel havasından istifade etmişlerdir. Ankara Halkevi her yıl daha fazla artan insan seliyle yetinmeyip bu durum yani her yıl artan bu rakamlarda daha büyük cesaret alıp çalışmalarına devam etmişlerdir³⁹.

Ankara Halkevi genel merkez konumunda olup yaptıkları ve yapacakları konusunda örnek bir kurum olmuş, Ankara Halkevi aynı zamanda verimli bir kurum olmuştur. Verimli olmasında muhitin ve elemanlarının müsaadesini göz önünde bir büyük hadise gibi anlatıyoruz belki Ankara Halkevi'nin yaptığı çalışmalar o kadar candan, o kadar hummalı o kadar metotlu ki Ankara Halkevleri köylerde, kahvelerde sahnelerde her imkân ve fırsatta, her yerde, halka prensiplerimizden bir şeyler telkin etmek halka biraz daha yakın olmak için her güzel ve verimli çareyle başvurmaktan geri

³⁷ Ankara Halkevinin 1938-1939 Çalışması, s.3-4.

³⁸ Ankara Halkevi 1937-1938 s.13.

³⁹ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300,000 Yurttaş Çatısı Altında Topladı. 1935-1936, s.1-2.

durmamaktadırlar⁴⁰. Onun için Ankara Halkevi her yönüyle örnek bir halkevi tabirini fazlasıyla hak etmiş halkevidir.

Sonuç olarak; M. Kemal'in Atatürk her yönüyle Ankara'ya ayrı bir önem vermiştir. Halkevi olarak da yine aynı şekilde önemsemiş ve değer vermiştir.

Halkevleri aynı zamanda Ankara Halkevi dahil olmak üzere açıldığı günden itibaren 9 çalışma koluna ayrılmıştır⁴¹. Raşit Bey halkevleri açılış konuşmasında bu hususu şöyle dile getirmektedir.

“Halkevleri Talimatnamesinde görüldüğü gibi, dokuz mevail şubeden terekkep ediyor. Bu şubelerin yalnız isimleri yazmak, ihtisas, istidat ve temayüllerin ne olursa olsun bütün münevverlerin halkevlerinde kendi emeklerine uygun bir iş meydanı bulabilecekleri göstermeye yeter⁴².

Halkevlerinde 9 çalışma kolu mevcut olmakla birlikte her üye kapasitesine göre bunlardan hangisinde çalışmak isterse ona girmekte serbesti. Her halkevinde bu çalışma kollarının olması şart değildir. Bir halkevi en az 3 kol ile de çalışabilir. Bu kollardan birinin her halükarda kitap saray kolu olmasına önem verilmektedir. Bu nedenle her Halkevinde kitap saray kolu bulunur. Buna göre halkevlerinde okuma yazmanın ön planda olduğu ve de Dil Edebiyat Şubesi'ne ayrı bir önem verildiği söylenebilir⁴³.

⁴⁰ Halkevi Haberleri Halkevlerinde Göze Çarpan Çalışmalar ve Beliren Değerler, *Ülkü*, C.XI, S.60, Ankara 1938, s.550

⁴¹ Nurcan Toksoy, a.g.e. s.50

⁴² Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler, Atatürk ve Halkevleri, Reşit Galip Bey'in Nutku, s.19.

⁴³ Halkevleri, *Ülkü*, CXIII, S.69, s.260

BİRİNCİ BÖLÜM

1. HALKEVİ ŞUBELERİ

1.1. Dil-Edebiyat-Tarih Şubesi

Bu şube genel olarak halkın bilgisini yükseltmek için müsamereler ve konferanslar düzenler. Yine halkevlerinin kurulmasında da temel amaç olan Cumhuriyet'in benimsenilip inkılap hareketlerinin kökleşmesine vatan millet sevgisinin yüceltilip vatandaşlık bilinci oluşturmak için büyük çaba sarf eden bir kurumdur.

Dil Edebiyat Tarih Şubesi: Türk dilinin bugünkü yazılı edebiyatta kullanılmayan fakat halk arasında konuşulan kelimeleri, orta sözlerini, masallarını araştırıp toplayarak Türk dilinin güzelliklerini ortaya çıkarır. Şube, yeni yetişen gençler arasında ilim ve edebiyat sahalalarında çaba sarf edenleri himaye ve teşvik eder.

Halkevleri açılış merasiminde Reşit Galip Bey Dil Edebiyat Tarih Şubesi'nden bahsederek, görüşlerini şöyle dile getirmiştir.

“Dilimiz, edebiyatımız, tarihimiz, yabancı unsurların tesir ve istilasından en fazla masun bulunmak lazım gelirken, en sürekli taarruzlara uğramış ve en derin yaralar almış milli kültür müesseseleridir” diyerek konuşmasına şöyle devam etmiştir *“Milli benliği terkip eden, milli ruhu şekillendiren ve kudretlendiren kültür unsurları içinde Dil, Edebiyat, Tarih Şubesi'nin ilk sırada yer aldığından bahsederek;*

Dil, Edebiyat, Tarih Şubesi memleketin uzak yakın bütün köşelerinde bu sahalarda çalışanları birleştirme maksadıyla açıldığını bu şartlarda en büyük görevin dilcilere, edebiyatçı ve tarihçilere düştüğünü belirterek milli dilin milli edebiyatın, milli tarihin sağlam temelleri üzerinden yükselmesi için bir çalışma birliğini sağlayarak teşkilatlanmasının şart olduğuna değinerek Dil Edebiyat, Tarih Şubesi'nin önemini gözler önüne sermiştir⁴⁴.

Halkevleri: Dil, Tarih ve Edebiyat Şubeleri olmak üzere üç kola ayrılmıştır; Dil, Tarih ve Edebiyat bölümleri

1.1.1. Dil Bölümü

Gayesi, Türk diline tabi hakkını vermek her türlü hissi ve fikri mefhumları ifade de enginliği kazandırmak şeklinde ifade edilebilir.

⁴⁴ Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler, a.g.e, s.18-19.

Dil bölümünde izlenecek iki yol vardır;

1.1.1.1. Araştırma ve Derleme

Eski Türkçe eserlerdeki öz Türkçe sözleri derleyip sadece halk dilinde konuşulup da yazı diline geçmeyen sözleri toplamak ve eski Türkçe ile bugünkü halk Türkçesinin gramer ve şiveleri araştırmak.

1.1.1.2. İleri Sürme İşi

Bugünkü yazı dilinde kullanılan yabancı sözlerin ifade ettiği mefhumları Türkçe karşılıklarını bulup, dile ait yol gösterici yazıları yazmak ve öz Türkçe sevgisini yaymak

1.1.2. Edebiyat Kolu

Maksat: Edebiyat alanında yeni buluşlara ve canlı kımıldanışa müsait hava heyecan uyandırmak edip yazılarda öz Türkçe kelimeleri kullanmak ve yaymak, Edebi eserlerde Türk devrimini yaymak, Türklüğün tarihi onurunu ve ulusal savaş hatıralarını göz önüne koymak, işlemeye ve çoğaltmağa çalışmak şeklinde ifade edilir. Bu maksatlar çerçevesinde edebi konferanslar vermek, şiir geceleri yapmak, mecmualara yazı hazırlamak edebi eserler için açmak ve yabancı dillerdeki eserleri dilimize çevirmek büyük sanatkarlar için günler tertip edip onları tanıtmak

1.1.3. Tarih Şubesi

Bu kolun üyeleri Türk'ün yapıcılık ve yaratıcılığını ve medeniyetçiliğini dünyevi zaman sırası ile anlatmak sureti ile Osmanlı devrindeki miskin ve gafil öğretmenlerin ve Hristiyan taraftarlığı ehli salip zihniyet ile yazılmış garp tarihlerin tesirlerinden halkı kurtarmaya, Türk'ün kültür alanında yüksekliğini ve rehberliğini meydana koymaya çevresi içinde ciddiye ve ısrarla çalışır.

Halkevleri tarih kollarının bir çoğu il ve ilçelerinin umumi tarihini bir de ulusal savaş tarihini yazmak yolunda ilk adımı atmışlardır. Tarih kolu halkevlerinin diğer şube ve kollarında olduğu gibi bu işi sırf yapmak için değil bir inkılap heyecanı içinde devrim uğruna yapar ve bu vazifelerini başarıırken yalnız birkaç üyenin alakasını hiç bir

memleket ve millet işi yapmak, mümkün olduğu kadar fazla insana bu zevki aşlamak ve bu ödevin lüzumunu telkin etmek azim ve gayretindedir⁴⁵.

1.2. Güzel Sanatlar Şubesi

Güzel Sanatlar şubesi musiki, resim heykel traşlık, mimarlık gibi sahalarda çalışılıp sanatlar ve sairede sanatkar veya amatör unsurları bir araya toplar⁴⁶. Yine ayrıca genç yetenekleri korumak, halk için genel müzik akşamları düzenlemek, halkın musiki zevkini arttırmak mümkün olan yerlerde güzel sanatlar kursu açmak, halkın milli marşları ve öğrenmesine yardım etmek, milli bayramlarda marş ve türkülerin milletçe hep bir ağızdan söylenmesini sağlamaktır⁴⁷.

Ar Şubesi olarak da bilinen Güzel Sanatların cemiyet içindeki terbiyeci unsuru olarak kabul eden Türk İnkılabı yaratıcıları konuşmalarında yer vererek direktiflerde bulunarak bu direktiflerde Güzel Sanatların ne denli önemli olduğunu anlayabiliriz. Buna da Milli Şef İsmet İnönü'nün söylediği düşünce ve sözlerini örnek verebiliriz;

“Eski cemiyetin çürümüş ise yaramaz bir hale gelmiş olan bütün taraflarını ayıklamak yeni cemiyeti yaratmak için ortaya konulmuş davalarımız büyüktür. Bu büyük davaları kitlenin içinde daima hareketli, verimli bir şekilde yetiştirebilmek için telkin vasıtalarına muhtacız bu vasıtaların araştırmağa lüzum yok ki müessir çare ve vasıta güzel sanatlardır.” sözleriyle örnekleyebiliriz⁴⁸.

Güzel Sanatlar içinde yer alan ve benim tez konum olan musikiye de ayrı değer verilip musikide beynelmilel modern musiki olmakla beraber esas tutulacak unsur milli türkülerimiz olacağını belirterek özümüz, kültürümüz, ön plana çıkarılmıştır. Fakat milli türkülerimiz de de beynel milel musiki teknik ve aletleri kullanacağını belirtmişlerdir. Asıl amaç ise özümüz korumaktır musiki de⁴⁹

Resim ve heykeltıraşlıkta ise yeniden diriliş eski cevheri arayış ve kucaklayış şeklinde olacağını fakat resim ve mimari işlerinden olduğundan daha fazla, musiki zevki için çalışılması gerektiği ayrıca vurgulanıyor. Resim ve heykeltıraşlık kabiliyetinin herhangi bir millette olduğundan daha üstün olmak icap eder: Çünkü Türk milletinin ruhunun en büyük olduğunu sevinçler ve ıstırapları bu milletin çektiğini yaradılışın en güzel ve en çetin tezahürleri ile dünyanın her yerinde ilk temasa geçenin

⁴⁵ Halkevleri 1932-1939 103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı, s.17,20,28.

⁴⁶ C.H.P. Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, Ankara, 1932 s.10.

⁴⁷ Nurcan Toksoy, a.g.e, Ankara, s.51.

⁴⁸ Cerid Cemal Güven, “Halkevleri ve Güzel Sanatlar”, *Ülkü*, C.XIII, S.73, Ankara, 1939, s.13.

⁴⁹ Ankara Halkevi 1940 Çalışmaları, Ankara, 1940, s.27.

Türk milleti olduğunu söyleyip en güzel eserleri bizim milletimizin yine en güzel sanatı Türk milletinden beklediğine halkevi konuşmalarında değinilmiştir. Diğer bir önemli hususta halkın ruhuna inmiş sanat şubesi olması üzerinde ayrıca durulmuştur⁵⁰.

1.3. Temsil Şubesi

Halkevi temsil şubeleri, temsil sanatına heves eden ve istidadı olan kadın ve erkek azadan bir temsil grubu oluşturmaktadır⁵¹.

Temsil şubesinin amacı, halkevlerinde bir canlılık uyandırmak, kentlerin ve kasabaların tiyatro ihtiyacını gidermek, gençleri güzel ve serbest konuşmaya alıştırmak, fikir, sanat, dil ve eğitimlerine yardımcı olmak, ülkede tiyatro sevgisinin yerleşmesi ve gelişmesi için çalışmalar yapar. Kukla ve Karagöz gibi geleneksel sahne ve halk sanatlarının geliştirilmesi içinde çaba gösterir⁵².

Gösteriş şubesi kapalı ve açık sahnelerde temsiller vermek suretiyle bir taraftan genç artistlerin yetişmesini sağlarken⁵³ öte yandan arada çalışanlar milli müdafaa için emek veren mücahitler sayılmıştır.

Piyesler sahneyi bir kültür mektebi olarak görmüşlerdir. Ankara Halkevi'nde sergilenen Akın Piyesi'nin beş gün sergilenmesi ve 6 bin kişi tarafından izlenmesi temsil işlerinin memleket için en güzel en faydalı vasıta olduğunu gösterir⁵⁴.

Ayrıca sinema ve sahnenin halk eğitimindeki büyük tesiri ve rolü göz önünde bulundurularak halkevi sinemaları için düzenli bir program hazırlanmış ve 33 halkevinde yetiştirici, eğitici filmlerin gösterilmesine özen gösterilmiştir. Ve böylece halkevlerinde gösterilen tiyatro sahnelerinde tiyatronun gerçek değeri anlaşılmış ve ne kadar önemli iletişim aracı olduğu anlaşılmıştır⁵⁵.

1.4. Spor Şubesi

Spor kolu, gençliğin eğitiminde beden eğitimine ağırlık vermek spor kolunun başlıca amacıdır. Sporun bilimsel temellere oturtulması için planlı araştırma ve hazırlıklar yapmasıyla ilgilenmekle beraber⁵⁶ spor ve beden hareketleri gençlik

⁵⁰ Halkevleri 1932-1935, 103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı, Ankara, 1937 s.37-38

⁵¹ CHP Halkevleri Öğreneği, Ankara, s.12.

⁵² Anıl Çeçen, a.g.e, Ankara, s.106.

⁵³ Notlar ve İktibaslar, "Halkevleri", *Ülkü*, C.XII, S.69, 1938, s.261.

⁵⁴ Cumhuriyet'in Onuncu Yıldönümü Ankara Halkevi, Halkevleri 1933, s.21.

⁵⁵ Nurcan Toksoy, a.g.e, Ankara, s.53.

⁵⁶ Anıl Çeçen, a.g.e, s.106.

terbiyesinin ve milli terbiyenin vazgeçilmeyecek asıl unsurudur. Bu nedenle Türk gençliğine ve Türk halkına spor ve beden hareketlerine sevgi ve alaka uyandırmak bunları milli kütle hareketi milli bir faaliyet haline getirilmek amaçlanmıştır⁵⁷.

Halkevlerine düşen görev ise bir kulüp çalışmasından ziyade yalnız spora beden olarak bakmayıp topluluğun terbiyesini de içinde olarak memlekette spor hayatını yükseltmeyi ana hedefi saymıştır. Halkevlerinin spora verdiği büyük ehemmiyet doğrultusunda dağ sporları bazı şehirlerde başlatılarak avcılık milli bir spor haline getirilmiştir. Voleybol, basketbol gibi oyunlar hayli yayılmıştır. Türk milletinin eskiden beri en güzel spor eğlencesi olan pehlivanlığa ve güreşe de büyük önem verilmiştir⁵⁸. Bu bir program dahilinde olmuştur. Spor programı da şudur:

1. Ayda bir futbol maçı, 2. Ayda bir kır koşusu, 3. Sık sık güreş eksersiz müsabakaları, 4. Sık sık salon jimnastikleri, 5. Sık sık açık hava jimnastik ve oyunları, 6. Ayda bir grup halinde gezi ve yürüyüşler yapılmaktadır⁵⁹.

1.5. Sosyal Yardım Şubesi

Halkevinin bulunduğu yerlerde gerçek manada yardıma muhtaç kimsesiz kadınlar, çocuklar, işi yapamayacak duruma gelmiş olup ihtiyarlar ve hastalar gibi kişiler hakkında sosyal yardım heyetinin hislerini şefkatle harekete geçirip bunlara yardım sağlamak⁶⁰ Ayrıca hasta ve yardıma gereksinimi olanlara doktor ile beraber gereken malzemelerin gönderilmesi, çalışkan ve yetenekli öğrencilerin koruma altına alınması, halkın sağlık bilgisini arttıracak çalışmalar yapmak, dilencilikle savaşmak ülkede sosyal yardım düşüncesinin yayılmasına çalışmak, yardım çalışmalarına katılmak isteyenleri örgütlemek ve yönlendirmek, işsizlere iş bulmak, halk için gezi ve etkinlikler düzenleyerek bu şubenin görevleri arasındadır⁶¹.

Bu suretle 1935 yılı içinde 103 halkevi, şu vazifeleri yerine getirmek için harekete geçti. Şehirlerde ve köylerde fakir hastaların muayeneleri, ilk okula başlayan öğrencilerin dış muayeneleri, fakirlere parasız ilaç ve muhtelif konularda broşür dağıtmak, dilencilikle mücadele mahpuslarla sürekli ilgilenmek, fakir öğrencilere öğle yemeği kitap giyecek temini memleketteki hayır cemiyetleri ile şubeleri işbirliği içinde olmak için büyük çabalar sarf etti.

⁵⁷ 1932 Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, s.11.

⁵⁸ "Halkevleri" *Ülkü* C.2 S.9, Birinci Teşrin 1933, s.235.

⁵⁹ "Halkevleri Postası" *Ülkü*, Halkevleri Çalışmalarına Toplu Bir Bakış, C.XIII, s.74, 1939, S.175.

⁶⁰ 1932 Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, s.15.

⁶¹ Anıl Çeçen, Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri, İstanbul, 2000, s.107.

1935 yılı içinde yapılan bu yardımlar sayesinde sevindirici rakamlarla halkevinin bu konuda başarılı olduğunu göstermektedir: Yoksul talebeye yardım işinde hemen her Halkevinin iyi bir sonuçla karşılaştığını görmekteyiz. Ankara Halkevi her gün 600 çocuğa bütün yıl yemek vermiş, bir yurt kurup 65 talebeyi barındırmış ayrıca 22 talebeyi şefkat evine yerleştirmiş, 85 talebeyi beslemiş, 199 talebeye çamaşır çorap vermiş, 261 talebenin memleketine dönmesi için yol paralarını tedarik etmiştir. Yine Denizli, Aydın, Ayvalık, Aksaray, Gümüşhane, Bilecik, Burdur, Eminönü, Zonguldak, Antep, Konya, İzmir, Tokat, Silifke gibi halkevleri yoksul talebelere çeşitli yardımda bulunmuştur⁶². Sadece böyle bir yardım yapılması halkevlerinin ne denir büyük görevlere imza attığını göstergesidir.

1.6. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi

Halkın seviyesini, yükseltecek her türlü okutma, yazdırma ve yetiştirme hareketlerinin ilerleyip genişlemesini temin ve himaye etmek maksadıyla her Halkevi'nde bir Halk dershanesi ve Kurslar şubesi açılması kararlaştırılmıştır⁶³.

Atatürk İnkılabı, Cumhuriyet Halk Partisi prensipleri, her şeyden önce halkın kafasının ve kalbinin ışıklandırılması ve inandırılması esasına dayanıyor. Kötü adetlerin, uyuşuk göreneklerini küfünden pasından Atatürk güneşinin gür ve kutsal ışıklı alanında birden silkinip kurtulan Türk halkı da bu irfan ihtiyacını ekmek ihtiyacı kadar kat'i ve gündelik ihtiyaç halinde hissediyor. Memleketi demir ağlarla birbirine yalnız iktisaden değil irfanen ve kalben de bağlayan demir yollarının geçtiği yerlerde, duraklayan trenlere aç kaldığı zaman bir az katlanmasını bildiği ve ekmek için böyle çabalamadığı halde “gazete! gazete!” diye seslenen Türk halkına muhakkak bilgiyi sunmak, muhakkak okuma yazma öğretmek şarttı. Sloganıyla yola çıkan Dershaneler ve Kurslar Şubesi,⁶⁴ halkın seviyesini yükseltecek her türlü okutma ve yazdırma ve yetiştirme hareketlerinin ilerleyip genişlemesini sağlamak ve korumak vesilesi ile her halkevinde bir halk dershanesi ve kurslar açmak, yabancı dil ve fen dersleri vermek, sanat öğretmek, pratik hayat bilgileri öğretmek gibi ferdi kuvvetlendirmeye yarar girişimlerini yakından sağlam bir ilgi koyarak istenilen şekilde çalışmalarına ve istenilen sonuca varmalarına yardım eder.

⁶² Halkevleri 1932-1935, 103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı, s.84-86

⁶³ 1932 Halkevi Çalışma Talimatnamesi, s.15

⁶⁴ Halkevleri 1932-1935, 103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı, s.94.

Halkevlerinde bu bilgi kurumlarından imkan olursa hepsi olmazsa bir kaçısı açılacaktır.

Ders ve kurslardan vatandaşların fikri düzey ve öğrenim derecelerine göre okumak yazmak tarih ve yurt bilgisi sosyal bilgiler yabancı dil hesap tutma usulü ve daktilo gibi hayatı kazanmak için faydalı olan dersler usul çevresinde öğretilir⁶⁵.

Bu şube 1936 yılında açtığı dil kurslarının çalışmalarını 1938 yılına muntazam ve sürekli bir şekilde devrederek çalışmıştır. Bu kurslardan; Fransızca 50, İngilizceye 60 ve Almanca kursuna da 65 yurttaş devam etmiştir. Yine bu şube bazı sebeplerden dolayı yüksek tahsillerini yapamayan ve iş hayatlarından muvaffak olmalarını için bu kişilere kurs açmış ve her akşam üç saat ders gösterilmiştir. Bu kurslardan 65 talebe yetişmiş bunlar ticaret lisesi sınavlarına girme imkânı bulmuştur. Ayrıca Ankara Cezaevi'nde açılmış olan Türkçe okuma kurslarına 100 mahkûm devam etmiş, bunlara okuma yazma öğretilmiştir⁶⁶. Diğer yandan 1946 yılı yaz aylarında hemen bütün halkevleri Yabancı Diller Okulu haline getirilmiş ve İngilizcenin yanı sıra Fransızca Almanca kursları da verilmeye başlamıştır. Ayrıca biri merkezde ikisi bu reklamlarda olmak üzere “Üç Ulus Okulu da açılmıştır⁶⁷”.

1.7. Kütüphane ve Yayın Şubesi

Kütüphanelerin halk bilgisinin ilerlemesinde başlıca, âmil olduğu belirtilerek bu sebeple her Halkevi'nde bir kütüphane ve okuma odasının bulunması Halkevinin kurulma şartlarından sayılır⁶⁸. Yayın faaliyetleri başlı başına bir olay olmuş, ülke kalkınmasının ve kültürel faaliyetlerin önemli bir kısmını yayın çalışmaları oluşturulmuştur. İsmet İnönü bu konuda;

“Halkevleri, memleketin ekonomik ve kültürel yaşayışında, her bakımdan, tarla ekmekten büyük bir fabrikayı işletmeğe kadar bütün işlerde iyi hazırlanmış özel bir bilgiye ihtiyaç olduğuna inanmayı yaymalıdır. Okuma hevesini çoğaltma Halkevlerinin başlıca işlerindendir.” diyerek her şeyin temelinde okumanın olduğunun altını çizmiştir⁶⁹.

⁶⁵ 1932 Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, s.15-16.

⁶⁶ Ankara Halkevi 1936—1937, Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384 793 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı, 1936-1936, s.47.

⁶⁷ Nurcan Toksoy, a.g.e, Ankara, 2007, s.55.

⁶⁸ 1940 C.H.P. Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, Ankara, 1940, s.24.

⁶⁹ CHP Halkevleri ve Halkodaları, s.12.

Kütüphane ve Yayın Kolu: Evlerinde okuyarak sıcak ve müstakil odası bulunmayan okul talebelerine kütüphaneler sakin ve sevimli bir köşe vazifesini görmekle beraber, faydalı eserleri, çeşitli gazete ve dergileri halkın ihtiyacına sunmakta ve kültürün geniş halk kitleleri arasında yayılmasına olanak sağlamaktadır⁷⁰.

“Yapılan çalışmalarla kütüphanecilik, her geçen gün biraz daha gelişmekte kütüphane koleksiyonu, Halkevlerine beğenip satın alınan kitaplarla her gün biraz daha zenginleşmekte olup, 10 yıl içinde halkevlerinde birikmiş tasnif ve tertip edilmiş, kitaplar 420 bini bulmuştur.

Okuma odaları ve seyyar kütüphanelere de ayrı bir önem verilmiş halkevine uzak mahalle ve çarşı içlerinde, cezaevlerinde ve bilhassa gidilip gelinmesi kolay köylerde okuma odaları açılmıştır. Bu odalar hangi halkevi açmışsa halkevine bağlı olup, yönetilmeleri, iç düzenleri iç düzenlemeleri yerin durumuna göre halkevlerince onarılmaktadır. Bu odalar nereye yetişirlerse orada halkın okuma ihtiyacına karşılamakta olup, 1940 istatistiklerine göre: 31 halkevinde 116 okuma odası açılmıştır. Bunlardan 19’u şehir ve kasaba içinde, 5’i cezaevlerinde 2’si nahiye merkezinde, 90’ı köylerde dir. Bu da hayli bir oran olmakta istenilen amaç ulaştığını göstermektedir⁷¹.

1.8. Köycülük Şubesi

Türkiye’nin gerçek sahibinin efendisi kimdir? Sorusuna köylüler cevabını veren zihniyet köylüyü tam manada bu konuma getirmek için bu şubeyi açmış ve eğer bu ülkenin efendisi köylüler ise, herkesten daha çok refah ve saadete layık olan köylüdür sloganıyla yol çıkarak; devlet bünyesinin temeli köylüdür, köylü korunmalı fikir ve irfan yönü yükseltilmeli, köylüyü ezen vergiler kaldırılmalı gibi prensiplerle hareket edilmelidir⁷².

Aslında Köycülük Şubesi, çevredeki köylere geziler düzenleyip onları bilmediklerini öğretmek, ekonomik durumu kötü olanların ekonomilerini iyileştirmek ve özellikle çocuklarına hastalarına bakmak görevlerini üstlenmiştir⁷³.

Diğer esas görevi ise; köylü ile şehirli arasında karşılıklı sevgi duygularının kuvvetlendirmektir. Bunun için de şube, köyleri imkan olduğu müddetçe sık sık Halkevi

⁷⁰ Uluğ İğdemir, “Halkevleri ve Halkodaları” Atatürk ve Halkevleri, Atatürkçü, Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler, s.125.

⁷¹ CHP Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942 Ankara, s.12-13.

⁷² a.g.e, s.25,26.

⁷³ “Halkevlerinin Açılış Konferansı”, *Ülkü*, C.XI, S.61, 1938, s.6.

etkinliklerine ve halkevi üyelerini de uygun mevsimlerde köylerde hazırlanacak kir bayramlarına çağırarak oradaki bağı kuvvetlendirmeye çalışmıştır⁷⁴.

1932 senesinden 1932-1942 senesine kadar on sene zarfında 383 halkevi olup bunların 325'inde köycülük şubesi açılmış ve faal olarak çalışmalarına başlamıştır⁷⁵.

Köycülük çalışmalarında 1939 yılı içerisinde Muğla, Sandıklı ve Siverek Halkevleri önemli faaliyetlerde bulunmuşlar, her türlü aydınlatma vasıtası kullanılarak köylü bilinçlendirilmiştir. Ankara ve İzmir Halkevleri ise, "Köy Araştırmaları İçin Rehber" hazırlayacak köyün tarih ve coğrafyasından gelenek ve göreneklerine varıncaya kadar her çeşit durumunu anlayacak şekilde sorular düzenlemişlerdir. Böylece her köyün kimliği ortaya çıkarılmış ve köy arşivleri düzenlenmiştir⁷⁶.

Halkevlerinden bir çoğu şehir ve kasabalarda pazarların kurulduğu akşam köylünün şehir ve kasabalarda toplu bir halde bulunmalarından dolayı program çerçevesinde köylü geceleri tertip edilmiş⁷⁷ diğer yandan zaman zaman kaza vilayet merkezlerinde köy muhtarı öğretmenleriyle temasa geçirilerek köyün ilerlemesi ve kültürel durumu hakkın da bilgiler verilmiş ve yanlarındaki getirdikleri kitapları köylüye dağıtmışlardır⁷⁸. Köy kanunu, köy, kalkınması, hayvan yetiştirilmesi, idari, ziraat, banka ve temizlik konularında yani köy durumu hakkında muhtardan bilgi almışlardır.

Aynı zamanda halkevinin dersane ve kurslar işbirliği içinde çalışarak köylüyü okuma yazma öğretmek ve yine köylerde yazı bilmeyen köylünün mektuplarını yazmak, Sosyal Yardım şubesiyle de beraber çalışıp hasta köylülerin şehirdeki sağlık ve bakım kurumlarında yararlanmalarında konusunda yardımda bulunmuşlardır⁷⁹. Köycülük kolunda tam başarı öteki kolların esaslı yardımına bağlı olduğu için bu şekilde işbirliği içinde çalışmışlar köylerde öz açılan halk dershanelerin özellikle verimli çalışmaları göze çarpmaktadır. Köylerde açık hava temsilleri vermek, karagözden faydalanmak köy bayramları tertiplemek de göz önünde tutulmaktadır. Bu tip çalışmalarla örnek olarak da Lice, Kiğı, Şırnak, Ankara ve Zonguldak halkevlerini verebiliriz.

Köycülük kollarının daha verimli çalışması için köylünün anlayacağı bir dille yazılmış bol kitap göndermek ayrıca köylünün zevkine göre gramofon plakları

⁷⁴ 1940 Halkevi Çalışma Talimatnamesi, s.28.

⁷⁵ CHP Halkevleri Halkodaları 1932-1942 Ankara, s.14.

⁷⁶ Halkevleri Çalışmaları“, *Ülkü*, C. XII, S.72, Şubat 1939, S.552.

⁷⁷ CHP Halkevleri Halkodaları 1932-1942, Ankara, s.15.

⁷⁸ Anıl Çeçen, a.g.e, s.57.

⁷⁹ CHP Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942, s.15.

hazırlatmak güzel havalar arasında gerekli telkinlerde bulunmak köycülük şubesinin en önemli asil görevi olduğu için köylüyü boş zamanlarında dinlendirip hem eğlendirip hem de vücut gelişmesini yardımcı olmak için bir çok çare ve vasıtalarla başvurmuşlardır. Köylünün her yönden gelişmesine yardım etmişlerdir⁸⁰.

Öz ordaydı; onu alıp yoğuracaktık, işleyecektik, geliştirecektik, milletin refahı memleketin imarı köyün imarı demekti. Milletin sağlığı, köylünün sağlığı, yurdun verimi köyün verimi idi⁸¹. Sloganıyla yola çıkan köycülük şubesinin çalışmaları doğal üyeleri ise olan öğretmenler ve eğitimciler tarafından yapılmıştır⁸². Köy Enstitüleri kanunuyla ödev ve yetki almış olan öğretmenleri köy davasının öncüsü sayarak onlarla her zaman sıkı ve samimi temasta bulunarak köycülük şubelerinin başarı şartlarından saymışlardır.

Sonuç olarak; köylüler köycülük kolunun çalışan olduğu her yerde Halkevi'ni kendi evi saymış ve kapısını çalmıştır⁸³. Okuma odaları, bayındırlık işleriyle ağaç dikmeyle, sağlık örgütleriyle, temizlik işleriyle, kış gecelerinde kültür hareketleriyle köy öğretmen ve muhtarlarıyla toplantılarıyla en iyi çalışanlar arasında yerini almıştır⁸⁴.

1.9. Müze-Sergi Şubesi

Müze ve Sergi Şubesi;

1.9.1. Halkevi Müzesi

1.9.2. Sergiler Grubu olmak üzere 2'ye ayrılır

Halkevi bölgesindeki tarihi izler ve anıtların iyi korunması için ilgili resmi kurumları aydınlatır. Bu izlerin korunması için kurulmuş olan cemiyetlere sahip çıkar.

Halkevinin bulunduğu yerde resmi müzeler varsa onları zenginleştirmeye, eksikliklerini tamamlamaya, yoksa bunları kurulmasına çalışır. Aynı zamanda yerel müzelerin genişlemesine ve kurulmasına hizmet eder.

Halkevi bölgesinde gerek yurdun başka tarafında bulunup resim yapanlar heykelticiler, mimarlar, hattatlar, tezhipçiler bunlar gibi artistlerde tanışarak bunların

⁸⁰ C.H.P 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları, Ankara, 1946, s.22-23.

⁸¹ Halkevleri 1932-1935, 103 Halkevi Geçen Yıllarda, Nasıl Çalıştı, Ankara, s.113.

⁸² Anıl Çeçen, a.g.e, s.57.

⁸³ C.H.P 1945 Yılında Halkevi ve Halkodaları s.24.

⁸⁴ Halkevleri 1932-1935, 103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı, Ankara, s.121, 122,

gönderilme harçları kendilerinden olmak üzere süreli veya süresiz suretle gösterilmesini isteyecekleri işleri halkevi doğrultusunda halka tanıtmakla görevlidir⁸⁵.

⁸⁵ C.H.P Halkevleri Öğreneği, Ankara, 1938, s.18-19.

İKİNCİ BÖLÜM

2. HALKEVLERİNİN MUSİKİ ÇALIŞMALARI

Halkevlerinde musiki çalışmaları büyük bir titizlikle yapılmaktadır. Ayrıca bu çalışmaları yürütenlerin asıl meslekleri musiki olmamasına rağmen bu çalışmaları yapanlar bu işe gönül vermiş hevesliler tarafından yapılmaktadır⁸⁶. Fakat bu işi hobi olarak yapmalarının yanında bu işi uzun süre yapanlarca yürütülmektedir⁸⁷. Musikiyle uğraşanların asıl meslekleri ise; genelde kasap, çiftçi, lokantacı, kahvecinin yanında⁸⁸ terzi, öğretmen, öğrenci ayrıca⁸⁹, ev kadını, bestekar, müstahdem hatta içinde asker⁹⁰ ve memur⁹¹ olanlar da vardır. Fakat çok az da olsa bu iş sanatkarlar tarafından da yapılmaktadır⁹². Bu işi 15-20 sene gibi uzun bir zamandır yapanların yanında 3 aylık gibi bir kısa süre yapanlar da, vardır.⁹³ Çalışanların yaşı: 18 yaş üzeri olup⁹⁴ 20'de olan da vardır⁹⁵ 40,45⁹⁶ 46 yaş arasında değişmektedir⁹⁷. Bu çalışmaların yürütüldüğü bazı yerler muntazam binalarda olmayıp, küçük bir oda da olabilmektedir. Bu da halkevlerinde bu işi yapanların büyük bir sevgi içinde çalıştıklarını yer mekanın önemli olmayıp gönüllük esası olduğunu gösterir.

Musiki koluna ayrılan bütçe ise bazı halkevlerine ve halkodalarına göre değişkenlik göstermekle beraber, bazı yerlerde sadece musiki koluna ayrılan bütçe açıkça belirtilirken bazı yerlerde musiki kolu şeklinde ayrılmayıp güzel sanatlar kolu diye genel bir bütçe verilmiştir. Yani musiki kolu şeklinde ayırım yapılmamıştır. Bazı halkevlerinde yada halkodasında 950 lira gibi bir rakamdan bahsederken⁹⁸ bazı halkodalarında 600 lira⁹⁹ bazı halkodalarını da 450 lira¹⁰⁰, bazı odalarda 100¹⁰¹ lira olup

⁸⁶ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 490-01-965_736-1-2

⁸⁷ B.C.A, 490-01-965_736-1-4

⁸⁸ B.C.A, 490-01-965_736-1-2

⁸⁹ B.C.A, 490-1-0-0-966_740-41

⁹⁰ B.C.A, 490-1-0-0-966_740-8

⁹¹ B.C.A, 490-1-0-0-966_740-12

⁹² B.C.A, 490-1-0-0-966_740-20

⁹³ B.C.A, 490-1-0-0-966_740-17

⁹⁴ B.C.A, 490-1-0-0-966_740-15

⁹⁵ B.C.A, 490-1-0-0-966_740-20

⁹⁶ B.C.A, 490-1-965_736-1-2

⁹⁷ B.C.A, 490-1-0-0-966_740-19

⁹⁸ B.C.A, 490-1-0-0-966_740-20

⁹⁹ B.C.A, 490-1-0-0-966_740-10

¹⁰⁰ B.C.A, 490-1-965_736-1-2

¹⁰¹ B.C.A, 490-1-965_736-1-4

bunlar genel olarak güzel sanatlar koluna ayrılan bütçe olup musiki kolu şeklinde belirtilmemiştir. Ayrıca çalışmalara katılanlara ise: herhangi bir ücret verilmemektedir¹⁰². Yine aynı şekilde bütçe darlığı yüzünden, 50 lira gibi cüzî bir miktar verilirken bazı yıllarda ise 15 lira gibi çok az bir para ayrılmıştır¹⁰³. Bu durumda ayrılan bütçeye bakacak olursak, bütçe darlığı yüzünden halkevlerine maddi olarak çok fazla destek olunamamıştır. Ama bu işi yüreklerini ortaya koyarak yapmışlardır.

Halkevlerinde musiki kolu çalışmaları genel olarak alafranga, alaturka ve Türk musikisi kollara ayrılmakta olup olmamakla beraber Alafranga müzik kolu henüz oluşturulmuş fakat Türk¹⁰⁴ Musiki kolu ise; faal çalışmaktadır. Yine; Türk musikisi ve Garp Musikisi olarak ikiye ayrılan halkodaları vardır. Bu halkodalarında Türk Musikisi içerisinde koro, halk türküleri, Klasik Türk Musikisi ve nota dersleri vardır. Garp Musikisi ise; senfonik orkestra, caz orkestrasından ve keman derslerinden ibarettir. Bu musiki kollarında en çok Garp Musikisi içerisindeki senfonik orkestra gelişmiştir. Türk Musikisi takdire şayan çalışmalar yapmıştır¹⁰⁵. Faaliyetleri öğretici olmakla birlikte, milli bayram günlerinde hususi gün ve gecelerde konserler vermek üzere çalışmaktadır¹⁰⁶.

Halkevlerindeki çalışmalar; enstrümanlar eşliğinde yapılmaktadır. Bu enstrümanlar çeşitlilik göstermekle birlikte, yerli sazların yanında bando sazları da vardır. Yerli sazlar ise şunlardır: Keman, cümbüş, kaval, saz, kanun, klarnet, darbuka ve tefir. Bando sazları ise sadece trampan trampet olup diğerleri kullanılmayacak haldedir¹⁰⁷.

2.1. Halkevlerinde Bando Çalışmaları

Güzel Sanatlar Musiki Kolu'nda gelişme gösteren iki kolda biri de bandodur¹⁰⁸. Bu dönem halkevleri yaptığı çalışmalarla bandoya önem vermiştir. Ayrıca, bando çalışmalarının yoğun ilgi olması hasebiyle de bando çalışanları çeşitli sebeple ayrıldıklarından askere gitmiştir. Bazıları da çeşitli maksatlardan dolayı ayrılmışlardır. Bu yüzden yeni gençlere ihtiyaç duyulmuştur. Bu yüzden muallimlere ücret vermek

¹⁰² B.C.A, 490-1-0-0-966_740-20

¹⁰³ B.C.A, 490-1-0-0_966-740-15

¹⁰⁴ B.C.A, 490-1-0-0_966-740-8

¹⁰⁵ B.C.A, 490-1-0-0_966-740-10

¹⁰⁶ B.C.A, 490-1-0-0_966-740-12

¹⁰⁷ B.C.A, 490-1-0-0_966-740-4

¹⁰⁸ B.C.A, 490-1-965_736-1-5

ayrıca bando aletlerinin tamiri için CHP Genel Sekreterliği ve yazı gönderilmek 500 liralık bir yardım istenmiştir¹⁰⁹. Buradan da bandoya ayrı bir ihtimam gösterildiği söyleyebiliriz. Ayrıca sibemol klarnet, alto, saksafon, bariton, davul, trampet, trambon, basa gibi bando sazları mevcuttur. Bu sazlar 35 sene gibi zaman zarfında kullanılmıştır. Çok uzun süre kullanıldığı için çok eskimiştir. Tamir ettirilse dahi kullanılmayacak haldedirler. Yenilerine ihtiyaç olduğu belirtilmiştir¹¹⁰.

Bandoya çok ilgi olduğu için beraberinde bando sazlarını da ihtiyaç duyulmuştur. Ayrıca tamir değil de yenisini istenmiştir. Fakat halkevlerinin yenisini alacak bütçesi olmadığı için tamir ettirilmesi için Ankara'ya gönderilmiş Ankara'da tamiri mümkün olmayınca İstanbul'a tamir için gönderileceği belirtilse de burada da tamir edilmeyeceği anlaşılmışsa da tamir ettirilmesi neticesine varılmış. Tamirciyle yapılan anlaşmada 11 parça saz için 250 lira verilmiş. Yalnız bir bando sazı olan sibemol klarnet tamir edilecek durumda olmadığı için satın alınmıştır. Sibemo klarnet almak için de 60 lira verilmiştir¹¹¹.

Bu bando sazlarının resmi gün ve toplantılarda lazım olması yüzünden de ayrıca bu bando sazları ayrı bir önem teşkil etmiştir¹¹². Bu sazlar çok çeşitli türleri içinde barındırır. Klarnet mibemol, klarnet sibemol, saksafon mibemol, alto mibemol trambon, sibemol, fener sibemol, basa mibomal, davul, trampet, zil gibi çeşitleri vardır.¹¹³

2.2. Telif Eserlerin Satın Alınması

Halkevlerinde müzik çalışmalarına hız vermek maksadı ile ve bu işleri tanzim etmek amacıyla oluşturulan bir müzik jürisi 13 Mayıs 1940 tarihinde halkevinde bir toplantı gerçekleştirmiştir¹¹⁴. Toplanan bu jüri, müzik adına yapılan çalışmalara hız vermek maksadıyla bilhassa koro sahasında muvafık olacağını ve yolda ise müzik yazarlarının eserlerini satın alarak bir repertuarın oluşturulması konusunda anlaşmışlar, ve bu yolda tespit ettiği ücretlendirmeyi ise Genel Sekreterliğe arz etmişlerdir.¹¹⁵

¹⁰⁹ B.C.A, 490-1-965_736-1-25

¹¹⁰ B.C.A, 490-1-965_736-1-4

¹¹¹ B.C.A, 490-1-965_736-1-14

¹¹² B.C.A, 490-1-965_736-1-15

¹¹³ B.C.A, 490-1-965_736-1-3

¹¹⁴ B.C.A, 490-01-965_734-1-224

¹¹⁵ B.C.A, 490-01-965_734-1-214

Bu eserleri 4 grupta kategorize etmişlerdir:

I. Halk Türküleri

İki sesli sade armonizasyon	20 lira
Üç sesli sade armonizasyon	30 lira
Dört ve daha fazla armonizasyon	40 lira
İki sesli tevsili armonizasyon	40 lira
Üç sesli tevsili armonizasyon	60 lira
Dört ses ve daha fazla armonizasyon	75 lira
Ses ve piyano için sade armonizasyon	40 lira
Ses ve piyano için tevsili armonizasyon	75 lira
Ses ve koro ve oda musiki grubu için sade armonizasyon	50-75
Ses ve koro ve oda musikisi grubu için tevsili armonizasyon	100-150
Ses veya koro ve orkestra için sade armonizasyon	75 lira
Ses veya koro ve orkestra için tevsili armonizasyon	150 lira ¹¹⁶

II. Şarkılar, Marşlar

Bunlar refakati ile veya yalnız koro için olabilir. Piyanolu oldukları taktirde koro içinde tanzim edilmeleri lazımdır.

Her şarkı ve marş için 25-50 lira

III. Orijinal Eserler

Orijinal ses veya koro eserlerine verilecek telif hakkı jürice tayin olunacaktır.

IV. Adaptasyonlar

Lied* veya koro eseri adaptasyonları için 20-30 lira¹¹⁷

Daha sonra repertuvar jürisi belirlediği bu fiyat doğrultusunda çalışmalara başlamış. 26/10/1940 tarihinde Necil Kazım Akses ve Ahmet Adnan olmak üzere bu iki sanatçıdan eser satın almıştır.

Necil Kazım Akses: Hasret orijinal kompozisyon 100 lira

Nilüfer adaptasyon 30 lira

Ahmet Adnan: Ağıt orijinal kompozisyon: 100 lira

Duyurular 3 adet kompozisyon: 150

Kızılırmak Koro ve orkestra için: 150

¹¹⁶ B.C.A, 490-01-965_734-1-215

* Lied: Kısa şiirler üzerine yazılmış ve genellikle piyano eşliğinde söylenmiş şarkılardır.

¹¹⁷ B.C.A, 490-01-965_734-1-216

Kızılırmak koro ve halk türküsü: 150

Masal orjinal kompozisyon: 200 lira

Köylü şarkısı ve Vatani şarkı: 50 lira

Toprak şarkısı ve Vatani şarkı 30 lira

Necil Akses ve Ahmet Adnan'a olmak üzere toplamda 810 lira verilmiştir¹¹⁸.

Koro repertuvar jürisi aynı zamanda Necil Kazım Akses'den Dağlar, Ninni, 3 sesli halk türküsü olan Cezayir Türküsünü, Karşıdan Karşıya, Atlar Yola Dizildi halk türkülerini,

Ahmet Adnan'dan 4 sesli halk türküsü olan Silile Türküsü, Bebek türküsü, Eğin Türküsü, Ak Koyun Türküsü, Karadeniz orijinal kompozisyon, Manastır Türküsü, Kuğu Adaptasyon gibi türkülerin telif hakkını satın olarak bu sanatkarlara bu türküler karşılığında 840 lira vermişlerdir¹¹⁹.

Ayrıca Ankara Halkevi jürisi: Ulvi Cemal Erkin'e ve Cemal Reşid'e eserler yazmaları yönünde telkinde bulunmuştur.

Ulvi Cemal Erkin'den;

1. Ses ve Piyano için Beş Halk Türküsü
2. Ses ve orkestra için iki Halk Türküsü
3. 4 ses için iki koro eseri¹²⁰

Cemal Reşid'den

1. Ses ve Piyano için

Halk motifleri üzerine Altı Melodi

2. Koro için I parça ...¹²¹

Cemal Reşid ve Ulvi Cemal Erkin de bu doğrultuda hareket ederek eser yazmışlardır. Koro jürisi de 13/V/1940 tarihinde eserleri inceleyerek Ankara Halkevi'ne kazanmışlardır.

Cemal Reşid: Çayır ince 4 sesli halk türküsü 40 lira

Evleri'nin önü 75 lira

Yemen

Adanalım

Şerfem

¹¹⁸ B.C.A, 490-01-965_734-1-206

¹¹⁹ B.C.A, 490-01-965_734-1-208

¹²⁰ B.C.A, 490-01-965_734-1-212

¹²¹ B.C.A, 490-01-965_734-1-213

Ulvi Cemal Erkin: Hanifem ses ve piyano için sade: 40 lira

Halk türküsü

Çamdan Sakız Akıyor : 40 lira

Havayı ses ve piyano için : 40 lira

Kömür gözlü ses ve piyano

için tesvili halk türküsü : 75 lira

Öz yurd 4 sesli orjinal kampozisyon 100 lira

Bu eserleri satın almak için Ulvi Cemal Erkin ve Cemal Reşid'e toplamda 675 lira verilmiştir¹²².

Diğer bir önemli hususta Ankara Halkevi sanatçılarından eser alınması için istirhamlarda bulunmuşlardır. Bunlardan biri de Mithat Fenmen olup¹²³ Ankara Devlet Konservatuarı şan öğretmeni Nurullah Şevket Taşkiran da Şan ve Piyano için yazdığı: Dağlar, Türkü, Umma, Uludağlar, Ayrılık gibi eserlerin satın alınması yönünde istekte bulunulmuştur¹²⁴.

Bilindiği gibi başta Ankara Halkevi olmak üzere halkevlerinin faaliyetleri Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği tarafından organize edilmekte ve denetlenmektedir.

Bu amaçla halkevlerinin yaptığı çalışmalardan biri de bazı müzik eserlerinin halkevi adına satın alınarak halkevi arşivine kazandırılmasıdır. Bu yaparken de belli kural ve kaideler çerçevesinde yaparak, halkevlerine yarar bir şekilde hazırlanıp hazırlanmadığına bakılmıştır. Bu eserlerin halkevlerine her bakımından yarar bir şekilde olduğuna karar vermek için kurulan bir başka jüri Ahmet Adnan Saygun başkanlığında teşekkül eden Necil Kazım Akses, Ulvi Cemal Erkin ve Ferit Alnar'dır. 1946 senesinde oluşturulan jüri Şubat ayının 7'sine kadar gelen eserleri jürice inceleyecek ve sonucu ise, halkevlerinin yıl dönümünden önce bildirilecektir¹²⁵. Bu jüriye dışardan katılan üç üyeye ise belli bir ücret verilmiştir. Her bir üyeye yani; Ulvi Cemal Erkin, Necil Kazım Akses ve Ferit Alnar'a her toplantı için yirmişer lira ödenmiştir. Ulvi Cemal Erkin, Necil Kazım Akses altı toplantıya katılmış, Ferit Alnar ise üç toplantıya katılarak eserlerin halkevlerine kazandırılması için çalışmalarda bulunmuşlardır¹²⁶.

¹²² B.C.A, 490-01-965_734-1-211

¹²³ B.C.A, 490-01-965_734-1-221

¹²⁴ B.C.A, 490-01-965_734-1-222

¹²⁵ B.C.A, 490-01-968_745-1-32

¹²⁶ B.C.A, 490-01-968_745-1-31

Bu eserleri seçerken ise; belli kural ve kaidelere göre seçmişlerdir. Halkevlerine faydalı olacak eserler ise şu şekilde sıralamıştır:

- I. Koro için tertiplenmiş halk türküleri
- II. Koro için tertiplenmiş orijinal eserler
- III. Gençlik şarkıları, marşlar
- IV. Lied'ler*
- V. Piyano için tertiplenmiş oyun havaları
- VI. Batı liedlerinden tercümeler

Yalnız bu eserlerde özellikle lied'lerde ve orijinal koro eserlerinde ele alınan şiirin değerli bir sanat eseri olmasına dikkat edilmiştir.

Gençlik şarkıları ve marşlarda ise; güftelerin çekici ve konularına uygun olmasına ve gençlere katkıda bulunmak isteyen halkevleri bu eserlerde özellikle gençliğin yetiştirilmesine katkıda bulunulmasına dikkat edilmiştir¹²⁷.

Yazılan bu eserler halkevlerince belirlenen esaslara uyduğu takdirde satın alınıp eserleri yazarların hakları da verilmek istenmiştir. Ve yazılan eserin özelliğine göre eseri yazan kişiye telif hakkı verilmiştir. Ve bunlar önceden belirlenmiştir. En az bütçe ya da telif hakkı 40-50 lira olan koro için 2 sesli halk türkülerine verilirken en fazla telif hakkı ise 75 lira 300 lira arasında değişen dört sesli orijinal eserlere Lied'lere (piyano eşliği ile) ve de piyano için tertiplenmiş oyun havalarına verilmiştir¹²⁸.

Yeni eserlerin Halkevlerine kazandırılması için çok çabalayan CHP insanları eser hazırlamaya teşvik etmek için de yine alınan eserin yayımlanmak üzere bastıracağı her plaka karşılık besteciye normal satış fiyatı üzerinden yüzde on vermeyi kabul etmiştir¹²⁹.

Yapılan bu çalışmalar neticesinde ve halkevlerinin belirlediği kurallar çerçevesinde bazı eserler musiki jürisince beğenilip satın alınmıştır. Fakat beğenilmeyen bazı eserler belirlenen kurallar çerçevesinde hazırlanmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Reddedilen eserler arasında bazıları istenilen şekilde hazırlanmadığı gerekçesiyle reddedilirken bazıları ise; beğenilip de halkevlerinin bütçesi yetmediğinden dolayı satın alınamamıştır. Reddedilen eserlerden ilki; kompozitörü*

¹²⁷ B.C.A, 490-01-968_745-1-42

* lied'ler kısa şiirler üzerine yazılmış ve genellikle piyasa eşliğinde söylenen şarkılardır.

¹²⁸ B.C.A, 490-01-968_745-1-43

¹²⁹ B.C.A, 490-01-968_745-1-44

* kompozitörü: Eseri yazan kişi

olan Ekrem Zeki Ün tarafından yazılan Akşam, Sonbahar, Nenni adlı 3 eser musiki bakımından uygun olupta müzikle sözün ahenk oluşturamamasından yani *porozodileri* bozuk olduğu gerekçesiyle reddedilirken¹³⁰, Vakur Sağmen tarafından yazılan İnaniş (4 Sesli Koro), Zeybek (Piyano), Türkün Türküsü (Ses ve Piyano), Türk Ordusu, Tank Marşı, Akpınar Marşı, Türk Askeri, Ortaokuldan Ayrılırken, Hava Marşı 4 sesli korodan oluşan Çıkayım adlı eseri yeteri derecede musiki bilgisi görülmediği için¹³¹ Necla Kumbaracı tarafından yazılan “Palandöken Türküsü” armonileri zayıf piyano yazısı iyi bulunmadığı nedeniyle¹³² Salih Zeki Toner tarafından yazılan “*Piyano Basında, Cumhuriyet Marşı, Bugünün gençliğine, Anne*” gibi eserler de yeterli derecede bir musiki bilgisi görülmediği gibi yine sözlerin musikiye tatbiki hatalı olduğu için bu eserler de musiki jürisince beğenilmemiştir¹³³. Şükrü Dalen tarafından icra edilen, “*Vatan, Urfa, Öğretmenler*” gibi eserler de tek sesli olarak tertip edildiği genelgede belirtilen şartlara uymadığı için kabul edilmemiştir. Yalnız halkevleri arşivine alınmayan bu eserlere bir şans daha verilerek tekrar düzeltilmeleri halinde genelgeye uygun şekilde kabul olunacağını açıkça belirtilmiştir¹³⁴.

Musiki jürisince genelge şartlarına uyduğu için bazı eserler kabul edilmiştir. Bunlar ise; Kar mı Yağdı, Tevekte, Kaleden Kaleye, Al Yeşil Giymiş, Al Şu Mumu ve Ninni adlı eserlerden sadece Kar mı Yağmış ve Al Şu Mumu adlı iki eser kabul olunmuştur. Diğerleri bütçe darlığı yüzünden alınamayıp, ayrıca bu iki eserinde tamamen şartlara uymasından dolayı kabul edilmiştir¹³⁵.

Bu eserlere karşılık olarak “Kar mı Yağmış” 200 lira ve “*Al Şu Mumu*” adlı esere 125 lira toplamda 325 verilerek satın alınmıştır¹³⁶.

Başka kabul edilen diğer eserler ise; “*Evlerinin öni*” ve “*Ferahî*” adlı eserlerdir¹³⁷. Bu iki esere karşılık olarak da 200 lira verilerek satın alınmıştır¹³⁸. Musiki jürisince beğenilerek Halkevi arşivine katılan diğer bir eser de “Çoruh” adlı eserdir.¹³⁹

* Porozodi; Saz ile müziğin uyuşmaması.

¹³⁰ B.C.A, 490-01-968_745-1-24

¹³¹ B.C.A, 490-01-968_745-1-12

¹³² B.C.A, 490-01-968_745-1-10

¹³³ B.C.A, 490-01-968_745-1-7

¹³⁴ B.C.A, 490-01-968_745-1-2

¹³⁵ B.C.A, 490-01-968_745-1-35

¹³⁶ B.C.A, 490-01-968_745-1-36

¹³⁷ B.C.A, 490-01-968_745-1-37

¹³⁸ B.C.A, 490-01-968_745-1-38

¹³⁹ B.C.A, 490-01-968_745-1-40

Bu eserde 300 liralık bir meblağ verilmiştir¹⁴⁰. Bütçe darlığı yüzünden satın alınamayan bazı diğer eserler de uygun bulunmuştur. Daha sonra bütçe anlamında rahat olunduğu takdirde bir miktar satın alınacağını da açıkça beyan edilmiştir¹⁴¹.

Ankara Halkevi Türk Müziği arşivini geliştirmek ve güçlendirmek için dönemin birçok ünlü sanatçısından beste ye da uyarlamalarını satın almıştır. Bu politika hem eserlerin korunması hem de bu eserleri üreten müzik insanlarının desteklenmesi bakımından kayda değer bir önem taşımaktadır ve özellikle 1940'lı yıllarda birçok eseri satın alarak faydalı çalışmalarda bulunulmuştur. Mayıs 13 1940'da Cemil Reşid ve Ulvi Cemal Erkin'den alınan eserler dikkate değer eserler olup aynı zamanda telif hakları alınan bu eserler koro repertuvar jürisi tarafından tetkik edilip daha sonra satın alınmak suretiyle incelemeye alınmıştır. Cemil Reşid Rey'in Usul Usul ses için 75 lira, Turnalar adlı eseri içinde 75 lira verilerek satın alınmıştır. Aynı şekilde Ulvi Cemal Erkin'den Bülbül adlı eser için 190 lira, Ayın On Dördü adlı eseri için 75 lira verilmiştir.¹⁴² 1948'de ise Ferruh Arsunar'ın on bir adet eseri satın alınarak Ankara Halkevi arşivine kazandırılmıştır. Ve on bir adet esere yüz altmış beş lira ödenmiştir, Ankara Halkevi tarafından¹⁴³

Ankara Halkevi musiki alanında repertuvarını genişletmek sanat ve sanatçıya destek olmak için 1947'de de devrin ünlü sanatçılarından olan derlemeleriyle halk müziğine katkıları olan Muzaffer Sarısözen*'den aldığı eserlerde göze çarpmaktadır. Seçme Köy Şarkıları ya da "Halkevleri için Yurttan Sesler" adlı ve Muzaffer Sarısözen'e ait yirmi beş tane türkünün telif hakkını almıştır ve bu yirmi beş tane türküyü iki yüz elli lira ödenmiştir¹⁴⁴.

¹⁴⁰ B.C.A, 490-01-968_745-1-39

¹⁴¹ B.C.A, 490-01-968_745-1-37

¹⁴² B.C.A, 490-01-965_734-1-206

¹⁴³ B.C.A, 490-01-965_734-1-96

* Muzaffer Sarısözen; 1899 yılında Sivas'ta dünyaya gelmiştir. İlk müzik şevk ve hevesini ailesinden alan, Sarısözen erkek kardeşlerinden olan Abdulkadir'in türküler ve çalgılara olan hevesinden etkilenmiştir. O dönemde insanlar aykırı olduğu için musikiyi çok benimsememiştir. Fakat Sarısözen gizli bölmeler yaparak burada ud, bağlama, keman gibi sazlar çalmıştır. 1930'da halk şairleri bayramı yapılır. Bayram sonunda çıkarılan Sivas halk şairleri adlı broşürde Sivas halayları başlıklı yazısını yayımlar ve halayların notalarını koyar. Bu bizde notalı şekilde yazılmış ilk notalı makelidir. Konservatuvarın 10,000 ezginin derlemesinde büyük emeği vardır. 1943'ten 1952'ye İzmir'de 1954 yılında İstanbul radyolarında "Yurttan Sesler" topluluklarını kurarak halk türkülerinin yurt çapında sevilmesini sağlamıştır. Muzaffer Sarısözen ilk kural halk müziği icrasını başlatmış; toplu bağlama çalma geleneğinin uygulayıcısı olmuş ve halk müziğinde koro seslerini numaralayıp otantik karakterin kaybolmasını önlemiştir. Müziğe büyük katkısı olan Sarısözen 1963 yılında vefat etmiştir.

¹⁴⁴ B.C.A, 490-01-965_734-1-164

Ankara Halkevi'nin musikiyi destekler nitelikte olan diğer bir çalışması da 1945 yılında Muzaffer Sarısözen'e ait 120 türküden oluşan dergisi de halkevi tarafından satın alınmıştır. Muzaffer Sarısözen'e yüz elli lira ödenerek Ankara Halkevi'nin musiki arşivine kazandırılmıştır¹⁴⁵.

1945 yılında Ankara Halkevi musiki ihtiyaçlarını karşılamak için Devlet Konservatuvarı arşivinde bulunan halk türkülerinin notalarını da almak istemiş¹⁴⁶. Fakat halk türkülerine ait notaların Devlet Konservatuvarı Folklor Arşivi'nde bulunması hasebiyle, bu notalardan Maarif Bakanlığı'nın izniyle istifade edildiğini bir yazıyla belirtmişlerdir¹⁴⁷.

Aynı şekilde çalışmalarına devam eden ve çeşitli yerlerdeki halk türkülerini notalarını gençlik ve halkın isteklerine cevap verebilmek için çeşitli yerlerdeki notaları Ankara Halkevi'ne kazandırmak için Ankara Radyosu'ndaki notaların birer kopyasını da isteyerek halka yardımcı olmaya çalışmıştır¹⁴⁸.

1943 yılın da da devrin piyano sanatçılarından olan ve o döneme Devlet Konservatuvarı muallimlerinden olup halkevinde de hocalık yapan Mithat Fenmen'den halkevleri yıl dönümünde temsil edilecek eserin telif hakkı için iki yüz kırk lira ödenerek Mithat Fenmen'in eseri de halkevi arşivine kazandırılmıştır¹⁴⁹.

2.3. Telif Haklarının Satın Alınmasının Yanında Sanatı Desteklemek Adına Müzik Eserlerinin Satın Alınması

Ankara Halkevi bir kültür kurumu olarak ağızdan ağıza dolaşan o kültür kurumu adına karşılık olarak ve adını hakkını vermek için 1940'lı yıllarda yine sanata ve sanatçıya, destek olabilmek maksadıyla çeşitli çalışmalar yapmıştır. O dönemin sanatçılarından olan A. Samim Bilgen'in Halk Türküleri adlı eserinden satın almak suretinde destek olmuştur. Bu eserde içerik olarak 3 bölüm bulunmaktadır:

I. Türk Halk Havaları: Piyano ve şan için seçme beş halk şarkısı ile yalnız piyano için iki zeybek havasını ihtiva eder.

II. Türk Halk Şarkıları

Piyano ve şan için diğer beş halk şarkısını ihtiva eder.

III. Halk Türküleri

¹⁴⁵ B.C.A, 490-01-965_734-1-168

¹⁴⁶ B.C.A, 490-01-965_734-1-171

¹⁴⁷ B.C.A, 490-01-965_734-1-172

¹⁴⁸ B.C.A, 490-01-965_734-1-173

¹⁴⁹ B.C.A, 490-01-965_734-1-178

Piyano ve şan için diğ er beş halk şarkısını ihtiva eder.

Eserde Odasına Girdim, Evlerinin Ön , Altın Yüzük, Giderim Burdan Artık, Fadime gibi halk türkülerine yer vermiştir. Samim Bilgen'in yazdığı müzik eseri satın alınarak hem sanata destek verilmiş hem sanatçıya maddi destek sağlanmış hem de halkevinin arşivi genişletilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ANKARA HALKEVİ'NDE DERS VEREN HOCALAR

3.1. Mehmet Veli Kanık

1885 yılında İstanbul'da dünyaya gelen Veli Kanık ülkemizin yetiştirdiği en önemli müzik adamlarının birisi olmasının yanı sıra ünlü şair ve yazarlar Orhan Veli Kanık ve Adnan Veli Kanık'ın babasıdır¹⁵⁰. Bazı kaynaklar da ise 1881 yılında İzmir'de dünyaya geldiği söylenmektedir. Sanayi Mektebi'ne devam ederken klasik müziğine merak sarması klarnetle tanışmasına olanak sağladı. Zamanının en iyi klarnetçilerinden oldu. 16 yaşında iken Osmanlı Sarayı'nın batı müziği orkestrası "Mızika-ı Hümayun'a girdi¹⁵¹. 1924 yılında Mızika-ı Hümayun bandosu ile birlikte Ankara'ya taşındı¹⁵². Mızika-i Hümayun'da binbaşılığa kadar yükseldi ve Avrupa'daki birçok konsere klarneti ile katıldı¹⁵³.

1932 yılında ise; Riyaseti Cumhur Musiki Heyeti Şefliği görevine atanan Kanık döneminin önemli müzik insanlarından birisi ve Musiki Müesseseleri Müdürü olan Osman Zeki Güngör ile birlikte müzik kurumlarını başta yapılandıran önemli bir rapora imza attı.

Modern müzik okullarının temeli sayılabilecek olan Musiki-i Muallim Mektebi'nin kurucuları arasında yer alan kanık ayrıca bu okulun ilk yöneticilerinden birisi asker kökenli bir müzik adamıdır.

Radyoevi Genel Müdürlüğü pozisyonunu kabul etmeyip ve kendini geri planda tutmayı kabul eden Kanık, 1945 yılına kadar öğretim görevlisi olarak görevini sürdürmüştür¹⁵⁴. Radyoevi öğretmenliği yaparken 31 parça Karagöz ve Ortaoyununa ait nota hazırlamış, yaptığı bu çalışmalar Ankara halkevi yetkilileri tarafından övgülerle bahs edilmiştir. Ankara halkevi, Veli Kanık hakkındaki görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir: *"Türk Folkloru bakımından fevkalade kıymetli olan bu eserlerin bu derece doğru olarak tespiti bugün memlekette sayıları pek az kalan Veli Bey gibi birkaç eski ve kudretli sanatkarın elinden gelebilecek bir iştir. Veli Bey folklorun ne demek olduğunu bilen bir insan sıfatıyla bunları salahiyyetli kimselerden toplamış ve membalarını*

¹⁵⁰ www.biyografi.net.

¹⁵¹ www.haberturk.com

¹⁵² www.biyografi.net.

¹⁵³ www.haberturk.com.

¹⁵⁴ www.biyografi.net.

kaydetmeği de ihmal etmemişlerdir. Bu bakımdan, bu notalar orta oyunu ve karagözlerle birlikte doğruluklarına emin olarak neşredilebilir.” Ankara Halkevi’nin Veli Kanık hakkında belirttikleri bu görüşlerin Veli Kanık’ın o döneme damgasını vuran bir musiki adamı olduğunu göstermekte ve başarılı çalışmalara imza attığını gözler önüne sermektedir¹⁵⁵.

Ankara halkevi tarafından takdir edilen Veli Kanık’ın hazırladığı 31 parçalık notaya da 300 lira ödenerek Veli Kanık’a çalışmalarına destek olunarak halkevi arşivi de gençler ve sanatla ilgilenenler yararlınsın diye zenginleştirilmiştir¹⁵⁶. Ankara Halkevi bu çalışmalarıyla sanata ve sanatçıya büyük destek olmuştur.

Veli Kanık 1949 yılında Ankara Radyosundan ayrılmış, İstanbul Radyosu’nda ses uzmanı olarak görev yapmıştır. Veli Kanık ülkemizin müzik alanında büyük emeği geçen onlarca ismin öğretmeni ve de Orhan ile Adnan Veli Kanık gibi önemli iki şair ve yazarımızın babası olarak Türk kültür tarihinde adı silinmeyecek çok önemli bir yere imza atmıştır. Bu büyük sanatçı 1953 tarihinde, İstanbul’da hayatını kaybetmiştir¹⁵⁷.

3.2. Bela Bartok

25 Mart 1881 tarihinde güney Macaristan’da, bugün Romanya’nın bir kasabası olan Nagyszentmiklos Kasabası’nda doğmuştur¹⁵⁸. İlk müzik derslerini annesinden alan sanatçının¹⁵⁹ babası okul müdürü piyano ve çello çalıyor besteler yapıyor, amatör bir orkestra yönetiyordu.¹⁶⁰ Musikişinas bir aileden gelen Bela Bartok, müzik öğrenimine 5 yaşında başlamıştır¹⁶¹.

Macaristan’daki meslek yaşamı çocukluğu ve gençliği çeşitli taşra kasabalarında önce annesiyle, daha sonrada değişik öğretmenlerle piyano çalışarak geçmiştir. Dokuz yaşında küçük piyano için parçalar bestelemeye başladı. İki yıl sonrada programında kendi bestesinin de bulunduğu bir konserle ilk dinleyici karşısına çıktı. Ardından Petersburg’da Laszio Erkel’den piyanoculuk ve bestecilik dersleri aldı.¹⁶²

Bartok 1905 yılında Macaristan Bulgaristan ve Romanya köylülerinin ezgileriyle ilgili araştırma yapmaya başlamış. Bartok bestelerinde halk müziği üyelerine yer

¹⁵⁵ B.C.A, 490-01-965_734-1-92

¹⁵⁶ B.C.A, 490-01-965_734-1-91

¹⁵⁷ www.biyografi.net

¹⁵⁸ www.filozof.net

¹⁵⁹ www.nkfu.net

¹⁶⁰ <https://turkinfo.hu>

¹⁶¹ www.dersimiz.com

¹⁶² www.eokul-meb.com

vermeye başlamış kendi ülkelerinin halk müziğini kullanan öbür besteciler gibi o da Macar halkının yaşam gücünü sevdirmek ve ulusal bir müzik biçimi yaratmak istemiştir. Bartok ile arkadaşı Zoltan Kodaly'nin çalışmaları bu yönde başarıyla gelişmiş ve halk müziğindeki çalışmalara hız kazandırmış¹⁶³.

Budapeşte Konservatuarı'nda Luzt'in öğrencisi Thoman'dan piyano, Koussler'den de bestecilik dersleri alan Bartok, 20 yaşında okulu birincilikle bitirmiş ve altı ay sonra da aynı okulun piyano profesörlüğüne getirilmiştir¹⁶⁴.

30 yılını ders vererek, konser gezilerinde geçirmiştir. Birçok ülkeyi gezerek onların halk şarkılarını, ses dizisi ilişkilerini, melodilerini ve ritim özelliklerini incelemiştir¹⁶⁵.

Bartok, 1936 yılı Ekim ayının son günlerinde Ankara Halkevi Başkanlığı tarafından Türkiye'ye davet edilmiştir¹⁶⁶. Ankara Halkevi müdüründen Fransızca resmi davet mektubu gönderilir. Halk müziği derlemesi metotları ve kendi ekolünün başlıca unsurlarını tanıtmak konusunda sunum yapması talep edilir. Bartok mektubu büyük bir sevinçle karşılar Türkçe öğrenmeye başlar. Bartok 2 Kasım 1936 yılında İstanbul'a ulaşmıştır¹⁶⁷. Derleme seyahatine şahsına özgü büyük bir dikkat ve titizlikle hazırlanmıştır. Budapeşte'de ulaşabileceği tüm kaynaklardan konu hakkında bilgiler derlemiştir. İstanbul'da konservatuvarın geçici öğrencileri tarafından halk müziği plak koleksiyonunu da tek tek dinlemiştir¹⁶⁸. Bunun yanı sıra, bu kayıtlardan Batı dünyasına "Bulgar ritmi olarak tanıtmış olduğu yedili ritmin, Türk Karadeniz halk musikisindeki sürekli ve yaygın kullanımı konusunda bilgi sahibi olmuştur. Bu arşivin, bilimsel çalışmanın gereksinimlerine uygun, verimli bir işlem görmesi için yapılması gerekli bazı işlemlere işaret etmiş, özellikle ezgilerin kendi kaynağında, doğrudan doğruya köylülerin kendilerinden ve doğru koşullarda kaydedilmesinin gerekliliğini vurgulamıştır. Bu amaçla da kayıt aletlerinin kullanılması konusunda ısrar etmiştir¹⁶⁹.

1930'lu yılların en önemli müzik olaylarından biri kabul edilen Halkevleri tarafından davet edilen Bartok'un ülkemize gelişi. Bela Bartok aynı zamanda

¹⁶³ www.cahilfilozof.blogspot.com

¹⁶⁴ <https://aaspot.net>

¹⁶⁵ <https://www.biyografi.net.tr>

¹⁶⁶ Hasan Serhan Sarıkaya, Sancar Tunalı, Bela Bartok'un Çağdaş Türk Müziğine Katkılarının İncelenmesi, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık, C.16 S.2 2014, s.302.

¹⁶⁷ Küçük Asya'dan Türk Halk Musikisi, Bela Bartok, Çev. Bülent Aksoy s.7

¹⁶⁸ Bela Bartok, "Türkiye'deki Derleme Gezilerim 1936 <https://www.musikidergisi.net>, s.5.

¹⁶⁹ Bahar Güdek, "Cumhuriyet Dönemi Müzik Alanında Yabancı Uzman Raporları", *Tarih Okulu Dergisi*, Yıl7, S. XVII, s.650

yurdumuza genç Türk müzik adamlarına, bir saha araştırmasının nasıl yapılacağını öğretmek amacı ile model bir saha araştırması yapması için davet edilmiştir. Bunun üzerine saha araştırması yapması için davet edilmiştir. Bunun üzerine saha araştırmasında kendisine yardımcı olan Türk genç müzik adamlarının da katkısına da dikkat çekilmiştir¹⁷⁰.

Bartok, Türkiye’de bulunduğu süre içerisinde Kayseri, Çorum, Adana ve Mersin yörelerini dolaşmıştır. İncelemelerini Adana, Mersin, Ula aşiretine bağlı Osmaniye ve Güney Anadolu’nun Suriye sınırına yakın Yörükler arasında Türk köy halkının içinde gerçekleştirmiş ve bu çalışmalarında kendisine Ahmet Adnan Saygun, Ulvi Cemal Erkin ve Necil Kazım Akses’ten oluşan bir grup eşlik etmiştir¹⁷¹. Özellikle bestekar Ahmet Adnan Saygun her konuda yardımcı olmuş, ona tercümanlık yapmış ve halk türkülerinin sözlerini onun için kaydetmiştir. Bu kısa sürede Bartok 14 yerleşim yerini ziyaret etmiştir. Bu yerlerde söylenen toplam 30 kişinin söylediği türküler ses kaydına almıştır¹⁷².

Bartok popüler müziği şehir ve köy müziği olarak ayırmıştır ve geleneğin köylü müziğinde olduğu kanısına vararak ona göre, böylesi melodi örneklerini bulmak için yabancı tesirinden etkilenmesi köylere gidilmesi tezini savunmuştur ve gezilerine daha çok kırsal kesimde yapmıştır¹⁷³. Bu yüzden de birinci elden kaynak olması açısından doğrudan doğruya köylülerden toplanması yeni gezici müzikçilerden toplanmaması bunların gerçek bir kaynak sayılmaması gerektiği, kaydedilen ezgilerin notaya alınması ve güftelerin de mutlaka yazılması konusunda oldukça titiz davranmıştır¹⁷⁴.

İlkel şartlarda yaşayan insanların eski musikinın bütün özgün niteliklerini muhafaza etmiş olabileceklerini varsayarak ilk sistemli çalışmalarını Adana’ya yapmışlardır. Daha sonra da Osmaniye’ye geçmişlerdir. Nihayet bir köy evinde gerçek bir çalışmayı uygulamaya koymak için en iyi yerin kurası olduğunu düşünen Bartok, 70 yaşlarındaki ev sahibinin söylediği bir hava dikkatini çekmiş bundan büyük bir haz almıştır. Çünkü 70 yaşlarındaki Bekir adındaki bu kişi eski savaşıllarda ilgi bir hikâye

¹⁷⁰ Süleyman Şenel, “Cumhuriyet Dönemi’nde Türk Halk Müziği Araştırmaları, *Folklor Edebiyat Dergisi*, s.113.

¹⁷¹ Funda Evin; “Belo Bartok’un Perspektifinden Türk ve Macar Halk Müziği Değerlendirmeleri, *İdil Dergisi*, C..6, S.33 2017, s.1584,1585.

¹⁷² Bela Bartok, “Türkiye’deki Derleme Gezilerim-1936 <https://www.musikidergisi.net>, vb.

¹⁷³ Özgür Balkılıç, Cumhuriyet Halk ve Müzik, Türkiye’de Müzik Reformu 1922-1952, Ankara, 2009, s.134

¹⁷⁴ Nurtuğ Barışeri, Bela Bartok’un Türkiye’deki Çalışmaları ve Türk Halk Müziği ile Macar Müziği Arasındaki İlişkilerin Araştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Müzik Eğitimi Anabilim Dalı Konya 1996, s.19.

anlatıyordu ve bu ezgi Macar ezgisinin bir varyantı gibi geldiği için çok mutlu olmuştur. Gezisini ise Tecirli göçebeleriyle sonlandırmıştır¹⁷⁵.

Bartok, Çorum, adana ve Osmaniye bölgesine derleme gezilerine çıkmadan önce Ankara Halkevi'nde asıl davet sebebi olan “*Musiki folkloru ve buna bağlı konular*” üzerinde üç ayrı konferans vermiştir¹⁷⁶.

Birinci konferans, 6 Kasım 1936'da Almanca olarak vermiştir. Hasan Ferid tarafından dilimize çevrilmiştir.

İkinci konferans, kasımın dokuzu pazartesi günü yine halkevinde verilmiştir. Bu sefer Fransızca olarak anlattığı konferansı bestekar Ahmet Adnan Saygun Türkçeye çevirmiştir.

Üçüncü konferans ise; kasımın onunda, verdiği konferansı Macarca vermiştir. Hamdi Zübeyr tarafından çevrilmiştir.

Konferanslarında; Macar ve Türk Halk Musikisi'nin kökenlerinden bahsederek, folklorun Macar musiki sanatı üzerindeki rolünü anlatmıştır.

Küçük memleketlerin veya çok siyasi baskı altında bulunmuş memleketlerin kendi halk türkülerini toplamaya önem vermediklerini söylemiştir.

Bela Bartok, ananeyi en fazla saklayan köylüler arasında musikinin olduğunu belirterek, köylü musikisinden derlenmiş Macar havalarının bir kısmında var olan “*pentatonizm*”^{*}e ayrıca işaret etmiştir¹⁷⁷. Çok sesli müziğin kökeni oluşturan pentatonik müziğin daha öncede belirttiğim gibi köylü müziğinde bulunduğunu ve bunun da köklerinin Orta Asya'da yattığını söylemiştir¹⁷⁸.

Köylü musikisinin ehemmiyetini şu sözleriyle dile getirmiştir.

“Köylü musikisi, modern Macar musikisi sanatı üzerinde o kadar müessir olmuş, kurulmasında o kadar mühim bir rol oynamıştır ki, bu köy musikisi mevcut olmadan bugünkü Macar musiki sanatını tasavvur etmek mümkün değildir.

Dikkat çektiği konulardan biri de Macaristan'da yaygın bir müzik olan ve çingeneler tarafından icra edilen müziktir. Çingeneler müziği üretiyor icra ediyorlarmış

¹⁷⁵ Bela Bartok, “Türkiye’deki Derleme Gezilerim” 1936 <https://www.musikidergisi.net>, s.7.

¹⁷⁶ Serhan Sarıkaya, Sancar Tunalı, “Bela Bartok’un Çağdaş Türk Müziğine Katkılarının İncelenmesi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık, C.16 S.2, s.304

^{*} Pentatonizm: Halk müziğinde yarım aralıklara yer vermeyen beş dereceli dizidir. Orta Asya’da Türk boyları tarafından kullanılmıştır. Anadolu türkülerinde, Macar, Romen halk müziğinde izlerine rastlanmaktadır.

¹⁷⁷ M. Ragıp Kösemihal, “Bela Bartok Aramızda”, *Ülkü*, C.9 S.50 Ankara, 1937, s. 135-136.

¹⁷⁸ Özgür Balkılıç, Cumhuriyet, Halk ve Müzik, Türkiye’de Müzik Reformu 1922-1952, ankara, 2009, s.134.

Bela Bartok, halk türküleri üzerinde ne yolda çalışmak mümkün olacağını anlatmaya çalışmıştır. Türkülerin ya sadece armoni ile bileceğini, ya da başına ortasına ve sonuna bazı kısımlar katarak genişletebileceğini bu şekilde ancak türkünün özüne sadık kalınacağını Ayrıca bestekarın köy türkülerinden istifade ettiği takdirde milletin musiki diline sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bunu da bir şairin diline sahip çıkmasıyla eş değer saymıştır.

Halk türkülerinden bir kompozitörün istifade edebilmesi için onları meydana getiren muhiti iyice tanınması ve o muhiti iyice benimsemesinin en mühim nokta olduğunu belirtmiştir¹⁷⁹.

Bartok aynı zamanda “halk müziğinin hedefi ve halk müziğinin nasıl toplanması üzerinde de durmuştur. Halk türkülerinin olanakların elverdiği sürece asıl içeriğini koruyan ve bozulmamış şekillerinin saptanmasına çalışılmıştır¹⁸⁰.

Ayrıca halk musikisini içeriğinin bozulmamış olması içinde “*fonografla*” alınmasının mutlak ve şart olduğunu söyleyerek fonografin ehemmiyetine söyle değinmiştir.

“Halk musikisinin araştırmada “fonograf” ve gramofon artık gayri kabili ihmal bir unsur olmuştur. İlmi bakımdan ancak notadan başka fonografla da tespit edilmiş parçalar tespit edilmiş sayılır. Notaya alan kişi ne kadar tecrübeli olursa bir çok inceliklerini gözden kaçırılabilir. Çünkü bu incelikler “teganniden” teganniye değişebilir. Kaç defa tekrar edersek edelim esas melodiler değişmezse bile o melodiyi süsleyen nüanslar değişebilir.”* diyerek gramofon ve fonografla daha gerçekçi araştırmalar yapılacağına işaret etmiştir¹⁸¹.

Türk ulusal karakterini ve kültürümüzü ortaya koyan müziği yaratmanın ilk şartının ise köylerdeki müziğin mümkün olduğu kadar esaslı bir şekilde öğrenilmesine bağlamış. Ulusal müzikte ilerlemenin ikinci şartın yakın gelecekte olmasa bile önemli olmadığını fakat ilk şart çok mühimdir en kısa zamanda halk müziğini derhal topla işini başarmak çok önemlidir, diyerek sözlerini şu şekilde devam ettirerek toplama ve kurtarılan malzemeler uzun seneler bekledikten sonra da donanımlı sanatçıların ona dayanarak Türk Ulusal Musikisini yaratmasının mümkün olduğunu Türk Halk

¹⁷⁹ M. Ragıp Kösemihal, “Bela Bartok Aramızda”, *Ülkü*, C.9, S.30, 1937, s.135

¹⁸⁰ Serhan Sarıkaya, Sancar Tunali, a.g.e, s.304.

* Fonograf: Gramofonun ilk şekli, cihazı, sesi alıp geri veren cihaz.

* Teganni: Şarkı söyleme

¹⁸¹ Vahid Lutfi Salcı, “Bela Bartok’un Konferansları Gizli Halk Musikisi *Ülkü*, C.XI S.62, 1938, s.117

Musikisini, bir an önce toplanması Türk ve Macar toplumunun ortak çıkarıdır diyerek sözlerini noktalamıştır¹⁸².

Bartok'un verdiği konferans ve derleme gezilerinin etkileri kısa bir süre sonra halkevlerinde yürütülen müzik çalışmalarında görülmüştür. Bartok'un verdiği konferanslara dayanarak çıkarılan Halkevleri Öğreneği bunun en güzel örneğidir¹⁸³.

*“Müzikte gayemiz modern ve asri ulusal müziği ve sayma tarzını esas tutmak ve bunu saptamak ve sağlamaktır. Halkın müzik zevkini arttırmak ve yükseltmek için radyo ve gramofon gibi araçlardan faydalanmalıdır.”*¹⁸⁴ ifadesi Bartok'un söylemleriyle aynı doğrultadır.

Bartok ile çalışmalara katılan Ahmet Adnan Saygun'un daha sonra da halk evlerinde yürütülen müzik çalışmalarına katkısı olmuştur. Saygun, Bartok ülkeden ayrıldıktan sonra o da derleme gezilerinde Bartok'un önem verdiği ulusal değerlere göre hareket etmiştir. Ayrıca “Halkevlerinde Musiki” adlı kitabında da müzik politikalarının Bartok'un izlerini taşıdığı görülmektedir¹⁸⁵.

Derleme ve folklor alanında yaptığı çalışmalarının da halkevlerinde yapılan çalışmalara büyük katkısı olmuştur. Sadece halk türküleri alanında çalışmalar olmamış geniş çapta birçok araştırma yapılmıştır. Halkevlerinde yapılan müzik çalışmaları her alanda kendini göstermiştir. Diğer kol çalışmalarını geride bırakmıştır¹⁸⁶.

Daha sonra yurduna dönen Bela Bartok “*Telli Çalgılar, Vurma ve Çelasta için Müzik*” adlı bestesini 1937'de tamamlamıştır. “*Mikrokosmos*” adlı eseriyle büyük başarı kazanmıştır.

1940'da ABD'ye gitti ve New York'a yerleşti. 1942 yılında da kazandığı para geçimini sağlamadığı için üzüntü ve yoksulluktan hastalandı.

Hasta yatağında bile eser yazmaya devam etti. En önemli eseri “Orkestra Konçertosunu” bitirdi. 64 yaşında da New York'ta hayatını kaybetti¹⁸⁷.

¹⁸² M. Ragıp Kösemihal, “Bela Bartok Aramızda”, *Ülkü* C.9 S. 52 1937, s. 297.

¹⁸³ Serhan Sarıkaya, Sencer Tunalı, “Bela Bartok'un Çağdaş Türk Müziğine Katkılarının İncelenmesi”, *Sosyal Bilimler Dergisi* C. 16, S. 2 s.305.

¹⁸⁴ CHP Halkevleri Öğreneği, Recep Uluoğlu, Ankara, 1938, s.11

¹⁸⁵ Serhan Sarıkaya, Sencer Tunalı, “Bela Bartok'un Çağdaş Türk Müziğine Katkılarının İncelenmesi”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, s.308.

¹⁸⁶ Uğur Alpagut, “Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Müzik Eğitiminin Yaygınlaştırılması” *Milli Folklor*, Y.25 S.0,7, 2013.

¹⁸⁷ <https://www.biyografi.net.tr>

3.3. Mucip Arcıman

Mucip Arcıman hakkında ne yazık ki yeterince bilgi bulunamamıştır. Halkevlerinde yerli sazları teşvik için bağlama kursu açılmıştır. Yerli sazları öğretmek için de sayın Mucip Arcıman tayin edilmiştir. Her dersi bir saatten olmak üzere haftada iki gün ders vermiştir. Mucip Arcıman Sakarya ve Mamak Halkodaları'nda görevlendirilmiştir. Kurstan tan anlamıyla başarı sağlaması için çalışmaların tam bir ciddiyet içinde yürütülmesine özen gösterilmiştir¹⁸⁸.

Mucip Arcıman'ın bu halkodalarında yaptığı çalışmalara bakacak olursak; 1947 yılının eylül, ekim, kasım ayları içerisinde on sekiz ders vermiştir ve ders saatine altı lira olmak üzere yüz sekiz lira ücret almıştır¹⁸⁹.

Ocak ve şubat aylarında da Sakarya Halkodası'nda verdiği on altı saz dersi karşılığında doksan altı lirayı hak etmiştir¹⁹⁰.

Mart ayı içerisinde Sakarya Halkodası'nda sekiz yaz dersi vermiş ve kırk sekiz lira almış,¹⁹¹ nisan mayıs ayı içerisinde ise; on altı saz dersi vererek doksan altı lira kazanmıştır¹⁹².

Haziran ayında verdiği sekiz saz dersi için kırk sekiz lira almış.¹⁹³ Fakat Temmuz ayında verdiği bir dersin ücretinde değişiklik olmuştur. Bu ayda 1 lira fazla almış yedi liraya yükselmiştir. Bu ay içerisinde sekiz saz dersinin karşılığı olarak elli altı lira almaya hak kazanmıştır¹⁹⁴.

Aralık ayında da bir ders ücretini altı lira olarak almıştır. Ve sekiz saz dersi vererek kırk sekiz lira almıştır. Aylar arasında dalgalanmalar göze çarpmaktadır. Ücretlerin aylar arasında tam bir taksimat şeklinde olmadığı da dikkat çekmektedir¹⁹⁵.

3.4. Avni Özbenli

23 Haziran 1919 tarihinde Kastamonu şehir merkezinde dünyaya gelmiştir. Babasının adı Benlizâde Hüseyin Rüştü Bey annesi ise Emine Hanım olup, annesinin

¹⁸⁸ B.C.A, 490-01-965_735-1-287

¹⁸⁹ B.C.A, 490_0_965_735_251

¹⁹⁰ B.C.A, 490-01-965_735-1-239

¹⁹¹ B.C.A, 490-01-965_735-1-237

¹⁹² B.C.A, 490-01-965_735-1-231

¹⁹³ B.C.A, 490-01-965_735-1-227

¹⁹⁴ B.C.A, 490-01-965_735-1-225

¹⁹⁵ B.C.A, 490-01-965_735-1-242

kökeni Koçhisarlı ailesindenmiş¹⁹⁶. Çocukluk yıllarını ise doğduğu yer olan Kastamonu da kardeşi Nezihe ile birlikte geçirmiştir¹⁹⁷.

Müziğe olan ilgisini şöyle dile getirmiştir. “Evlerinde hiçbir müzik aletinin olmadığını, hatta radyo şöyle dursun bir gramofon veya fonografin olmadığını, o zaman ramazan davulunu ritm olarak algılıyor ve acayip ilgisini çektiğini ve hatta 4, 5 yaşlarında çok küçük yaşlarında başladığını elekler, evdeki un eleklerinden aksak ritm çaldığını bu durumda rahatsız olan ev ahalisinin: “Çık bahçede çal diye kızdıklarını ve bahçeye kovaladıklarını dün gibi hatırladığını belirtmiştir¹⁹⁸.

İlkokulun bir kısmı yani 4. Sınıfa kadar doğduğu yer Kastamonu’da İsfendiyar ve Çay Mektebi ilkokullarında okudu. Ailesinin geçici olarak İstanbul’a yerleşmesi üzerine Sultanahmet’te ilkokulu tamamladı ve mezun oldu. Ailesi tekrar Kastamonu’ya dönünce liseyi Kastamonu’da 1940 yılında bitirdi¹⁹⁹. Kastamonu’da geçen çocukluk yıllarında saza ilgi duyan Avni Özbenli çeşitli saz ve söz ustalarından yararlanarak müzik yaşamına yön vermiştir: Âşık İhsan Ozanoğlu, Aşık Hakkı Yorgansız, Aşık Mumin Meydani, Çavundurlu Hasan Çavuş, Sarı Recep gibi ustalardan etkilenmiştir²⁰⁰.

Avni Özbenli müzik hayatının başlangıcında önemli bir yere sahip olan bağlamayla tanışması 1935 yılında olmuştur. O dönemin bağlama ustalarından olan Udcu Asım’a dört lira vererek bağlama almıştır ve böylece bağlama çalarak Kastamonu türkülerini söylemeye başlamıştır²⁰¹. Bağlama çalma serüvenini de katıldığı bir programda şöyle dile getirmiştir.

“Kastamonu’da iki evli bir köyde dahi genellikle saz çalan olur. İlgimi saz çektiği için bende saza heves ettim saza 1935’te başladım. İnsan gözünden öğrenirmiş. Ustalar bize saz vermezlerdi. Verseler bile düzenini akordunu bozarlardı. Çabuk öğrenmemizi istemezlerdi. O yüzden ben bağlamayı alırm almaz çalmayı öğrendim²⁰².

Halkevleriyle tanışmasını da şu şekilde dile getirmiştir.

“Kastamonu Halkevi açılınca bu kez halkevine devam ettim. Halkevinde konserler veren, atışmalar yapan Aşık İhsan Ozanoğlu, Aşık Yorgansız, Hakkı Çavuş,

¹⁹⁶ www.turkuler.com/tgv.avni_ozbenli.asp

¹⁹⁷ Nail Tan, Halk Müziği Derleyicisi Hüseyin Avni Özbenli’nin Ardından, Milli Folklor, 2007, yıl19, S.75, Yıl.19, s.174

¹⁹⁸ Tekeli.blogcu.com/avni_ozbenli

¹⁹⁹ Nail Tan, Halk Müziği Derleyicisi Hüseyin Avni Özbenli’nin Ardından Milli Folklor, 2007, yıl19, S.75 s.174.

²⁰⁰ www.turkuler.com/tgv/avni_ozbenli.asp

²⁰¹ Tekeli.blogcu.com/avni_ozbenli.

²⁰² Nail, Tan, Halk Müziği Derleyicisi Hüseyin Avni Özbenli’nin Ardından, Milli Folklor, 2007, yıl:19, S.75, s.174-175.

Aşık Mümin Meydaniye, Çavundurlu Hasan gibi saz ve söz ustalarını dinleyecek bağlamamı ilerlettim.”²⁰³

Dil Tarih Coğrafya Fakültesi’ni 1941 yılında kazandı. 1945 yılında mezun oldu. Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi öğrencilik yıllarında Sarı Recep’in önerisi, Mesud Cemil ve Muzaffer Sarısözen’in isteği ile 4 yıl boyunca Ankara Radyosu’ndaki halk müziği çalışmalarına ve yayınlarına katıldı²⁰⁴.

Ankara Radyosu’nda çalıştığı yıllar Ankara Halkevi’nde halk müziği çalışmalarına katılarak, konserlerde bağlama çalmıştır. Ankara Halkeviyle ilgili bir anısını da şöyle dile getirmiştir:

“Bir gün Konya’dan konser vermek üzere kanun, ud çalanlar geldi. Halkevinin kapısından içeri sokmadım. Bunlar halk müziği çalgısı değil dedim. Ahmet Adnan Saygun, duymuş. beni tebrik etti: “Biz böyle gençler istiyoruz. Böyle halkevliler istiyoruz” dedi

Bu durumda o dönemde halkevlerinin halk müziğine ayrıca bir önem verdiğini göstermektedir²⁰⁵.

Dil Tarih Coğrafya Fakültesi’nden mezun olunca Göl Köy Enstitüsü Öğretmenlik Bilgisi Öğretmenliği ’ne tayin edildi²⁰⁶. Köy Enstitüleri’nde görev almak istemesinin sebebi halk müziği derlemesi araştırması yapmaktır. Daha sonra askerlik görevini yaptıktan sonra 1947 yılından itibaren İstanbul Radyosu’ndan önce Muzaffer Sarısözen’in başkanlığında Nedim Tor’un ismini koyduğu Yurttan Sesler Korosu’nun ilk sanatçıları arasında yer almıştır²⁰⁷.

1949 yılında da İstanbul Radyosu kuruldu ve oraya terfi etti. Yalnız Ankara Radyosu’nun prensiplerine bağlı olarak türküler çalışmalarını sürdürdü. İki yıl sonra bu görevinden istifa ederek eski görevine geri döndü²⁰⁸. Öğretmenlik görevinin yanında yine o müzik aşkı ağır bastı ve öğrencilerine kültürel anlamda bir katkı sağlamak adına öğrencilerine bağlama öğretip bir halk müziği topluluğu kurdu²⁰⁹ ve bu alanda yaptığı faaliyetleri Süleyman Şenel şöyle anlatmıştır.

²⁰³ Tekeli.blogcu.com.

²⁰⁴ www.türküler.com

²⁰⁵ Nail, Tan, a.g.e, s.176.

²⁰⁶ http://www.mürekkephaber.com/h.avni_özbenli_için_anma_günü_düzenlendi.

²⁰⁷ Tekeli.blogcu.com/avni_özbenli

²⁰⁸ www.trtarşiv.com/izle

²⁰⁹ www.türküler.com

“Az zamanda büyük ilerleme kaydettik. Öyle ki okulun kendine verdiği mandolinleri bazı öğrenciler iade etmeye başladılar. Zaten, mandolini de bütün tellere vurarak çalıyordı. Böylece öğrencilerine hem bilgi anlamında hem de kültürel anlamda katkıda bulunmak onların Türkiye’nin en iyi bağlama yapan ustaları olmalarını sağlamıştır.”²¹⁰

1952 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bir yıllığına Amerika’ya gönderilen Avni Özbenli, Amerika’da radyolarda, üniversitelerde ve kiliselerde saz ve sesiyle konserler vererek Türk Halk Müziği’ni sevdirmeye çalıştı. Bu yaptığı çalışmaları ile Türk kültürünün yabancı diyarlarda tanınmasına ve yayılmasına ön ayak oldu.²¹¹ Daha sonra 1953’de Amerika’dan döndükten sonra Eskişehir Çifteler Köy Enstitüsü’ne Müdür olarak atandı. Bu görevinden, Bakanlık Müfettişliği ’ne atandı. 16 yıl bu görevini devam ettirdi ve Bakanlık Müşavirliği’ne getirildi. 2 yıl bu görevini sürdürdü 1980 yılında emekliye ayrıldı²¹².

Mukaddes Hanımla evliliğinden iki oğlu dünyaya geldi²¹³. Bir buçuk yıl süreyle Milli Eğitim Kültür Müsteşarlığı’na bağlı Milli Folklor Enstitüsü Müdürlüğü yaptı ve görevli gereği bostan başa dolaştığı ülkenin çeşitli yörelerinden türküler derleyip THM Repertuvarına çok sayıda Kastamonu yöresi türküsü kazandırdı²¹⁴. Avni Özbenli’nin derlediği türkülerin bazıları şunlardır:

Asmaların Üzüümü, Göle Gel, Şu Cırdaktan (Yarım Çırdak), Yaş Nane Kuru Nane bu türkülerin yöresi ise Kastamonu’dur²¹⁵. Sepetçioğlu Bir Ananın Kuzusu, Sana Öğreteyim Dağdan Aşmayı da yine Avni Özbenli’nin derlediği türküler arasındadır²¹⁶.

Eğitim, kültür folklor, müzik konularında çeşitli dergi ve gazetelerde çok sayıda makalesi olan Avni Özbenli 2001 tarihinde Türk Folklor Kurumu tarafından Türk halk kültürüne hizmet ödülü ile ödüllendirildi²¹⁷. 26 Temmuz 2007 de Samsun’da vefat etti²¹⁸.

²¹⁰ Nail Tan, a.g.e, s.177.

²¹¹ Emre Sarı, Gönül Dostları, Antalya, 2016, s.33.

²¹² www.türküler.com.

²¹³ Nail Tan, a.g.e, s.208.

²¹⁴ Emre Sarı, a.g.e, s.34,

²¹⁵ https://www.türkülostları.net.

²¹⁶ www.trttürkü.net

²¹⁷ www.kimkimdir.gen.tr

²¹⁸ www.turkuler.com.

3.5. Hüseyin Çakır

Beste yapan, türkü söyleyen babası Mehmet annesi Zeynep olan Hüseyin Çakır 18 Nisan 1340 (1924) yılında Zonguldak Çaycuma da doğmuştur. 3 Ağustos 1969 yılında ölmüştür.

Hüseyin Çakır zengin bir ailenin oğlu olup ilk okulu Çaycuma'da okumuştur. Yıllarda Çaycuma'da ortaokul ve lise olmadığından öğrenimini tamamlamak için Bartın'a gider. Liseyi ise Kastamonu'da okur²¹⁹. Bu dönemlerde saz çalmaya başlayan Hüseyin Çakır, sazla tanışmasını “*Sazıma*” adlı türküsünde şu şekilde ifade etmektedir:

“On beşimde çaldın benim gönlümü
Teline bağladım bütün ömrümü
Harcadım ben sana gece günümü
Duymasam sesini hicran ederim.”

Eski bağlama sanatçılarından ve Hüseyin Çakır'ın arkadaşı İsmail Özkan Hüseyin Çakır hakkında şunları dile getirmektedir: “*Ziya Özden, Muzaffer Özden, Avni Özden'le iç içeydi. Onlarla saz ortamlarını paylaştı. Bağlama çalmayı onlardan öğrendi.*”²²⁰

Ankara Hukuk Fakültesi'ndeki öğrenimini yarıda bırakıp 1944-1945 yıllarında Çaycuma Halkevi'nde bağlama kursu açar. Eski bağlama sanatçılarından merhum İsmail Özkan'ın da aralarında bulunduğu çok sayıda kişiye bağlama çalmayı öğreterek kendine özgü mızrabı olan ve oldukça yetenekli olan Hüseyin Çakır tek başına bağlamayı insanlara sevdirmeye çalışsa da babasının bağlama çalıp türkü söylemesine karşı olması ve aynı zamanda çevresinde saz çalanlara karşı bir önyargının olması da işi zorlaştırmışsa da²²¹ Hüseyin Çakır ön yargıyı yıkmaya çalışarak Ankara Halkevi'nde de bir fiil çalışarak bağlama dersleri vermiştir. Mamak Halkodası'nda çalışarak öğretmenlik yapmıştır. Öğretmenlik yapmasına karşılık; Mamak Halkevi'nde 24.05.1947'den Haziran ayının sonuna kadar 14 ders vermiştir ve her ders saati 5 lira olup toplam 70 lira almıştır²²². Yine müzik öğretmeni olan Hüseyin Çakır 1.7.1947 tarihinden 30.9.1947'ine kadar 6 öğrenciye haftada 2 saat olmak üzere 3 ayda 24 saat

²¹⁹ www.caycuma.org

²²⁰ caycuma.bel.tr

²²¹ www.halkinsesi.com.tr

²²² B.C.A, 490-01-965_734-1-107

ders vermiştir²²³. Yine 1947 senesinin Ekim Kasım aylarında her ay sekiz ders vermiş aynı şekilde bu ayda da verdiği dersler her ders saati 6 lira olarak ücretlendirilmiştir²²⁴.

Aralık ayından da öğrencilere 8 ders vererek toplam 48 lira kazanmıştır²²⁵.

1948'in ocak ayında da aynı şekilde ücretlendirme yapılarak 8 ders karşılığı bir ders saati 6 lira olup 48 lira almıştır.

Bu durum Hüseyin Çakır'ın halkevlerinde çalışmalar ve öğretmenlik yaptığını ve bağlamaya gönül verdiğini gösterir²²⁶.

Hüseyin Çakır'ın birçok eseri TRT repertuvarına girmiş, sesi ve saz çalma tekniğiyle büyük beğeni almış çok bilinen “*Aman Of*” türküsü bizzat Muzaffer Sarısözen tarafından kayıt altına alınmıştır. O yalnızca Çaycuma'nın değil, tüm Zonguldak'ın ortak değeridir. Zonguldak türküleri denilince akla o gelir²²⁷. Çaycuma için önemli bir değer olan Hüseyin Çakır'ın belediye heykelini yaptırmıştır. Bir bankta oturur şekilde duran heykel yörede, yerel sanatçılar için yapılmış ilk çalışma olarak öne çıkmıştır. Hüseyin Çakır 1969 da hayatını kaybetmiştir. Mezarı doğduğu köy olan Çömlekçi köyündendir²²⁸.

3.6. Ferruh Arsunar

Ferruh Arsunar, 1908 yılında İstanbul'da doğmuştur. Babasının adı Veteriner Albay Akif Bey'dir. İlk ve orta öğrenimini İstanbul ve Adana'da yapmış, babasının Bağdat'ta görevli olması dolayısıyla geri kalan öğrenimini orda tamamlamıştır²²⁹. Daha sonra müzik yaşamının başlamasında etkili olan Darül-Elhan'da (bugünkü İstanbul Belediye Konservatuarı) müzik dersleri almaya başladı. Önce Şark Musikisi sonra Garp Musikisi bölümlerini bitirdi²³⁰. Rauf Yekta'nın ona öğütlerde bulunmasından dolayı Türk Halk Müziği alanında çalıştı²³¹. İstanbul Konservatuarı tarafından 1926-1929 yılları arasında 4 ayrı derleme çalışması yapılmıştır. Bu derlenen ezgilerin deftere geçirilmesinde görüntülü kaydedilip filme alınmasında etkili olmuştur²³². Birçok

²²³ B.C.A, 490-01-965_734-1-106

²²⁴ B.C.A, 490-01-965_734-1-103

²²⁵ B.C.A, 490-01-965_734-1-101

²²⁶ B.C.A, 490-01-965_734-1-99

²²⁷ çaycuma.bel.tr

²²⁸ www.hürriyet.com.tr/halkmüziği_sanatçısı_hüseyin_çakırın_heykeli_yapıldı.

²²⁹ www.türküler.com

²³⁰ www.kimdirhayatıeserleri.com

²³¹ hakkındabilgial.com

²³² Muiyarbir.org.tr

türküyü bir araya getirip ve yok olmaktan kurtarmıştır²³³. Bir müddet Elazığ'da bulundu. Bu süre zarfında Elazığ, Maden, Tunceli yöresi ezgilerini derlerdi ve onları notaya alarak repertuvara kazandırdı.²³⁴.

Aynı zamanda Ferruh Arsunar halkevinde müzik ve folklor hocalığı da yapmıştır. Yaptığı müzik ve folklor hocalığı karşısında her ders başına 5 lira almıştır. Halkevlerinde verdiği dersler karşılığında Türk kültürünün ve folklorunun gelişmesine katkıda bulunmuştur. Ankara Halkodası'nda 16 Mayıs 1947-2 Temmuz 1947 tarihine kadar kızlar ve erkekler olmak üzere on bir defa Atıfbey Halkodası'nda on üç defa Yenidoğan Halkodası'na saz dersi verdiğinden ders karşılığı beş lira olmak şartıyla Ferruh Arsunar'a halkodalarında müzik saz dersi karşılığı 175 lira verilmiştir²³⁵. Yine aynı şekilde 1 Temmuz 1947 tarihinden 4 Eylül 1947 tarihine kadar Yenidoğan Halkodası'na yirmi beş defa gelerek müzik folklor dersi vermiş ve yüz yirmi beş lira hak etmiştir²³⁶. 1947 senesinin eylül ekim tarihlerinde 14 saat saz dersi vermiştir. Bu aylar da da girdiği ders saat 5 lira olarak ücretlendirilmiştir²³⁷.

Ferruh Arsunar'ın pratik notaya alma konusunda oldukça başarılı olduğu söylenir. Türküleri ve ezgilerini derlemek anında notaya almadaki ustalığı müzik otoritelerince her zaman takdir görmüştür. Öldükten sonra hazır bulunan dört eserini Ankara Devlet Konservatuvarı üç eserini de Ankara Etnoğrafya Müzesi Müdürlüğü satın almıştır.

21 Aralık 1965'te Ankara'da vefat etmiştir²³⁸.

Yapıtları ise şunlardır.

1. Elazığ Türküleri ve Oyun 1935
2. Anadolu'nun Pentatonik Melodileri Hakkında Birkaç Not, 1937
3. Elazığ Bakır madeni Kazası Halk Türküleri 1937
4. Tunceli-Dersim Halk Türküleri Pentatonik 1937
5. Anadolu Halk Türkülerinden Örnekler 3 cilt, 1947-1948
6. Türk Çocuk Oyunlarından Örnekler 1955
7. Gaziantep Folkloru 1962
8. Köroğlu 1963²³⁹

²³³ www.milli akıl.com

²³⁴ www.kimdir hayatı eserleri.com

²³⁵ B.C.A, 490-01-965_734-1-137

²³⁶ B.C.A, 490-01-965_734-1-139

²³⁷ B.C.A, 490-01-965_734-1-113

²³⁸ www.turkuler.com

3.7. Mithat Fenmen

26 Ocak 1916'da İstanbul'da dünyaya gelen Mithat Fenmen müzikle ilgi alakaları yüksek olan bir ailede yetişmiştir. Daha dokuz yaşındayken piyes dersleri almaya başlayan Mithat Fenmen ortaokul ve lise yıllarında da müziğe olan ilgisini de devam ettirdi. Bir yandan da yazışma yoluyla Fransa'daki Ecole Universelle ile ilişki kurarak bestecilik ve armoni öğrendi²⁴⁰.

Türkiye'de çok sesli müzik yaşamının gelişmesi yönünde önemli katkılar getirmiş olan besteci, piyanist, piyano öğretmeni, müzik yazarı ve müzik yayıncısı Fenmen, müzik sever bir alenin çocuğu olarak müzik yaşamına başlamıştır. Mühendis olan babası flüt, amcası piyano ve keman, annesi piyano çalardı²⁴¹.

Ortaöğrenimini tamamladığı 1935'de Ankara Halkevi'nde halk önündeki ilk konserini verdi²⁴². Mithat Fenmen halkevlerinde müzik çalışmalarına yardımcı olduğu için halkevlerinden elli lira almıştır²⁴³. Aynı yıl Paris'e gitti Ecole Normde de Musique'e girdi. 1938'de bu okulu bitirdikten sonra Münih Devlet Konservatuarı'na geçti. İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması üzerine yılda dönmüş ve Ankara Devlet Konservatuarı'na piyano öğretmeni olarak atanmıştır. 1954 yılında ise İngiliz bale sanatçısı Beatrice Appşeyard ile evlenen besteci, ilk kez konservatuvar müdürlüğü yapmıştır²⁴⁴.

Eşlikçi ve konser piyanisti olarak ünlenen Mithat Fenmen, virtüöz olarak Avrupa'da çok sayıda resital ve konser verdi. Türkiye'ye gelen ünlü müzisyenlere eşlik eden Fenmen, piyano ve oda müziği edebiyatının başlıca eserlerini Türkiye'de ilk seslendiren yorumcu kimliğiyle tanınmakla beraber²⁴⁵ öğrencilerine yalnız piyanoyu değil insan olmayı da öğretmiş, nutuk atmadan, vaaz vermeden, yalnızca davranışlarıyla iyi bir örnektir²⁴⁶.

“*Piyanistin Kitabı*” ve “*solfej*” adlı kitaplarının yanı sıra 1949-1954 yıllarında “Müzik Görüşleri” adlı aylık bir dergi yayımlamış en ünlü yapıtı ise piyano ve orkestra

²³⁹ www.kimdirhayatieserleri.com

²⁴⁰ www.filozof.net

²⁴¹ www.muhakeme.net

²⁴² www.filozof.net

²⁴³ B.C.A, 490-01-965_734-1-133

²⁴⁴ www.limkimdir.gen.tr

²⁴⁵ <https://karnaval.com>

²⁴⁶ yansimalar.com

için “Concertinosu,”dur. Ayrıca, Mithat Fenmen; 1971 yılında devlet sanatçılığı unvanı almıştır. 1982 yılında ise henüz altmışaltı yaşında hayatını kaybetmiştir²⁴⁷.

3.8. Karagöz Sanatkarı Küçük Ali

İstanbul’da dünyaya gelen Hayalil Küçük Ali 1886 yılında doğmuştur. Asıl adı; Mehmet Muhittin Sevilen’dir. İstanbul’da Davut paşa Rüstiyesini bitirdikten sonra PTT’ye girmiştir²⁴⁸. Geleneksel Karagöz oyunu ile daha sekiz on yaşındayken ilk deneyimini o dönemin ünlü Karagöz sanatçıları seyrederek aldı²⁴⁹. Karagözcülüğü meslek olarak seçmesinde en büyük desteği Safvet Efendi vermiştir. Hayali Ömer Efendi, Hayali Nazif Bey, Hayali Serçe Mehmet Efendi, Hayali Katip Salih Efendi, Hayâlî Arap Ömer Ağa ve Hayâlî Behiç Efendi seyrettiği Karagöz sanatçıları arasında olup bu sanatçıları takip ederek kendini yetiştirdi²⁵⁰.

Geleneksel temaşa sanatının önde gelen isimlerinden olup Cumhuriyet öncesi döneminin zor koşullarında gölge oyununa büyük önem vermiş ve Türkiye’de Cumhuriyet öncesi Karagöz ve Hacivat temsilcisi olmuş Cumhuriyet sonrasında da Atatürk’ün huzurunda gösteri yapmış ve desteğini almıştır²⁵¹.

Mehmet Muhittin Sevilen ünlü Karagözcülerden Hayâlî Saraç Hüseyin’in yanında Karagözcülüğe başlayan Küçük Ali, ilk defa 1900 yılında henüz 14 yaşındayken Fatih’in Draman mahallesinde Karagöz oynatmış ve oynadığı “Hımhımlı Mandıra” çok beğenilmiştir. Hayâlî Küçük Ali takma adını o zaman almıştır²⁵².

Birinci Dünya Savaşı başlarında askere gider. Oğlu Mustafa Kemalettin’in verdiği bilgiye göre askerliğinin büyük bir bölümünü Trablusgarp’ta yapar. Burada Mustafa Kemal Paşa’yla tanışır, ona karşı sevgi ve hayranlık duyar. Askerden döndükten sonra PTT’deki işine yeniden başlar. Karagöz oynatmayı da memuriyetinin yanı sıra sürdürmüştür. 1934 yılında tayini Ankara’ya çıkar ve bir süre sonra Karagöz gösterilerine başlar oyunlarını oğlu Kemalettin ile beraber yapar.

Oğlu Kemalettin’e göre Küçük Ali yaptığı Karagöz gösterilerini halkevlerine göre ayarlıyor. Halkevlerinin özel günlerinde yapıyordu ve o dönemde çocukluğunu beraber ve aynı zamanda Milli Eğitim Bakanı olan Hasan Ali Yücel oğlu Kemalettin’e

²⁴⁷ <https://karnaval.com>

²⁴⁸ www.karagöz.net

²⁴⁹ www.biyografya.net

²⁵⁰ www.filozof.net

²⁵¹ www.kuka.org.tr.

²⁵² www.karagöz.net

göre mahalledeki alışkanlıktan dolayı Hasan Ali Yücel ona ağabey der. Hasan Ali Yücel Küçük Ali'yi sık sık gösteri yapması için çağırır. Bu gösteriler evlerde üst düzey yöneticilere olurdu.

Mehmet Ali Sevilen'in Atatürk ve Halkevleri tanışması da oğlu Kemalettin'e göre; Küçük Ali Erdal ve Ömer İnönü'nün düğünlerinde Karagöz oynatır ve Atatürk'te ordadır. Ve Sevilen soyadını ise Küçük Ali'ye Atatürk'ün verdiği söylenir.

Hayali Küçük Ali gösterilerini genelde halkevlerinde halkodalarında, özel davetlerde ve okulda yapardı. 1932'de kurulan halkevleri ülke genelinde yayılıp örgütlenince eğitici çalışmalarını da yoğunlaştırır. Sanatsal çalışmalara ağırlık verir. Hayali Küçük Ali hem Ankara merkezindeki halkevlerinde hem de Halkevi Köycülük Kolunun düzenlediği organizasyonlarda köylere gidip Karagöz oynatır. Buradaki oyunları ders niteliği taşırdı²⁵³.

60 yılı aşkın sanat yaşamı boyunca sadece Karagöz oynatıcılığı ile yetinmeyen Sevilen, 20 yıla yakın süreyle TRT'de radyo programları sunmuş, kitaplar yazmış, meddahlık yapmış, özellikle öğrenci yetiştirmeye önem vererek halkevlerinde öğretmenlik yapmıştır. Birçok oyunların metinlerini kendisi yazmış ülkenin dört bir yanında halkevlerinde "Karagöz odalarında sergilemiştir. Hacivat ve Karagöz Oyunu'nu bozmadan günümüze kadar getirmiş yapmacıksız yaşatma çabasına düşmüş, hastayken bile vazgeçmemiştir²⁵⁴.

Hayali Küçük Ali, yirmi yıl süreyle radyoda Karagöz oyunlarını seslendirir. Sesiyle Karagöz, Hacivat diğer tiplerin taklitlerini yaparak Karagöz'ü bütün Türkiye'ye sevdirmiştir. Hayali Küçük Ali, eski hayalilerin Karagöz'ü kaba, açık saçık konuşturmalarını benimsedi. Yapmacıksız samimi bir üslup geliştirdi. Karagöz oynatmanın yanı sıra tasvirler (figürler) keserek Karagöz koleksiyonları geliştirdi. Türk radyolarında yirmi yılı aşkın bir süre yayımlanan yeni Karagöz oyunları ile da bu geleneksel sanatın özellikleri bozulmadan 20 yy'a aktarılmasını sağladı. Doldurduğu 9 adet ses bandı. Milli Kütüphane müzik bölümünde bulunmaktadır²⁵⁵.

Hayali Küçük Ali 1944'te Ankara Paket Postanesi memurluğundan emekliye ayrılır. Emeklilik yıllarında Karagöz hakkındaki bilgilerini yazmaya çalışır ve yayımlar.

²⁵³ Mevlüt Özhan, "Doğumunun 125. Yılı Anısına Cumhuriyet Döneminin Büyük Karagöz Sanatçısı Hayali Küçük Ali", folklor/edebiyat, C.17, S.66, 2011/2 s.,159,160

²⁵⁴ www.kuka.org.tr

²⁵⁵ www.filozof.net.

Yaşı ilerleyince oyunlarına ara verir tasvir yapımına zaman ayırır. 7 Aralık 1974 tarihinde Ankara’da vefat eder. Karagöz’e adanan sekiz yıllık ömür biter.

Karagöz oyunlarında müzik geniş yer tutar. Oyunun giriş bölümüne nareke ve tefle başlayıp, cenginin oynamasıyla son bulur. Oyun içerisinde sanat, müziği, halk müziği değişik milliyetlerin müzikleri icra edilir. Her tip perdeye gelirken yöresinin müziği veya uygun müzik çalınır söylenir. Hacivat semai okuyarak, Çelebi Üsküdar’a Giderirken şarkısıyla Arap, Yaleli ile Karadeniz; Karadeniz ezgisiyle ve diğer tipler kendi müzikleriyle sahneye çıkarlar. Bütün bu müzikleri kendisi yapar ve söyler. Hayali Küçük Ali müzik konusunda da kendini son derece yetiştirmiş, şarkıları makamlarına göre söylemiş ve çeşitli müzik aletlerini çalmıştır. Bağlama, ud, tambur, keman, klarnet gibi aynı zamanda çaldığı bestelerin makamlarını biliyor yaşlanıncaya kadar oyundaki müzikleri kendisi icra etmiş ama yaşlandıktan sonra gramofondan çalmıştır²⁵⁶.

²⁵⁶ Mevlüt Özhan; Doğumunun 125 Yılı Anısına Cumhuriyet Döneminin Büyük Karagöz Sanatçısı Hayali Ali, folklor edebiyat, C.17 S.66 s.162-163.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ANKARA HALKEVİNİN GÖREVLENDİRDİĞİ VE KONSERLER VERDİRDİĞİ HALK OZANLARI

Halkevlerinde halk folklorunun tanıtılması ve yaşatılması gayesiyle Anadolu'nun çeşitli yerlerinden halk ozanları görevlendirilerek halkevi ve halkodalarında saz ve söz icraatı gerçekleştirilmiştir.

Çeşitli zamanlarda halkevlerinde görevlendirilen arasında tespit ettiğimiz ise şunlardır:

4.1. Aşık Ahmet Başer

Sayın Aşık Ahmet Başer hayatı hakkında pek bilgiye rastlayamadık.

Aşık Ahmet Başer'in bazı tarihlerde bazı Halkevi ve Halkodalarındaki çalışmaları şöyledir:

Ahmet Başer'e 1949'da Ankara Halkevi ve halkodalarında verdiği saz konserleri dolayısıyla yol ve zaruri masraflarına karşılık yüz otuz lira verilmiştir. Yalnız kaç saz konseri verdiği açıkça belirtilmediğinden konser başına ne kadar verildiği hakkında bilgi sahibi olamadık²⁵⁷.

Saz konserlerine 1950 yılında da devam eden Ahmet Başer bu yıl içinde ocak ayının on biri ile Şubat'ın onuna kadar muhtelif yerlerde konser vererek üç yüz on lira kazanmıştır²⁵⁸.

1950 yılının şubat ayın on birinden itibaren muhtelif yerlerde konser vermeye devam eden Ahmet Başer şubat ayının on sekizinden yirmi biri akşamına kadar Kalecik İlçesi halkevi salonunda ve ilçenin umumi toplantı yerleri olan kahvelerde halka konserler vermiş ve yoğun ilgi görmüştür²⁵⁹.

Şubat ayının on birinden yirmi sekizine kadar bu şekilde konserlerine devam etmiş verdiği konserler karşılığında yüz seksen lira almıştır²⁶⁰.

Mart ayında da yoğun bir çalışma programına devam etmiştir.

²⁵⁷ B.C.A, 490-01-965_735-1-323

²⁵⁸ B.C.A, 490-01-965_735-1-319

²⁵⁹ B.C.A, 490-01-965_735-1-317

²⁶⁰ B.C.A, 490-01-965_735-1-314

16/03/1950'inde Beypazarı Halkevi'nde konser programına başlayan Ahmet Başer, 17/03/1950 de de Beypazarı Halkevi'nde çalışmalar yapmış 18/03/1950 Nallıhan Halkevi²⁶¹yine ayın on dokuzunda da Nallıhan Halkevi'nde çaldıkları ve söyledikleri yurt destanları ve halk türküleri kalabalık bir dinleyici tarafından rağbet görmüştür. Böylece Aşık Ahmet Başer Beypazarı Halkevi'nde ise üç gün konser vermiştir²⁶².

20 Mart 1950'de Çayırhan Halkevi'nde konserler vermiştir²⁶³.

21 Mart 1950 günü ise Ayaşda Halkevi'nde konserler çalışmalar yapmışlardır.

22 Mart 1950 günü ise Gündül Bucağı'nda yurt destanları ve halk türküleri ile keyifli bir gece yaşatmışlardır²⁶⁴.

23 24 Mart 1950'de Ayaş Halkevi'nde sayıları yüzleri bulan Ayaşlılar tarafından zevkle dinlenmiştir²⁶⁵.

Mart 1950'de 16 sından 27 sine kadar Ankara civarındaki halkevlerinde ve halkodalarında yaptıkları saz sohbetleri karşılığında Ahmet Başer'e 10 lira üzerinden 120 lira vermişlerdir²⁶⁶.

Mayıs 1950'de de Aşık Ahmet Başer çalışma yapması için görevlendirilmiştir²⁶⁷. Ancak bu görevlendirme sonrası yaptığı programlar hakkında bilgi bulunamamıştır.

4.2. Aşık Dursun Cevlani

Aşık Dursun Cevlani, Kars'ın Sarıkamış ilçesinin Akyar Köyü'nde 1900 yılında doğdu²⁶⁸. Yedi yaşında iken komşuları Yusuf Ağa'nın yanında çırak oldu. Aşık Yusuf'tan aşıklık geleneğini ve bağlama çalmayı öğrendi. Kendi şiirlerini de söylemeye başladı²⁶⁹. Cevlani mahlasını ise aile dostu olan Narmanlı Sümmani verdi.

I. Dünya Savaşı döneminde askere alındı ve sonraki yıllarda Ankara'ya yerleşti²⁷⁰. Bir süre Ankara Radyosu'nun (Yurttan Sesler) programında çalıştı. Ankara Belediyesi'nde memur olarak görev yaptı. Konya'da 1966 yılında başlatılan Türkiye

²⁶¹ B.C.A, 490-01-965_735-1-301

²⁶² B.C.A, 490-01-965_735-1-299

²⁶³ B.C.A, 490-01-965_735-1-300

²⁶⁴ B.C.A, 490-01-965_735-1-301

²⁶⁵ B.C.A, 490-01-965_735-1-303

²⁶⁶ B.C.A, 490-01-965_735-1-294

²⁶⁷ B.C.A, 490-01-965_735-1-293

²⁶⁸ www.ihsanöztürk.com/karslı_aşık_dursun_cevlani

²⁶⁹ www.edebiyatvesanatakademisi.com

²⁷⁰ www.ozanlar.biz

Aşıklar Bayramına başlangıç yılında katılan aşıklarımızdandır²⁷¹. Aşıklar Bayramı'nı Aşık Müdavi ve Aşık Efkari ile açtı. Yine aynı yıl türkü dalında Aşık Müdavi ve aşık Murat Çobanoğlu ile birlikte birinci olmuştur²⁷².

Dursun Cevlani Karşı halk şairleri arasında eski halk edebiyatı ile çağdaş halk şiiri arasında köprü görevi yapmış bir ozanımızdır; yöresinin hikayeli türkü efsane zenginliklerini iyi bilen usta²⁷³ sanatçı aşıklık geleneğinin de tüm inceliklerini iyi biliyordu. Aşıklık geleneğinin tüm özelliklerine vakıf, önder ve öğretici bir aşıktır²⁷⁴. Cevlani halk şiiri geleneğine bağlı kalarak başından geçen aşk serüvenlerini, duygularını, özel yaşantısındaki olayları konu edindi²⁷⁵.

Uzun yıllar halkevlerinde ve Köy Enstitüleri'nde gençlere müzik dersi vermiştir²⁷⁶.

Aşık Dursun Cevlani hayatının son dönemlerinde de bağlamasını elinden sözünden dilinden bırakmamıştır. Aşık Cevlani Ankara'da ölmüş ve orda toprağa verilmiştir.

Köroğlu Destanının 12 kolunu bilen tek aşık olup Aşık Cevlani'nin şiirleri/türkülerine ilişkin bir araştırma Fikret Cevlani ve Halil Kaya tarafından "Karşı halk Ozanı Aşık Dursun Cevlani" adıyla yayımlanmıştır²⁷⁷.

Kars'tan Sesler (1951), Kıbrıs Seyahatnamesi (1952), Bülbüller (1958), Daha Nelerim Var (1958), Aşıklar Dilinde Kıbrıs (1969), Plağa Okuduğu Eserleri: Leyla'm, Bir Sen İç Sevdığım, Ağaç Destan, Semai, Güzelleme, Kağızman'da Bağım Ola, Kızıroğlu Mustafa Bey, (taş plağa 1941 yılında alınmıştır) Ankara Radyosu'nda okuduğu eserleri, Muzaffer Sarısözen Hoca, 1943 yılında notaya almıştır²⁷⁸.

Dursun Cevlani halkevlerinde de dönem dönem saz sohbetleri yapmıştır. Halkevlerinin ve Halkodalarının 18'inci açılış yıldönümünde Kalecik İlçesi'nde halkla bulunup saz sohbetleri yaparak iyi bir şekilde sanatlarını canlandırmıştır²⁷⁹. Şubat ayı

²⁷¹ <https://www.liseedebiyat.com>

²⁷² Şiirlerimizdeblogcu.com

²⁷³ Bağlamakursu.net

²⁷⁴ www.ecenindünyası.com

²⁷⁵ Nedirler.com/tarihi-şahsiyetler-kisilikler

²⁷⁶ <https://www.havadakibris.com>

²⁷⁷ www.ozanlar.biz

²⁷⁸ www.karsturkuleri.com

²⁷⁹ B.C.A, 490-01-965_735-1-317

içerisinde halkevleri ve halkodalarında saz sohbetleri yaptığında yol ve zaruri masraflarına karşılık olarak yüz seksen lira ücret almıştır²⁸⁰.

Yine Cevlani Mart'a 1950'de ayın sekizinden onuna kadar Çubuk Halkodası'nda saz sohbetleri düzenlemiş ayrıca ilçede kaldıkları sürece geceli ve gündüzlü çalışmış faydalı olmuştur. Bu yüzden tekrar gelmesi için rica bulunulmuştur²⁸¹. Mart ayının 16 sı ile 18'si arasında da Çeltikçi Halkodası'nda bulunulmuştur ve saz sohbetleri düzenlemiştir²⁸².

Halkevleri şairlerinden Dursun Cevlani 21 Mart ve 23 Mart tarihinde ise; Çamlıdere Bucağı'na giderek halkın kaynaşmasında vazifesini başarıyla yerine getirmiştir. Aynı şekilde 23 ila yirmi beşi arasında ise Pazar Bucağı'na gitmiş görevini layıkıyla yerine getirmiştir. Ve Kızılcahamam Halkevi tarafından tekrar gelmesi konusunda istekte bulunulmuştur.²⁸³

4.3. Aşık Fazlı Tavan

O dönemin saz sanatçılarından olan Fazlı Tavan hakkında da pek fazla bilgiye rastlanmamaktadır.

Fazlı Tavan; 1949-1950 yılların da halk folklorunun tanıtılması ve yaşatılması gayesiyle görev yapan sanatçılardan biridir.

Aşık Fazlı Tavan'ın çalışmaları ile ilgili de şu bilgiler elimize geçmiştir.

Bu görevleri tek başına değil arkadaşları ile beraber yapmıştır. Mart ayının sekizinde ise; arkadaşı Ahmet Başer ile beraber Çubuk Halkodası'nda geceli gündüzlü çalışarak faydalı olunmaya çalışılmıştır. Buradaki görevi Mart ayının onuna kadar sürmüştür²⁸⁴. Mart ayında ayın yedisinden on dördüne kadar çeşitli halkodalarında verdiği saz sohbetleri dolayısıyla yol ve zaruri masraflarına karşılık seksen lira almıştır²⁸⁵.

Yine aynı şekilde çalışmalarına devam eden Aşık Fazlı Tavan mart ayındaki çalışmaları ise; 16/03/1950 Beypazarı Halkevi, 17/03/1950, Beypazarı Halkevi'nde olup

²⁸⁰ B.C.A, 490-01-965_735-1-315

²⁸¹ B.C.A, 490-01-965_735-1-310

²⁸² B.C.A, 490-01-965_735-1-311

²⁸³ B.C.A, 490-01-965_735-1-309

²⁸⁴ B.C.A, 490-01-965_735-1-310

²⁸⁵ B.C.A, 490-01-965_735-1-313

18 19 Martta ise; Nallıhan Safa Çayevi'nde bulunmuştur. Türküleri büyük bir halk kitlesi tarafından dinlenmiştir²⁸⁶.

Martın 20'sinden 21'ine kadar ise; Çayırhan Halkevi'nde bulunarak yurt destanları söylemiştir²⁸⁷. 22 Mart Güdül Bucağı'na gitmiştir. Bu halkevinde de büyük rağbet görmüştür²⁸⁸. Yirmi üç yirmi dört Martta da Ayaş Halkodası'nda bulunmuştur²⁸⁹. Mart 24'ünden 27'sine kadar da yine Ankara Halkevi'nin çeşitli halkodalarında görev yapmıştır²⁹⁰.

Mart ayının on altısından yirmi yedisine kadar çeşitli halkodaların da görev yaparak yol ve zaruri masraflarına karşılık 7,50 lira üzerinden iki yüz on lira vermişlerdir. Bu ayda kendisiyle aynı görevi üstlenen arkadaşlarla aynı yevmiyeyi almamıştır. Sanatçılar arasında günlük yevmiye bakımından tam bir taksimat yoktur. Böylece Aşık Fazlı Tavan'ın 1950 yılı Mart ayı boyunca, Çubuk, Beypazarı, Nallıhan, Çayırhan, Güdül ve Ayaş'ta konserler verdiğini tespit etmiş oluyoruz.

Aşık Fazlı Tavan Mayıs 1950'de ise Çankırı'da bulunmuştur ve görevini layıkıyla yerine getirmiştir.

4.4. Aşık Daimi

Aşık Daimi 1932 yılında İstanbul'da doğmuş, aslen Erzincan'ın Tercan ilçesindendir²⁹¹. Asıl adı ise; İsmail Aydın olan Daimi, daha dört yaşındayken ailesi önce Tercan'a sonra Sivas'ın Kangal ilçesine, II. Dünya Savaşı sırasında da tekrar Tercan'a göç etmiştir. Aşık Daimi'nin 10 yaşında Davut Sulari'nin yanında çıraklığa başlamıştır, 2,5 yıl kadar birlikte dolaşarak geleneğe, şiire ve türküyeye ilişkin bilgisini pekiştirmiştir²⁹². Anne ve baba tarafından dedeleri saz şairidir. Bu sebeple bağlama çalmayı ve seslendirmeyi kolaylıkla öğrenmiştir²⁹³.

1950 yılında evlenmiş, iki kızı ve oğlu dünyaya gelmiştir²⁹⁴. 1950 yılında doğduğu Tercan'a yerleşmiş özellikle bu yıllar sevildiği ve duyulduğu dönem olarak

²⁸⁶ B.C.A, 490-01-965_735-1-299

²⁸⁷ B.C.A, 490-01-965_735-1-290

²⁸⁸ B.C.A, 490-01-965_735-1-301

²⁸⁹ B.C.A, 490-01-965_735-1-303

²⁹⁰ B.C.A, 490-01-965_735-1-294

²⁹¹ <https://www.turkedebiyati.org>

²⁹² www.ensonhaber.com

²⁹³ <https://www.turkudostlari.net>

²⁹⁴ www.nedirturk.com

göze çarpmaktadır. Aynı zamanda kendisinin de aşıklık geleneğinin yörede pekiştirmesine fırsat olmuştur²⁹⁵.

İsmail Aydın, Aşık Daimi ismini aldıktan sonra Türkiye’yi köy köy, kent kent dolaşmaya başlamış çağında yaşayan tüm ozanlarla bir araya gelip sohbetlerde bulunmuştur. Onlarla birlikte halk konserleri düzenleyip, kendisinden yaşça büyük olan bu ozanlar tarafından da sevilip, sayılmış. Aşık Veysel, Aşık Ali İzzet, Aşık Dursun Cevlani, Aşık Davut Sulari bu ozanlardan bir kaçıdır²⁹⁶.

Önceleri usta malı türküler söyleyen Aşık Daimi daha sonra kendi deyişlerine ağırlık vermiştir. 1948 yılında “*Bir seher vaktinde indin bağlara*” dizesiyle başlayan ilk şiirini yazıp müziklendiren yaşamı boyunca arşivlere yüzlerce türkü kazandıran Aşık Daimi, TRT tarafından açılan sınavı kazanarak kaşeli sanatçı olmuştur²⁹⁷. Uzun yıllar bir çok aşığa ve sanatçıya bağlama dersi vermiştir²⁹⁸.

Son zamanlara kadar sürüp gelen aşık edebiyatının önemli ve dikkate değer bir şairi olan aşık Daimi, şiirlerinde sadece kendi görüş ve düşüncelerini dile getirmekle kalmadı.²⁹⁹, aynı zamanda içinde yaşadığı toplumun bir aynası olmayı da tercih etmiştir.³⁰⁰

Şiirlerinde sevgi, doğa ve her türden ayrımcılığı eleştiren, insan ögesini öne çıkaran konuları işlemiştir.³⁰¹ Türkiye ve Avrupa’nın çeşitli kentlerinde konser vermiş ve onlarca kaset ve plak doldurmuştur.³⁰²

Kızı Yedigâr Orhan tarafından hazırlanan Daimi’nin tüm şiirleri ve deyişlerinin toplandığı kitap “*Aşık Daimi Hayatı ve Eserleri*” adıyla yayımlanmıştır. 17 Nisan 1983 tarihinde hayatını kaybetmiştir. Mezarı İstanbul, Karaca Ahmet türbesi yanındadır.³⁰³

1947 -1950 dönemlerinde de halkevlerinde Türk kültürünün yaşatılması için görev yapan Aşık Daimi 1950 yılının Mart ayının 15’inde diğer arkadaşları gibi Kızılcahamam Halkodası’na giderek yurt türküleri söylemiştir. Oradan da Çeltikci Bucağı’na geçmiştir. Mart 1950 tarihine kadar orada kalıp halkı kaynaştırmıştır. Aynı şekilde 21 Mart’ta ise Çamlıdere Bucağı’na geçmiştir. 23 Mart tarihine kadar burada

²⁹⁵ <https://alevinet.com>

²⁹⁶ www.zohreana.forum.com

²⁹⁷ <https://www.antoloji.com>

²⁹⁸ www.mehmeteminturkyilmaz.com.tr

²⁹⁹ www.hbvdergisi.gazi.edu.tr

³⁰⁰ Edebiyatveozetpdf.blogspot.com.tr

³⁰¹ akproje.org

³⁰² <https://www.biyografistan.com>

³⁰³ www.sanatakademisi.com

kalarak halkı memnun etmiştir. 24 Mart tarihinde de Pazar Bucağı'na geçerek aynı vazifeyi orada yerine getirmiştir. 25 Mart tarihinde ise orada ayrılmıştır. Görüldüğü üzere bu aşıklar o dönemde halk folklorunu yaşatma adına birçok çalışmaya imza atmışlardır ve bu anlamda yaptıkları takdire şayandır³⁰⁴.

Mart ayındaki çalışmaları ilk etapta 16 sında Çeltikçi Bucağı'nda olmuş ve buradan 18'inde ayrılmıştır ve her defasında bu konuda faydalı oldukları dile getirilmiştir³⁰⁵.

4.5. Aşık Süleyman

1880 yılında Kangal'ın Mamas İlçesi'nde dünyaya gelmiştir.

Aşıklık geleneğine ve şiire küçük yaşlarda ilgi duymaya başlamıştır. 1931 yılında Ahmet Kutsi Tecer tarafından düzenlenen Aşıklar Bayramı nedeniyle Aşık Revani (1898-1968) Dışlıklı Yarım Ali, Aşık Veysel (1894-1973) Hikayeci Ağa Kahya ile birlikte Sivas'a çağrıldı. Bu dönemden sonra adı da, daha fazla duyulmuştur ve deyişleri çevrede yayılmaya başlamıştır. Sonraki yıllarda ise adı yörede, Deli Derviş Feryadi (1824-1904) ile birlikte anılacak denli tanınmış bir bağlama ustası olarak kabul edilmiştir.

Aşık Süleyman cemlerde, meclislerde olduğu gibi yörelerdeki düğünlerde de aranan bir bağlamacı olmuştur. Köyünde ölmüş ve bu toprağa verilmiştir³⁰⁶.

Aşık Süleyman da diğer arkadaşlarıyla beraber Halkevlerinde konser çalışmalara katılmış 1950 yılının Mart ayı yoğun geçmiştir. Martın 16'sında yurt türküleri söyleyerek halkın kaynaşmasını sağlamıştır. Kızılcahamam ilçesine giderek Kızılcahamam bağlı Çeltikçi, Çamlıdere, Pazar Bucaklarına gidip buralarda da görevini layıkıyla yerine getirmiştir³⁰⁷.

4.6. Maraşlı Aşık Mehmet Kiper

Ozan Mehmet Kiper Maraş'ta 1911'de doğmuştur. Babası Aşık Mustafa, Maraş'ta Milli Mücadele'ye katılmış ve burada şehit düşmüştür³⁰⁸. Okuma yazma bilmemesine rağmen halk şairleri arasında bulunarak kendi kendini yetiştirmiştir."³⁰⁹

³⁰⁴ B.C.A, 490-01-965_735-1-309

³⁰⁵ B.C.A, 490-01-965_734-1-311

³⁰⁶ www.ozanlar.biz

³⁰⁷ B.C.A, 490-01-965_735-1-306

³⁰⁸ <https://kahramanmaraş.bel.tr/kahramanmaraş/şairler>

³⁰⁹ www.bibyografya.com

*İlerleyen yıllarda ozan ağabey Aşık Ökkeş'in de şahadetini yaşadı.*³¹⁰ Erken yaşta yaşadığı bu acılarda etkilenmediğini düşünmek mümkün değildir. Bu anlamamak o kadar da zor olmayacaktır. Mehmet Kiper'in şiirlerinden bir kesit verirsek;

Bir saat görmezse arar sorardı
Aşık Mehmet nasıl diye sorardı
Şu günler üstüme yüklenen derdi
Ne dağ taş götürür ne de kul çeker.³¹¹

İstanbul ve Ankara radyolarında bağlama çalan Mehmet Kiper Sadi Yaver Ataman'ın korosunda da cûra çalmıştır³¹². Ayrıca şiirlerinde yanık mahlasını kullandı. Bu da yaşadığı acılardan kaynaklanmakta olup genelde şairler ve aşıklar o dönemde toplumsal yaralara el basarak kendilerinin yaşamış olduğu olaylara da şiirlerin de ve türkülerinde yer vermişlerdir³¹³. Yazdığı şiirlerini de "Maraşlı Aşık Mehmet Kiper adlı kitapta topladı³¹⁴. 1933 yılına gelindiğine ise takdirname ile ödüllendirildi³¹⁵. Buda gerçek bir şair olduğunu göstermekle beraber, başarılarla geçmiş bir hayat hikayesine işaret eder³¹⁶.

Şiirlerinde gurbet teması ön plana çıkmaktadır. Bir şiirinde gurbetten şöyle bahis etmiştir:

Eşin dostun benden kesti selamı
Ne bir mektup yazar ne de tel çeker
Gurbet Azrail'i tuttu yakamı
Ne alır canımı ne de el çeker³¹⁷

Bu şiirine binayen içindeki gurbet acısını nasıl derin yaşadığını söyleyebiliriz. Bu denli gurbetten bahsetmesi gurbeti yaşadığı anlamına gelmekle beraber 1952 yılında büyük ihtimalle Kahramanmaraş'tan İstanbul'a gelmiştir³¹⁸.

Yine 1965'de de gurbette memleketinden uzak İstanbul'da vefat etmiştir³¹⁹.

Aşık Mehmet Kiper'in halkevlerinde ki çalışmalarına bakacak olursak;

³¹⁰ şairlermaraş2.blogspot.com.tr/2015/10mehmet-kiper.html

³¹¹ https://kahramanmaraş.bel.tr)

³¹² www.mehmetgören.com/images/kitap/maraş meşhurları/pdf Yaşar Alparslan, Serdar Yâkar; Maraş Meşhurları, Kahramanmaraş, 2009, s.128.

³¹³ şairlermaraş2.blogspot.com.tr/2015/10/mehmet-kiper.html

³¹⁴ Ramazan Avcı; Akdeniz'in Altın Kenti Kahramanmaraş, 2014, s.283

³¹⁵ www.biyografya.com

³¹⁶ kahramanmaraşlı şairler/yazarlar.blogspot.com.tr

³¹⁷ www.biyografya.com

³¹⁸ şairlermaraş2.blogspot.com.tr/2015/10mehmet-kiper.html

³¹⁹ https://kahramanmaraş.bel.tr/kahramanmaraş/şairler

Aşık geleneği temsilcisi olan Maraşlı Mehmet Kiper Ankara İstanbul Radyolarında çalışmaya başlamadan önce Ankara halkevinin düzenlediği konserlere katılarak, sadece Ankara Halkevi ve Halkodalarında çalışmayıp aşık geleneğinin diğer yerlerde yayılması için de konserler vermiştir ve o dönemde halk tarafından yoğun bir ilgi ve alaka ile konserler tertip etmiştir³²⁰. 26.06.1947'de de Sakarya Halkodası'nda, verdiği konserle büyük bir halk kitlesine hitap etmiştir³²¹.

Halkevleri özellikle Ankara Halkevi yapılan ya da yapılmak istenen kültürel çalışmaları desteklemiş, sanat ve sanatçının yapmış olduğu konserlerde bütün masraflarını karşılamış. Ve de Mehmet Kiper'in şehirlerde misafir edilmesi ve yol masraflarını karşılamak için büyük özveride bulunmuştur.

1947'li yıllarda Aşık Mehmet Kiper'in verdiği konserler dikkatli çekmekte olup Ankara'da 12 halkodasında verdiği konserler halkın büyük ilgisi takdire şayandır.

21.06.1947'de de Cebeci Halkodası'nda 22.06.1947'de de Dikmen Halkodası'nda, 23.06.1947'de de Kalaba, 24.06.1947'de de Atıfbey, 25.06.1947'de de Etlik Halkodası'nda, 26.06.1947'de de Sakarya Halkodası'nda, 27.06.1947'de de Balgat Halkodası'nda 28.06.1947'de de Keçiören Halkodası'nda 29.06.1947'de de Etimesgut Halkodası'nda, 30.06.1947'de de Mamak Halkodası'nda, 1.07.1947'de de Tan Halkodası'nda 2.07.1947'de de ise Yenidoğan Halkodası olmak üzere toplam 12 halk odasında konser vermiştir. Konser saatleri ise 20.00, 21.00 saatleri arasında değişiklik göstermiştir³²².

Ankara Halkevi ve Halkodaları'nda verdiği bu konserlere karşılık ücretlendirme yapıp bazı zamanlarda avans bazı zamanlarda ise peşin ve taksit şeklinde maaşı verilmiştir³²³. Ankara Halkevi'ne 12 Halkodası'nda saz çaldığı ve konser verdiği için: 120 lira ödenmiştir³²⁴.

Aşık Mehmet Kiper sadece Ankara Halkevi ve halkodalarında çalışmalarda bulunmayıp, yurdun diğer şehirlerin de de bulunmuş ve halkın kültür kurumu olan halkevlerine müzikal anlamda katkılarda bulunmuştur ve gecelerde Aşık Mehmet Kiper'e genişçe yer verilmiştir³²⁵.

³²⁰ B.C.A, 490-01-965_734-1-141.

³²¹ B.C.A, 490-01-965_734-1-142.

³²² B.C.A, 490-01-965_734-1-143.

³²³ B.C.A, 490-01-965_734-1-156

³²⁴ B.C.A, 490-01-965_734-1-155

³²⁵ B.C.A, 490-01-965_734-1-149.

Bu konserlerin genelde bir düzen ve intizam halinde düzenlendiği halkın bu konuda önceden bilgilendirildiği halkevlerinin aralarındaki yazışmalarından anlıyoruz.

Diğer şehirlere yapılan konserlerde de aynı şekilde olmakla beraber 1947 yılının muhtelif tarihlerinde de yapılıp genelde yardım doğu kesimi yani Anadolu seçilmekte olup doğu bölgelerin de de kültürel anlamda katkılar söz konusudur. Bu konserler Kars³²⁶ Halkodası'nda Sivas, Divriği Halkodası'nda³²⁷ Erzurum Halkodası'nda³²⁸ Erzincan Halkodası'nda olup genelde kültürel olarak aşık geleneğinin yaygın olduğu yerler tercih edilmiştir³²⁹. Kayseri Halkodası'nda konserler vermiştir.

Maraşlı Aşık Kiper Sivas, Divriği, Kayseri, Kars, Erzurum, Erzincan gibi yerlerde üç gün misafir edilmiş olup halkevlerinin desteği ile konserlerini tertip etmiştir³³⁰. Kayseri, Sivas, Divriği, Kars, Erzurum, Erzincan gibi halkevlerinde verdiği konserler karşılığında Aşık Mehmet Kiper'e 250 lira verilmiştir. Geniş bir halk kitlesi önünde konserlerini yapmıştır³³¹.

³²⁶ B.C.A, 490-01-965_734-1-150

³²⁷ B.C.A, 490-01-965_734-1-149

³²⁸ B.C.A, 490-01-965_734-1-153

³²⁹ B.C.A, 490-01-965_734-1-154

³³⁰ B.C.A, 490-01-965_734-1-155

³³¹ B.C.A, 490-01-965_734-1-159

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. ANKARA HALKEVİNİN SAZ ÖĞRETİMİ İÇİN GÖREVLENDİRDİĞİ SANATÇILAR

5.1. Hasan Sözeri 1922-1970

(Karadeniz Halk Türküleri Ses ve Saz ve Ses Sanatçısı)

Hayatı: 1921 yılında Rize'nin Portakallık mahallesinde dünyaya gelmiş³³², daha sonra babası Raşit Sözeri'nin Ankara'ya gelmişler, ilkokulu Ankara'da okumaya başlamıştır. Fakat Hasan Sözeri'nin müziğe özellikle kemençeye olan merakı okulu yarıda bırakmasına ve o dönemin kemençe sanatçısı Sadık Aynacıoğlu'ndan kemençe dersleri almaya başlamasına da olur. Böylece müziğe ilk adımını atmış olur. Müzik hayatı ise; 9.12.1947 Ankara Halkevi'ne yazdığı bir dilekçe ile başlar Hasan Sözeri; halkevlerinde saz dersi vermek için on üç yıllık bir deneyiminin olduğunu ve değişik yörelere ait türkülerini de halka öğretmek için halkevlerine başvuruda bulunmuştur³³³. Fakat Ankara Halkevi'nde Ankara Radyosu'na bir yazı yazarak Hasan Sözeri'nin sanat kabiliyeti hakkında bir bilgilerinin olmadığını bunun içinde radyo tarafından bir sınava tabii tutulmasını rica etmiş ve sonuçta³³⁴ Ankara Radyosu da bu konuda kanuni yetkisinin olmadığını belirterek geri çevirmiştir³³⁵.

Hasan Sözeri bunun akabinde Devlet Konservatuvarı tarafından sınava tabii tutularak kemençeyi iyi çaldığı aynı zamanda öğretme kabiliyetinin olduğunu tesbit edilerek³³⁶ halkevlerinde saz dersleri ve konserler vermeye başlamıştır.

1949 yılında ise İstanbul Radyosu'na davet edilen Hasan Sözeri, burada "Karadeniz Türküleri Ses ve Saz Birliği"ni kurar ve "Karadeniz'den Sesler" adlı programın yayına başlar³³⁷.

Rize türkülerinin ilk radyo ses kayıtlarını da Ankara Radyosu'nda bizzat kendisi yapmış olup, Hasan Sözeri derlediği türkülerin çoğunu büyüdüğü mahallenin kızlarından ve ninelerinden almıştır³³⁸.

³³² [https:// forum.bardomosi.netshowthread.php/2626](https://forum.bardomosi.netshowthread.php/2626) Ünlü Karadeniz Kemencesi Sanatçıları

³³³ B.C.A,490-01-965_734-1-38

³³⁴ B.C.A, 490-01-965_734-1-37

³³⁵ B.C.A, 490-01-965_734-35

³³⁶ B.C.A, 490-01-965_734-1-33

³³⁷ Hasan Sözeri TRT Belgesel:26.10.2012/<http://www.youtube>

³³⁸ Mahiye Morgül, Rize Türküleri Deyince "Avustralya Atatürk Kültür Merkezi, Ankara, s.10

Karadeniz yöresinde pek çok kemence virtüözü yetişmiş olup ne yazık ki çok azının ses kaydı ve adı günümüze kadar ulaşmıştır. Ses kaydı ulaşanlar arasında Hasan Sözeri’de vardır. Bu da Hasan Sözeri’nin Karadeniz müziğinde önemli bir yeri olduğunu göstermektedir³³⁹.

Hasan Sözeri’nin 1949’da başlayan İstanbul Radyosu günleri 1953’de Ankara Radyosu’na dönüşü ile son bulur. Ancak İstanbul’da bulunduğu süre içerisinde beste ve güfte çalışmalarına başlamıştır ve eserleri dönemin ünlü sanatçılara seslendirmiştir. Hasan Sözeri böylece o döneme damga vuran usta sanatçılardandır. Ekim 1970 de aramızdan ayrılan sanatçı 48 yıllık müzik serüvenine onlarca Karadeniz türküleri ve sanat müziği bırakmıştır³⁴⁰.

Ankara Halkevi’nde verdiği konserlere bakacak olursak Hasan Sözeri 1947-1948 yıllarında Ankara’da Halkevleri’nde ve halkodalarında muhtelif tarihlerde çeşitli konserler vermiştir:

11/10/1947 Mamak Halkodası’nda³⁴¹ 12/10/1947 Cebeci Halkodası’nda³⁴² 13/10/1947’de Tan Halkodası’nda 14/10/1947’de Atıfbey Halkodası’da, 15/10/1947 Etlik Halkodası’nda, 16/10/1947 Keçiören 17/10/1947 Kalaba, 18/10/1947 Dikmen 19/10/1947 Etimesgut Halkodası’nda³⁴³ 20/10/1947, Balgat Halkodası’nda³⁴⁴ 21/10/1947’de İstasyon³⁴⁵ Halkodası’nda konserler vererek coşkulu bir insan seliyle karşılaşmış ve halkodası müdavimleri memnun kaldığı için tekrardan Hasan Sözeri’nin konser vermesi için teklifte bulunmuşlardır. Fakat bazı zamanlarda Hasan Sözeri bazı halkodalarına konser vermek için gitmişse de odanın ihtiyacını karşılayacak odun ve kömür olmadığından konser yapılmamıştır. 22 Ekim 1947 de de Yenidoğan Halkodası bunun örneğidir³⁴⁶.

Yine 1947 senesinin 12. ayında çeşitli halkodalarında konserler vermiştir:

11/12/1947’de de Çubuk Halkodası’nda 300 kişiye konser vermiştir³⁴⁷. 12/12/1947’de de İstasyon³⁴⁸ 15/12/1947’de Cebeci³⁴⁹ 16/12/1947 Mamak,³⁵⁰

³³⁹ www.uslanmam.com/müzik_enstrumanları/859292_kemence.html

³⁴⁰ Hasan Sözeri TRT Belgesel: 26. 10. 2012/https://www.youtube

³⁴¹ B.C.A, 490-01-965_734-1-61

³⁴² B.C.A, 490-01-965_734-1-62

³⁴³ B.C.A, 490-01-965_734-1-74

³⁴⁴ B.C.A, 490-01-965_734-1-39

³⁴⁵ B.C.A, 490-01-965_734-1-64

³⁴⁶ B.C.A, 490-01-965_734-1-65

³⁴⁷ B.C.A, 490-01-965_734-1-54

³⁴⁸ B.C.A, 490-01-965_734-1-53

³⁴⁹ B.C.A, 490-01-965_734-1-53

17/12/1947, Tan Halkodası³⁵¹ 18/12/1947 Atıfbey Halkodası'nda³⁵² 20/12/1947 İncesu Halkodası'nda³⁵³ 23/12/1947'de Kalaba Halkodası'nda³⁵⁴ 26/12/1947 de de Keçiören Halkodası'na gelmiştir. Yine aynı şekilde halk tarafından büyük beğeni ile izlenmiştir ve halkevlerinin takdirini kazanmıştır³⁵⁵.

Konserlerinde kendi derlediği eserlerin yanı sıra yurdumuzun diğer yörelerine ait türküleri de seslendiren Hasan Sözeri'nin yazdığı derlediği türküler ve şiirlere örnek verecek olursak;

Türkü Adı

- Asker Ettiler Beni, Eser Sahibi Hasan Sözeri, yöre adı ise Rize'dir.
- Ayağına Yemeni
- Bir Türkü Diyeceğim
- Birkaç Türkü Diyeyim
- Bu Gece Rüya Gördüm
- Gemiye Çektuk Yelken
- Gökte Yıldız Aymisun
- Ha Buranın Ekini
- Kiremite Su Düştü
- Neren Ağırır Neren Ağırır
- O Sarı Çemberini
- Tabancamın Sapını 1

Teyze Kizun Aişe

- Türkü Diyorum Sana
- Yenge Kizun Bir Tane
- Yol Gider mi Gider mi

Gibi eserlere imza atmıştır³⁵⁶.

Yine 1948 yılında da halkevlerinde verdiği konserlere rastlamaktayız. Bu da 1947 1948 yıllarında fiili olarak halkevlerinde çalıştığı göstermektedir. 1948 yılındaki Ankara ve çevresindeki halkevlerinde verdiği konserler şu şekildedir:

³⁵⁰ B.C.A, 490-01-965_734-1-52

³⁵¹ B.C.A, 490-01-965_734-1-51

³⁵² B.C.A, 490-01-965_734-1-50

³⁵³ B.C.A, 490-01-965_734-1-47

³⁵⁴ B.C.A, 490-01-965_734-1-48

³⁵⁵ B.C.A, 490-01-965_734-1-45

³⁵⁶ <https://www.turkudostlari.net/>

16/03/1948'de Atıfbey Halkodası'nda³⁵⁷ 16/03/1948'de Tan halkodasında³⁵⁸ 17/03/1948'de Yenidoğan Halkodası'nda³⁵⁹ 18/03/1948'de Sakarya Halkodası'nda³⁶⁰ 19/03/1948'de Keçiören Halkodası'nda³⁶¹ 20/03/1948'de Etimesgut Halkodası'nda³⁶² 22/03/1948 'de Polatlı Halkodası'nda³⁶³ 500 kişiye konser vermiştir. 500 kişi büyük bir insan topluluğunu ifade ettiği için halkevlerinin kayda değer bir kültür kurumu olduğuna işaret etmektedir. Kırıkkale Halkevi'nde verdiği konserde 350 kişiye hitap etmesi de bu bilgiyi kanıtlar niteliktedir. 350-500 insan sayısı azımsanmayacak bir kişi sayısına işaret eder³⁶⁴.

Konserlerine önem vermiş ve halkevleri bunu bir nizam şeklinde yapmış, konserlerine gelemediğinde ve halkevleriyle ilgili bir aksaklık çıktığında halka önceden haber verilerek mağduriyetlerin önüne geçilmiştir³⁶⁵. Halkevlerinde ısınma gibi problemler olduğunda konserleri iptal edilmiştir ve Hasan Sözeri'nin mazereti olup gelmediğinde de halk bilgilendirip bunun telafi edileceği belirtilmiştir³⁶⁶.

Ayrıca, 28/03/1948'de Dikmen Halkodası'nda³⁶⁷, 25/03/1948'de Topraklık Halkodası'nda, 30/03/1948'de Mamak Halkodası'nda³⁶⁸ 31/03/1948'de Kalaba Halkodası'nda da konserler vermiştir³⁶⁹.

Konserlerinde kendi derlediği ve yazdığı eserleri seslendirmekle birlikte çeşitli sanatçılardan alınan eser yurdumuzun diğer yörelerine ait eserleri Atıfbey, Kalaba, Cebeci Halkodaları'nda verdiği konserlerde seslendirmiştir ve konser öncesi seslendireceği eserler bir program dahilinde belirtilmiştir. Konserlerinde seslendirdiği bazı eserler ise şunlardır:

1. Nazmiye, Rize türküsü olup bu eser hocası Sadık Aynacıoğlu'nda kemenceyi öğrenmiştir³⁷⁰.

Kiremid'e Su Düştü; Trabzon yöresine ait bir eser olup yine bunu da Sadık Aynacıoğlu derlemiştir.

³⁵⁷ B.C.A, 490-01-965_734-1-21

³⁵⁸ B.C.A, 490-01-965_734-1-20

³⁵⁹ B.C.A, 490-01-965_734-1-19

³⁶⁰ B.C.A, 490-01-965_734-1-17

³⁶¹ B.C.A, 490-01-965_734-1-18

³⁶² B.C.A, 490-01-965_734-1-16

³⁶³ B.C.A, 490-01-965_734-1-9

³⁶⁴ B.C.A, 490-01-965_734-1-7

³⁶⁵ B.C.A, 490-01-965_734-1-65

³⁶⁶ B.C.A, 490-01-965_734-1-27

³⁶⁷ B.C.A, 490-01-965_734-1-8

³⁶⁸ B.C.A, 490-01-965_734-1-13

³⁶⁹ B.C.A, 490-01-965_734-1-15

³⁷⁰ B.C.A, 490-01-965_734-1-68

Trabzonu Aşalım adlı eseri ise Hasan Sözeri'nin kendisinin derlediği türkü olup Rize yöresine ait bir eserdir.

Konserlerinde genelde 3 türkü seslendirip, 5 dakika ara verip tekrardan konserine devam etmektedir. Toplam 12 türkü seslendirmiştir.

Konserinde III. bölüm ise;

Yine; çeşitli yörelere ait 3 tane türkü seslendirmiştir.

Meşeler Güvermiş (Kızılcamam)

Giresun Uzun Havası (Giresun)

Maçkanın Yolu Taşlık (Maçka)

Bu 3 eser de Picoğlu Osman ve Hasan Sözeri'nin derlediği eserler arasındadır.

Konserinin diğer bölümünde de 5 dakika ara verdikten sonra;

Yemen Türküsü (Rizeli Sefer)

Ayağında Yemeni (Akçaabat)

Yenge Kızın Bir Tane (Rize)

Bu üç eserde Merhum Sefer'in, Hasan Sözeri'nin hocası olan Sadık Aynacıoğlu'ndan alınmış olup, organizesini Hasan Sözeri yapmıştır.

Son bölümde; ekip tarafından horon oynanmış, son olarak da Sadık Aynacıoğlu'nda alınan Trabzon Akçaabat yöresine ait Fadimem türküsünü seslendirmiştir³⁷¹.

Hasan Sözeri konserlerinde aldığı ücretler ise bir kaç konser sonra toplu olarak verilip, konser başına genel de 6 lira almıştır.

1948 yılında 17 halkodasında saz dersi ve konser vererek 130 lira almaya hak kazanmıştır.³⁷²

1947'de 14 halkodasında konserler vermekte olan Hasan Sözeri'yle 30 lira verilmiş olup, toplu ve konser başına şeklinde ücretlendirilmiştir.³⁷³ Genel olarak verdiği konserlerin hakkını almıştır.

5.2. Ahmet Gazi Ayhan

1947 senesinde Ankara Halkevi'nde yerli sazları teşvik bağlama kursu bünyesinde ders veren hocalardan biri de Ahmet Gazi Ayhan'dır. Aynı şekilde Ahmet Yamacı ve Osman Özdenkci'nin verdiği ders karşılığında ücret: merkezden ödenecektir.

³⁷¹ B.C.A, 490-01-965_734-1-69

³⁷² B.C.A, 490-01-965_734-1-4

³⁷³ B.C.A, 490-01-965_734-1-40

Her dersi 1 saat sürecek ve haftada 2 gün devam edecek. Kurs Kalaba, Keçiören ve Etlik Halkodaları'nda verilecek. Bağlama kursunda başarıyı sağlayabilenin ise ciddi bir çalışmayla elde edileceği de açıkça belirtilmiştir³⁷⁴.

1947-1950 yılları arasında etkin olan olarak çalışan Ahmed Gazi Ayhan kimdir?

Ahmet Gazi Ayhan 5 Mart 1921 yılın da fakir bir ailenin çocuğu olarak Kayseri Endürlük'te doğmuş fakat çocukluğu Akçakaya'da geçmiştir³⁷⁵. Babası Mehmet annesi Hanım olan Ahmet Gazi Ayhan, ilkokulunu Zencidere'de okumuştur. Bu okulda kilise orgunu kendi kendine çalmayı öğrenerek orgdan çıkan ulvi sestten son derece haz duymuş ve bu durum onun ilk defa müzikle de tanışması olmuştur³⁷⁶.

Hayatının en sıkıntılı günlerini çocukluk yıllarında yaşayan Ayhan 9-10 yaşlarındayken, komşuları Hacı Ömer Sabancı'nın önerisi üzerine Adana'ya gitti. Orada yaşadığı elim bir kazadan sonra bu işlerin kendisine uygun olmadığını anlayan Ahmet Gazi Ayhan Kayseri'ye döndü³⁷⁷. İlk gençlik yıllarında fırın çıraklığında marangozlukta, saat tamirciliğinde ve daha birçok işle uğraştı. Aynı dönemlerde de amcasının hediye ettiği sazla kendi kendine bir çok ezgiyi çalmayı öğrenmiştir³⁷⁸.

Küçük yaştayken tahta bir kaşıkla saz yapması uzun yıllar müzikle ve türkülerle geçecek bir ömrün habercisidir. Keman yaylı tambur, saz gibi bir çok enstrümanı çalmayı öğrenmiştir. Notayı ise Kayseri halkevi bandosunda öğrenmiştir³⁷⁹.

II. Dünya Savaşı dolayısıyla Kahramanmaraş ve Konya'da 4 sene askerlik yapan Ayhan bu sebepten dolayı Konya tavrının türkülerini asılları kadar güzel söylemiş ve yorumlamıştır. Kayser türkülerini anneannesinden öğrenmiş, babası çok güzel saz çalarmış o da saz çalıp zeybek oynayan babasının yeteneğini almıştır³⁸⁰.

Bağlama perde sayısını arttırarak ince seslerdeki zenginliğini yakalamıştır. Sonraki yıllarda bağlama sahasında virtüözlüğe erişir. Ahmet Gazi Ayhan türkülerde olduğu kadar saz şairleriyle saatler süren atışmalarıyla hicivleri, şiirleri ve bestelerinle musikinin en iyi temel taşlarından birisi olmuş ve büyük ilgi görmüştür³⁸¹.

³⁷⁴ B.C.A, 490_01_965_735_290

³⁷⁵ www.kayserihaber.com

³⁷⁶ www.turkuler.com

³⁷⁷ www.kayserihaber.com

³⁷⁸ www.İhsanöztürk.com

³⁷⁹ www.dailymotion.com

³⁸⁰ www.turkuler.com

³⁸¹ www.youtube.com

1945 senesinde Ankara Radyosu Türk Halk Müziği Topluluğu'nda çalışmaya başlayan sanatçı³⁸² yurt içinde ve dışında birçok fuara katılmıştır³⁸³. Ankara Radyosu'na girmesinde vesile olan olay ise; arkadaşları arasında “bu sınavı sen kazanamazsın” iddiası olmuştur³⁸⁴.

1950 senesinde serbest çalışmak için Ankara Radyosu'ndan ayrılmış ve 1954 yılında geri dönmüştür³⁸⁵.

Türk Halk Müziği'nde birçok derlemeler yapan Ahmet Gazi Ayhan Kayseri'ye, Akçakoca'ya, bahçesine, Erciyes Dağı'na ve avcılığa büyük bir tutkuyla bağlanmış her zaman oranın özlemlerini ve hasretini çekmiştir. Unutmadığı pek çok anılarını köy sohbetlerine mahsus havasıyla anlatır ve dinleyicileri kendine hayran bırakmıştır. Unutmadığı pek çok anılarını köy sohbetlerinde dile getirmiştir. Bu sohbetlerinden birinde; çocukluk yıllarında Mustafa Kemal Atatürk'ün Kayseri'ye geldiğini ve bu gelişinin onuruna hazırlanan karşılama töreninde onun huzuruna çıktığını anlamıştır. Ahmet Gazi Ayhan, Mustafa Kemal Atatürk'ün huzurunda onu kahramanlıklarını dile getiren yegane kişidir.

Yöresi olan Kayseri türkülerini yıllar boyunca o çok güzel yorumuyla dinleyicilerine dinletmiş müzik tutkunu ve yeni yetişmekte olan saz meraklısı bir çok gence de dersler vermiştir. Halkeviyle tanışması da böyle olmuştur. Senelerce Ankara Halkevi'nde dersler vermiş korolar kurmuştur. Talebeleri arasında Yıldız Ayhan, Adnan Şeker, Güray Taptık, Ergin Eraksal, Nejat Batıgün, Dünya Şampiyonumuz Büke, İsmet Atlı ve Nasuh Akar gibi isimler vardır. Sanatçı Keçiören, Etlik, Atıfbey gibi halk dersanelerinde birçok talebeye de ders vermiştir.

Sigara bağımlısı olan sanatçı sigaradan dolayı yakalandığı hastalıktan kurtulmayıp 9 Şubat 1987'de vefat etmiştir³⁸⁶.

Ahmet Gazi Ayhan 1947'de başladığı halkevleri çalışmalarını Etlik, Kalaba ve Keçiören Halkodaları'nda sürdürmüştür. 1947'nin haziran ayında bu halkodalarında verdiği 26 saz dersi vermiştir. Ayrıca Ahmet Gazi Ayhan aynı zamanda bu

³⁸² <https://www.turkudostlari.net>

³⁸³ www.turkusözü.com

³⁸⁴ Emre, Sarı Gönül Dostları, Antalya, 2016, s.13.

³⁸⁵ www.kayseri.gundem.com.tr

³⁸⁶ Nimet Bübül Kaymakcioğlu, "Ahmet Gazi Ayhan'ın Hayatı ve Sanat Hayatı" İstanbul Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Aralık, 2009, s.14,15.

halkodalarında konser vererek halkı eğlendirmeyi başarmıştır. Haziran ayında 26 saz dersi ve konser karşılığı olarak kendisine, 174 lira ödeme yapılmıştır³⁸⁷.

Temmuz 1947’de ise; Keçiören ve Kalaba’da 9 ders Etlik’te 6 ders vererek 120 lira almıştır. Yalnız şunu da belirtmek gerekir ki aynı dönemlerde çalışan Ahmet Yamacı ve Osman Özdenkçi ders başına 6 lira almalarına rağmen Ahmet Gazi Ayhan 5 lira almıştır.³⁸⁸ Ayrıca sanatçı 26/7/1947 Cumartesi akşamı şarkı ve türkülerle hazırlanmış bir buçuk saatlik bir konser vermiştir.³⁸⁹

Şöyle ki sanatçının verdiği günlerini ve saatleri kendisi belirleyip bu konuda CHP Halkevleri Bürosu’nu bilgilendirmiştir³⁹⁰. Fakat diğer bir önemli unsur önce ise; bazı aylarda ücreti 5 liradan verilmesine rağmen. Ağustos ayında ise çalışmasına karşılık 6 lira ödenmiştir. Bu ayda Kalaba Halkodası’nda 9 saz dersi ve bir konser vermiştir³⁹¹. Toplamda ise; 26 saz dersi verdiği 3 konser karşılığı 174 lira almıştır³⁹².

Eylül ayında ise Etlik Halkodası’nda 9 Kalaba Halkodası’nda 10 ve Keçiören 9 ders toplamda bu ayda 28 saz dersi karşılığı 168 lira almıştır³⁹³.

Ekim Kasım 1947’de de Kalaba, Etlik, Keçiören Halkodaları’nda 24 saz dersi karşılığında 144 lira almıştır³⁹⁴.

Aralık ayında 1947’de Keçiören Halkodası’nda verdiği 6 ders, Ocak ayı 48’de Etlik Halkodası’nda 8 ders karşılığı olarak 84 lira ödenmiştir³⁹⁵.

Mart 1948 yılında ise Keçiören Halkodası’nda 9, Etlik Halkodası’nda 8 saz dersi karşılığı 102 lira almıştır³⁹⁶.

Nisan ayı içerisinde de Keçiören ve Etlik Halkodaları’nda verdiği 18 saz dersin karşılığında yüz sekiz lira ücret almıştır³⁹⁷.

Temmuz 1948 ayı içinde Etlik Halkodası’nda dersi 6 liradan verdiği 14 saz dersinin bedeli olarak da seksen dört almaya hak kazanmıştır³⁹⁸.

Eylül 1948 senesinde Etlik Halkodası’nda verdiği on dört saz dersine karşılıklıta seksen dört lira ödeme yapılmıştır³⁹⁹.

³⁸⁷ B.C.A, 490-01-965_735-1-274

³⁸⁸ B.C.A, 490-01-965_735-1-275

³⁸⁹ B.C.A, 490-01-965_735-1-277

³⁹⁰ B.C.A, 490-01-965_735-1-282

³⁹¹ B.C.A, 490-01-965_735-1-270

³⁹² B.C.A, 490-01-965_735-1-274

³⁹³ B.C.A, 490-01-965_735-1-267

³⁹⁴ B.C.A, 490-01-965_735-1-257

³⁹⁵ B.C.A, 490-01-965_735-1-256

³⁹⁶ B.C.A, 490-01-965_735-1-244

³⁹⁷ B.C.A, 490-01-965_735-1-264

³⁹⁸ B.C.A, 490-01-965_735-1-224

Ahmet Gazi Ayhan 1948 senesi ekim ayı içerisinde on dört saat saz dersi karşılığı olarak seksen dört lira almıştır⁴⁰⁰. Kasım ayı içerisinde de aynı şekilde Etlik Halkodası'nda verdiği on dört saat saz dersi karşılığında seksen dört almıştır⁴⁰¹.

Ahmet Gazi Ayhan'ın 1947-1948 çalışmalarını diğer bağlama dersi veren sanatçılara daha düzensiz ve daha az dersle geçmiştir. Çünkü Sayın Ahmet Yamacı ve Osman Özdenkçi bir ay içerisinde yaklaşık 40 ders verirken Sayın Ahmet Gazi Ayhan bunun yarısı kadar dahi bağlama dersi vermemiştir.

1947 senesinde de devam etmesi uygun görülmüş. Hangi halkodasında hangi gün ve saatte verilmesine CHP idare kurulu yazılı bir şekilde belirtmiştir. Şöyle ki;

Etlik Halkodası'nda Cumartesi Perşembe günleri olmak üzere 2 gün, saat olarak da 14-15 saatleri uygun görülmüştür.

Yenidoğan Halkodası'nda Cumartesi, Perşembe fakat 15-16 saatlerinde ders vermesine karar verilmiştir.

Mamak Halkodası'nda; Pazartesi, Cuma günleri 14-15 saatleri arasında ders verilmesi konusunda beyanda bulunulmuştur⁴⁰².

Ahmet Gazi Ayhan'ın ders verdiği Halkodaları seneler arasında değişiklik göstermektedir. 1947-1948 senesinde Etlik, Kalaba ve Keçiören Halkodaları'nda ders verirken, 1949 senesinde Yenidoğan, Etlik ve Mamak Halkodaları'nda ders vermiştir. 1949 Temmuz ayı içerisinde bu halkodalarında verdiği otuz beş saz dersi karşılığında iki yüz on lira⁴⁰³ almış ve derslere de bu ay içerisinde başlamıştır⁴⁰⁴. Temmuz ayında başlamış olmasına rağmen 14 kişilik bir grup on beş gün geçmeden otuz sekize yükselmiştir. Bağlama kurslarının amacı zaten yerli sazları teşvik etmek olduğundan bu hevesli grubun 14'den otuz sekize yükselmesi bu işte istenildiğinin elde edildiğini gösterir. Fakat bağlama kursuna rağbet olması yetmemektedir. Çünkü Ahmet Gazi Ayhan'ın 1949 senesinde verdiği dersleri yeterince önemsememesi ayrıca derslere bazen sarhoş gelmesi ve yine sarhoş geldiği günler de talebe ile meşgul olmayıp kendi kendine çalması ve de içlerinde yüksek tahsil talebesi de bulunan bu öğrencilerin Ahmet Yamacı ve Nevzat Ekmekçi'yi istediklerini bazılarının ise kasten ders saatlerini kaçırdıklarını bu yüzden de büyük emekler sarf edilerek bağlama kursunda yeterli

³⁹⁹ B.C.A, 490-01-965_735-1-219

⁴⁰⁰ B.C.A, 490-01-965_735-1-218

⁴⁰¹ B.C.A, 490-01-965_735-1-217

⁴⁰² B.C.A, 490-01-965_735-1-215

⁴⁰³ B.C.A, 490-01-965_735-1-208

⁴⁰⁴ B.C.A, 490-01-965_735-1-207

neticeyi almak için Gazi Ayhan'ın yerine Ahmet Yamacı ve Nevzat Ekmekçi'nin tayin edilmesini uygun görmüşlerdir. Bu konuyla özellikle ilgilenmelerini yazılı bir tebligatla merkeze bildirmişlerdir⁴⁰⁵.

Ahmet Gazi Ayhan da bazı eksikliler görülmesine rağmen, Eylül 1949'da Atıf Bey Halkodası Ahmet Gazi Ayhan tarafından diğer halkodalarında da haftada 2 gün ders verilmesini istemişlerdir. Bu istek Atıf Bey Halkodası tarafından 1949 Eylül ayında CHP İdare Kurulu'na gönderilen dilekçe de belirtilmiştir⁴⁰⁶. Fakat demek ki bu istek yerine getirilmiş ki Gazi Ayhan ekim ayında ders vermeye başlamıştır. Ekim 1949'da sadece Atıfbey Halkodası'nda der vermemiş Mamak ve Etlik Halkodaları'nda da toplamda 226 ders vererek 156 lira ücret almıştır⁴⁰⁷.

Ağustos 1949'da zarfında Mamak, Yenidoğan, Etlik Halkodaları'nda 6 liradan verdiği otuz dört dersin ücret olarak iki yüz dört lira ödenmiştir⁴⁰⁸.

Eylül ayı içinde Mamak Halkodası'nda 13, Etlik Halkodası'nda on dört Yenidoğan Halkodası'nda on dört olmak üzere 41 saz dersinin bedeli iki yüz kırk altı lira ödenmiştir⁴⁰⁹.

Ekim ayı zarfında ise Atıfbey Halkodası'nda sekiz ders⁴¹⁰ Mamak Halkodası'nda dokuz Etlik Halkodası'nda dokuz olmak üzere bu ay yirmi altı ders vererek yüz elli altı lira almıştır⁴¹¹.

1949 yılının son aylarının olan kasım ve aralık ayında ise kasım ayında Mamak, Etlik ve Atıfbey Halkodaları'nda verdiği yirmi yedi saz dersinin karşılığında yüz altmış lira almıştır.⁴¹²

Aralık ayında da Etlik Halkodası'nda on⁴¹³ Atıf Bey Halkodası'nda da on olmak üzere yirmi dersin karşılığı yüz yirmi lira alarak 1949 yılını tamamlamıştır. 1947 ve 1948 yıllarına göre 1949 yılında daha çok ders vermiştir Ahmet Gazi Ayhan⁴¹⁴

1950 yılında da bağlama kursu vermeye devam eden Ahmet Gazi Ayhan ocak ayında dokuz defa Etlik Halkodası'nda ders vermiştir⁴¹⁵.

⁴⁰⁵ B.C.A, 490-01-965_735-1-169

⁴⁰⁶ B.C.A, 490-01-965_735-1-109

⁴⁰⁷ B.C.A, 490-01-965_735-1-119

⁴⁰⁸ B.C.A, 490-01-965_735-1-123

⁴⁰⁹ B.C.A, 490-01-965_735-1-163

⁴¹⁰ B.C.A, 490-01-965_735-1-120

⁴¹¹ B.C.A, 490-01-965_735-1-118

⁴¹² B.C.A, 490-01-965_735-1-112

⁴¹³ B.C.A, 490-01-965_735-1-115

⁴¹⁴ B.C.A, 490-01-965_735-1-109

⁴¹⁵ B.C.A, 490-01-965_735-1-84

Şubat ayında da Atıfbey Halkodası'nda on ders⁴¹⁶ Etlik Bucağı'nda dokuz ders,⁴¹⁷ Mamak Halkodası'nda on ders⁴¹⁸ vermiştir. Fakat belgelerde Mamak Halkodası'nın ücretlendirilmesi belirtilmemişken Etlik ve Atıf Halkodaları'nda verdiği on dokuz ders karşılığı 114 lira aldığı belirtilmiştir⁴¹⁹.

Mart ayı itibari ile Ahmet Gazi Ayhan Atıf Bey Halkodası'nda on ders vermiştir⁴²⁰. Etlik ve Mamak Halkodaları'nda da verdiği dersler karşılığı yüz seksen lira almaya hak kazanmıştır⁴²¹.

Saz hocası Ahmet Ayhan Nisan ayında Etlik Bucağı'nda on ders⁴²² Mamak Halkodası'nda on ders⁴²³ Atıfbey Halkodası'nda on ders olmak üzere bu ay içerisinde verdiği otuz ders karşılığı yüz seksen lira almıştır⁴²⁴.

Mayıs ayı 1950 yılı içinde de bağlama kursu devam etmiştir. Bu ay da üç halkodasında verdiği ders karşılığında yüz yetmiş dört ücret ödenmiştir⁴²⁵.

5.3. Osman Özdenkçi

1947 yılında Halkevi çalışmaları arasında olan bağlama kursu yürütmek için görevlendirilen diğer sanatçılardan biri de Osman Özdenkçi'dir. Osman Özdenkçi'de hafta da 2 gün olmak üzere İncesu Halkodası'nda bu görevi yerine getirmek üzere atanmış olup, çalışmaların büyük bir titizlikle yapılmasına önem verilmiştir. Ayrıca çalışmalardan zaman zaman bilgi verilmesine de itina gösterilmiştir.⁴²⁶ Ekim 1949'da da Osman Özdenkçi çalışmalarına başlamıştır.⁴²⁷ İncesu Halkodası dışında Osman Özdenkçi, Yenidoğan Halkodası'nda haftada 2 gün olmak üzere bağlama kursu vermiştir⁴²⁸.

Osman Özdenkçi Ekim 1949'da bağlama kursu vermeye başladığında Osman Özdenkçi'ye bu ay içinde İncesu ve Yenidoğan Halkodaları'nda verdiği o sekiz dersin

⁴¹⁶ B.C.A, 490-01-965_735-1-43

⁴¹⁷ B.C.A, 490-01-965_735-1-42

⁴¹⁸ B.C.A, 490-01-965_735-1-44

⁴¹⁹ B.C.A, 490-01-965_735-1-40

⁴²⁰ B.C.A, 490-01-965_735-1-20

⁴²¹ B.C.A, 490-01-965_735-1-25

⁴²² B.C.A, 490-01-965_735-1-24

⁴²³ B.C.A, 490-01-965_735-1-23

⁴²⁴ B.C.A, 490-01-965_735-1-272

⁴²⁵ B.C.A, 490-01-965_735-1-12

⁴²⁶ B.C.A, 490-01-965_735-1-167

⁴²⁷ B.C.A, 490-01-965_735-1-168

⁴²⁸ B.C.A, 490-01-965_735-1-165

karşılığı olarak 108 lira ödenmiştir. Osman Özdenkçi'ye de Ahmet Yamacı gibi her dersi başına 6 lira verilmiştir⁴²⁹.

Sayın Osman Özdenkçi 1949 yılı Kasım ayında da İncesu ve Yenidoğan Halkodası'na ek olarak Hıdırlık Halkodası'nda da bağlama dersleri vermiştir. Verdiği 26 dersin 6 liradan ücreti olarak kendisine 156 lira ödenmiştir⁴³⁰.

Aynı şekilde Yenidoğan Halkodası'na giden Osman Özdenkçi 5 ila 28 Aralık arasında 13 ders vermiştir⁴³¹.

Hıdırlık Halkodası'nda 10 Aralık⁴³² ve 30 Aralık'ta gelerek bağlama dersleri vermiştir⁴³³.

1950 yılında da bağlama öğretmenliğine devam eden Osman Özdenkçi 1950 yılının ocak ayı İncesu Halkodası'nda üçünde⁴³⁴ yedisinde⁴³⁵ onunda⁴³⁶ on dördünde on yedisinde⁴³⁷, bağlama kursuna gitmiş çalışmaları faal olarak devam etmiştir. Aynı şekilde 2 Ocak 31 Ocak tarihleri arasında Yenidoğan Halkodası'nda bağlama kursu vererek⁴³⁸ toplamda Yenidoğan, İncesu ve Hıdırlık Halkodaları'nda otuz bir ders vererek yüz seksen altı lira almıştır⁴³⁹.

Şubat ayında ise Hıdırlık Halkodası'na ayın üçünde⁴⁴⁰ beşinde⁴⁴¹ onunda⁴⁴², on ikisinde⁴⁴³, on yedisinde⁴⁴⁴, on dokuzunda⁴⁴⁵ yirmi altısında olmak üzere giderek bağlama kursu vermiştir.⁴⁴⁶ İncesu Halkodası'nda Şubat ayının dördünde⁴⁴⁷, yedisinde⁴⁴⁸ on dördünde⁴⁴⁹ on sekizinde⁴⁵⁰ yirmi birinde⁴⁵¹ yirmi beşinde⁴⁵² dersler

⁴²⁹ B.C.A, 490-01-965_735-1-162

⁴³⁰ B.C.A, 490-01-965_735-1-117

⁴³¹ B.C.A, 490-01-965_735-1-91

⁴³² B.C.A, 490-01-965_735-1-92

⁴³³ B.C.A, 490-01-965_735-1-93

⁴³⁴ B.C.A, 490-01-965_735-1-65

⁴³⁵ B.C.A, 490-01-965_735-1-66

⁴³⁶ B.C.A, 490-01-965_735-1-67

⁴³⁷ B.C.A, 490-01-965_735-1-64

⁴³⁸ B.C.A, 490-01-965_735-1-96

⁴³⁹ B.C.A, 490-01-965_735-1-90

⁴⁴⁰ B.C.A, 490-01-965_735-1-48

⁴⁴¹ B.C.A, 490-01-965_735-1-47

⁴⁴² B.C.A, 490-01-965_735-1-53

⁴⁴³ B.C.A, 490-01-965_735-1-52

⁴⁴⁴ B.C.A, 490-01-965_735-1-51

⁴⁴⁵ B.C.A, 490-01-965_735-1-50

⁴⁴⁶ B.C.A, 490-01-965_735-1-54

⁴⁴⁷ B.C.A, 490-01-965_735-1-53

⁴⁴⁸ B.C.A, 490-01-965_735-1-56

⁴⁴⁹ B.C.A, 490-01-965_735-1-57

⁴⁵⁰ B.C.A, 490-01-965_735-1-58

⁴⁵¹ B.C.A, 490-01-965_735-1-59

⁴⁵² B.C.A, 490-01-965_735-1-60

vermiştir. Aynı ay içerisinde Yenidoğan Halkodası'nda bağlama kursuna devam eden Osman Özdenkçi bir yirmi sekiz tarihleri arasında on iki ders vererek⁴⁵³ toplamda şubat ayı içerisinde bu Halkodaları'nda 31 ders verdiği için yol ve zaruri ihtiyaçlarına karşılık 186 lira almıştır⁴⁵⁴.

1950 mart ayında Yenidoğan Halkodası'nda on üç ders⁴⁵⁵ İncesu Halkodası'nda dokuz ders⁴⁵⁶, Hıdırlık Halkodası'nda da dokuz ders vererek⁴⁵⁷ toplamda ise bu ay içerisinde de 31 bağlama dersi vermiş ve 186 lira, kazanmıştır⁴⁵⁸.

Sayın Osman Özdenkçi nisan mayıs aylarında da halkodalarında çalışmaları sürdürmüştür.

Nisan ayında Yenidoğan Halkodası'nda on üç ders vermiş İncesu Halkodası'nda dokuz ders vererek nisan ayı içerisinde 31 dersin karşılığı 186 lira kazanmıştır⁴⁵⁹.

Mayıs ayında on beş bağlama dersi Yenidoğan Halkodası'nda⁴⁶⁰ dokuz ders Hıdırlık Halkodası'nda,⁴⁶¹ İncesu Halkodası'nda da 10 ders vererek bu ay içerisinde toplamda bu Halkodaları'nda otuz üç ders vermiştir⁴⁶². Ve 1950 senesi itibari ile de bağlama öğretmenliği görevine son verilmiştir.⁴⁶³ Bağlama dersi 1947 ve 1950 yıllarında olmak üzere düzenlenmiştir.

Haziran ayında da Sayın Osman Özdenkçi'nin çalışmaları dikkat çekmektedir. Yenidoğan Halkodası'nda on iki ders,⁴⁶⁴ vermiştir diğer Halkodalarıyla ilgili belgeye rastlamadığımdan bu ay içerisinde aldığı ücret sadece Yenidoğan Halkodası'nda verdiği on iki dersin karşılığı olarak yetmiş iki lira almıştır⁴⁶⁵. Bu ay içerisinde diğer Halkodaları'nda bağlama kursu vermediği tezini kuvvetlendiriyor.

5.4. Ahmet Yamacı

1947-1950 yıllarında halkevleri çalışmalarından biri de milli sazların çok kişi tarafından öğrenilmesini sağlamak politika, planlama ve uygulamaların çerçevesinde

⁴⁵³ B.C.A, 490-01-965_735-1-46

⁴⁵⁴ B.C.A, 490-01-965_735-1-63

⁴⁵⁵ B.C.A, 490-01-965_735-1-35

⁴⁵⁶ B.C.A, 490-01-965_735-1-33

⁴⁵⁷ B.C.A, 490-01-965_735-1-34

⁴⁵⁸ B.C.A, 490-01-965_735-1-32

⁴⁵⁹ B.C.A, 490-01-965_735-1-31

⁴⁶⁰ B.C.A, 490-01-965_735-1-6

⁴⁶¹ B.C.A, 490-01-965_735-1-4

⁴⁶² B.C.A, 490-01-965_735-1-3

⁴⁶³ B.C.A, 490-01-965_735-1-15

⁴⁶⁴ B.C.A, 490-01-965_735-1-2

⁴⁶⁵ B.C.A, 490-01-965_735-1-1

saz kursları düzenlemiştir. Bu amaçla saz dersleri vermesi için dönemin usta sanatçıları görevlendirilmiştir. Bu sanatçılardan biri de Ahmet Yamacı'dır.

Ahmet Yamacı; Muzaffer Sarısözen'in titizliğinde bir türkü sevdalısı olup Burdur'un Tefenni ilçesinde 1926 yılında dünyaya gelmiştir⁴⁶⁶. Tefenni'de yetişen müzisyen lakapları ile tanınmaktaydı. Ahmet Yamacı'nın babası da Çil Mehmet diye anılıp o dönemin en iyi müzisyenlerinden biridir. Ahmet Yamacı müzisyenliğini saz çalıp türkü söylemekle ünlenmiş bir aileden alıyordu. Beş altı yaşlarındayken bağlama çalmaya başlamış eli tezene tutmuştur. Parmakları bağlamanın perdeleri arasında gezini vermişti⁴⁶⁷. 1939 senesinde ise; Kırıkkale Gedikli Sanat Okulu'nu yarıda bırakarak sınavla Gönen Köy Enstitüsü'ne geçti. Burada mandolin, keman, akordiyon, ud ve ağız mızıkası çalmayı öğrenmiştir⁴⁶⁸.

1944 yılında Ankara Radyosunda açılan sınavı kazanarak halk müziğinin "ilk memur söz sanatçısı" unvanı alan Yamacı,⁴⁶⁹ 1957 yılında da İstanbul Radyosu Yurttan Sesler Korosuna şef olarak atanmıştır⁴⁷⁰. 1955 yılında Behçet Kemal Çağlar'la beraber hazırladıkları "Güzel Vatanımızda" adlı program büyük ilgi toplamıştır⁴⁷¹.

İstanbul Radyosu'ndaki görevlerinin dışında; Aksaray Musiki Cemiyeti, Cağaloğlu'nda açılan özel konservatuvar, Beşiktaş Barbaros ilkokulu ve halkevinde halk müziği sevenlere solfej, nota, saz ve ses dersleri verdi. Buralardan yetişen binlerce öğrencilerden bazıları radyo ve sahnelerde sanatlarını icra etmektedirler⁴⁷². Aynı zamanda TRT'de Bilimsel Araştırma ve Repertuvar Kurulu üyeliği yaptı. Tefenni Teke Zorlatması, Tefenni Yöresi'nin deyimiyle şelpeyi radyoda ilk lanse eden Ahmet Yamacı olmuştur⁴⁷³.

1980 yılında TRT İstanbul Radyosu Türk Halk Müziği ve Oyunları Şube Müdürlüğü'ne asaleten atanan Ahmet Yamacı, 1982 yılında aynı görevde iken kendi isteği ile emekliye ayrılmıştır⁴⁷⁴.

⁴⁶⁶ www.istanbulgazetesi.com

⁴⁶⁷ www.gulceedebiyat.net

⁴⁶⁸ <https://eksisözlük.com>

⁴⁶⁹ www.turkudostlari.net

⁴⁷⁰ www.turanvom.org

⁴⁷¹ <https://www.turkudostlari.net>

⁴⁷² <https://www.turkusanatmuzigi.org>

⁴⁷³ www.turansam.org

⁴⁷⁴ www.trtarşiv.com

Ahmet Yamacı'nın çok sayıda derleme ve türküleri vardı. Bunlardan bazıları şunlardır: Abalımın Cepkeni, Acı Biber Acı, Ak Devem Düzden Gelir, Akayı Daşlı Dere, Akşamın Vakti Geçti, Al Yeşil Dökül Anneler gibi⁴⁷⁵

Halk müziğine ve oyunlarına büyük emek veren bağlamanın sevilmesinde, tanıtılmasında ve birçok sanatçının yetişmesinde emeği geçen Ahmet Yamacı 21 Mart 1987 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir⁴⁷⁶.

Müzik kariyerine Halkevleri ve halkodalarında bağlama kursu vererek başlayan Ahmet Yamacı'nın 1949-1950 yıllarında aktif olarak halkevlerinde bağlama kursu verdiği göze çarpmaktadır. O dönemde Radyoevi Sanatçısı olup gençlerin geniş ölçüde Halkevi'nde faydalanmaları için bağlama öğretmeni olarak memur edilmiştir. Özellikle Ankara Halkevi'ne bağlı Keçiören, Kalaba, Cebeci, Sakarya Halkodaları'nda görev yapmıştır. Belirli gün saatler ayarlanarak o günlerde öğrencilerin faydalanması bir plan ve program dahilinde yapılmıştır. 24 Haziran 1949'da görevlendirilmiştir. Muhtelif günlerde Cebeci, Sakarya, Keçiören ve Kalaba odalarında ders vermiş ve çalışma ücreti de Halkevi tarafından ödenmiştir.

Keçiören: Pazartesi, Cuma, saat 14-15

Kalaba: Pazartesi, Cuma, saat, 16-17

Cebeci: Perşembe, Cumartesi, saat, 14-15

Sakarya: Perşembe, Cumartesi, saat 16-17

şeklinde görevlendirme yapılmıştır⁴⁷⁷.

Ahmet Yamacı, 1949 yılında temmuz, ağustos, eylül, ekim, kasım, aralık aylarında düzenli olarak bağlama dersi vermiştir. Temmuz 1949 yılında Kalaba, Sakarya, Keçiören, Cebeci Halkodaları'nda 36 ders vermiştir ve her ders ücreti olarak 6 lira verilerek toplamda 216 lira almıştır⁴⁷⁸.

Ağustos ayı zarfında ve 4 halkodasında (Kalaba, Keçiören, Cebeci, Sakarya) 34 bağlama dersi vererek toplamda 204 lira almıştır⁴⁷⁹.

Eylül 1949'de yine verdiği 35 ders ücreti karşılığı olarak 210 lira verilmiştir⁴⁸⁰.

Ekim ayında ise 36 ders vererek 216 lira ile ücretlendirilmiştir⁴⁸¹. Kasım ayında da aynı şekilde 36 ders vermiş ve 216 lira kazanmıştır⁴⁸².

⁴⁷⁵ www.turkuler.com

⁴⁷⁶ https://www.turksanatmuzigi.com

⁴⁷⁷ B.C.A, 490-01-965_735-1-216

⁴⁷⁸ B.C.A, 490-01-965_735-1-128

⁴⁷⁹ B.C.A, 490-01-965_735-1-170

⁴⁸⁰ B.C.A, 490-01-965_735-1-127

Ahmet Yamacı Aralık ayında Sakarya Halkodası'nda on ders vermiştir⁴⁸³.
Cebeci Bucağı'nda ilgi Aralık ayın içerisinde;

I. 12/1949

3. 12/1949

5. 12/1949

10. 12/1949

12. 12/1949

17. 12/1949

19. 12/1949

24 12/1949

26 12/1949

31 12/1949

tariflerinde 10 ders vermiştir⁴⁸⁴.

Ahmet Yamacı Kalaba Halkodası'nda ise;

2. 12. 1949

6. 12. 1949

9. 12. 1949

13. 12. 1949

16. 12. 1949

20. 12. 1949

23. 12. 1949

27. 12. 1949

30. 12. 1949

Tarihlerinde 9 ders vermiştir⁴⁸⁵. Keçiören Halkodası'nda da;

2. 12. 1949

6. 12. 1949

13. 12. 1949

16. 12. 1949

20. 12. 1949

23. 12. 1949

⁴⁸¹ B.C.A, 490-01-965_735-1-161

⁴⁸² B.C.A, 490-01-965_735-1-126

⁴⁸³ B.C.A, 490-01-965_735-1-86

⁴⁸⁴ B.C.A, 490-01-965_735-1-87

⁴⁸⁵ B.C.A, 490-01-965_735-1-88

27. 12. 1949

30. 12. 1949 yılında bu halkodasında da 9 ders vererek 1949 yılı Aralık ayında toplam 38 ders vererek bu senenin en yoğun çalışma programını aralık ayında yapmıştır.⁴⁸⁶

Ahmet Yamacı 1950 yılında da yoğun çalışma programına devam etmiştir. Ankara'nın çeşitli halkodalarında ve yine 1949 yılında olduğu gibi 1950 yılında da Kalaba, Sakarya, Keçiören ve Cebeci Halkodaları'nda bağlama dersi vermiştir. Ocak ayında verdiği 38 dersin karşılığı olarak 228 lira verilmiştir. Ahmet Yamacı'ya yani 1949 yılında olduğu gibi her dersin karşılığı 6 lira olarak ödenmiştir. 1950 yılında maaşına zam yapılmamıştır⁴⁸⁷.

Bağlama öğretmeni Ahmet Yamacı şubat ayı içerisinde de Cebeci Bucağı'nda

4 / 2 / 1950

6 / 2 / 1950

12 / 2 / 1950

13 / 2 / 1950

18 / 2 / 1950

20 / 2 / 1950

25 / 2 / 1950

27 / 2 / 1950

tariflerinde 8 ders⁴⁸⁸

Sakarya Halkodası'nda da yine aynı şekilde sekiz ders⁴⁸⁹

Kalaba Halkodası'nda

3 / 2 / 1950

7 / 2 / 1950

12 / 2 / 1950

14 / 2 / 1950

17 / 2 / 1950

21 / 2 / 1950

24 / 2 / 1950

28 / 2 / 1950

⁴⁸⁶ B.C.A, 490-01-965_735-1-89

⁴⁸⁷ B.C.A, 490-01-965_735-1-85

⁴⁸⁸ B.C.A, 490-01-965_735-1-37

⁴⁸⁹ B.C.A, 490-01-965_735-1-38

tarikhlerinde 8 ders⁴⁹⁰

Keçiören Halkodası'nda da yine sekiz ders vererek⁴⁹¹ toplamda bu ay 37 ders üzerinden 222 lira ödenmiştir⁴⁹².

Sayın Ahmet Yamacı 1950 mart, nisan, mayıs aylarında bağlama dersi vermeye devam etmiş. Mart ayında Sakarya, Keçiören, Kalaba, Cebeci Halkodaları'nda çalışmaya devam etmiş toplamda 36 ders vererek halkevlerinden 216 lira almıştır⁴⁹³.

Nisan ayında ise, Keçiören Halkodası'nda; dokuz ders,⁴⁹⁴ Cebeci Bucağı'nda

1 / 4 / 1950

3 / 4 / 1950

8 / 4 / 1950

10 / 4 / 1950

15 / 4 / 1950

17 / 4 / 1950

22 / 4 / 1950

24 / 4 / 1950

25 / 4 / 1950

Tarihlerinde dokuz ders⁴⁹⁵ Kalaba Halkodası'nda dokuz ders⁴⁹⁶ Sakarya Halk odası'nda dokuz vererek⁴⁹⁷ toplamda Nisan ayında vermiş olduğu ders karşılığı 222 lira kazanmıştır⁴⁹⁸.

Mayıs ayında da; Keçiören Halkodası'nda dokuz ders,⁴⁹⁹ Cebeci Bucağı'nda

1 - 5 - 1950

6 - 5 - 1950

8 - 5 - 1950

13 - 5 - 1950

15 - 5 - 1950

15 - 5 - 1950

20 - 5 - 1950

⁴⁹⁰ B.C.A, 490-01-965_735-1-39

⁴⁹¹ B.C.A, 490-01-965_735-1-40

⁴⁹² B.C.A, 490-01-965_735-1-

⁴⁹³ B.C.A, 490-01-965_735-1-16

⁴⁹⁴ B.C.A, 490-01-965_735-1-29

⁴⁹⁵ B.C.A, 490-01-965_735-1-30

⁴⁹⁶ B.C.A, 490-01-965_735-1-27

⁴⁹⁷ B.C.A, 490-01-965_735-1-28

⁴⁹⁸ B.C.A, 490-01-965_735-1-26

⁴⁹⁹ B.C.A, 490-01-965_735-1-9

22 - 5 – 1950

27 - 5 – 1950

29 - 5 – 1950 tarihlerinden dokuz ders⁵⁰⁰ toplamda halkodasında verdiği 36 saat ders karşılığı kendisine 222 lira verilmiřtir⁵⁰¹.

⁵⁰⁰ B.C.A, 490-01-965_735-1-8

⁵⁰¹ B.C.A, 490-01-965_735-1-7

ALTINCI BÖLÜM

6. MUSİKİ FAALİYETLERİNİN DENETLENMESİ, KURSLAR VE TEMSİLLER

6.1. Halkevlerinin 1944 Yılı Çalışmaları

Ankara Halkevi'nin 1944 yılında musiki alanında yaptığı çalışmalar dikkat çekmektedir. 1944 yılında yaptığı çalışmalar daha çok garb yani batı memleketlerinde yoğunlaşmıştır. Yapılan çalışmalar Ankara Halkevi musiki şefi Ahmet Adnan Saygun önderliğinde yapılmıştır. İstanbul'dan Ankara'ya kadar on mıntıkeyi içine alan sahaya muayyen zamanlarda giderek bu halkevlerinde ki çalışmaları inceleyip eksiklikler ve yapılması gerekenler aynı zamanda halkevlerinin istekleri de dikkate alınarak bir rapor şeklinde CHP Genel Sekreterliğine sunulup ona göre çalışmalar yapılmıştır.

Ahmet Aydın Saygun gideceği yerleri ikiye ayırmış ve bu yerlere seyahatlerde bulunmuştur.⁵⁰² İlk etapta gideceği yerler; İstanbul, Balıkesir, Çanakkale, Bursa, Manisa, İzmir ve Muğla Halkevleri olup, ikinci etapta ise; Ankara'dan İstanbul'a hareket ederek Beyoğlu, Şişli, Fatih, Şehremini, Beşiktaş Halkevleri'ne de seyahatlerde bulunmuş⁵⁰³ Ahmet Adnan Saygun gittiği yerleri olması gerekenleri bir raporda şeklinde CHP Genel Sekreterliğ'ine sunmuştur. Ahmet Adnan Saygun'a yaptığı bu geziler karşılığında 500 lira avans verilmiştir⁵⁰⁴.

Ahmet Adnan Saygun'un yaptığı geziler de özellikle İzmir Halkevi ve İzmir ilçelerindeki Halkodaları göze çarpmaktadır. Gittiği Halkevleri arasında Karşıyaka, Bergama, Tire, Çeşme, Manisa, Akhisar, Bandırma, Ayvalık, Bursa ve Mudanya Halkevleri dikkat çekmektedir.

Karşıyaka Halkevi'nde Bayan Mihter Çelebi görev yapmakta olup bu muallim merkezden görevlendirilmiştir ve görevine başlar başlamaz bir koro hazırlamıştır. Korodaki çalışmaları da Bayan Mihter Çelebi'nin eserleri halk türküleri ve de garp eserlerinden oluşmaktadır. Ayrıca son zamanlarda o halkevinde görev yapan Mihter Çelebi şarkılı bir eseri çalışmaktadır koro yalnız Ahmed Adnan Saygun'un raporuna göre; ve hazırladıkları bu şarkılı eser ne de diğer hazırladıkları koro çalışmaları bir çok bakımından zayıf görülmekle birlikte Türkçenin musikiye tatbiki bakımından eksik

⁵⁰² B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-24

⁵⁰³ B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-25

⁵⁰⁴ B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-24

görülmüştür. Yine bu halkevinde koro çalışmalarında ihtiyaç duyulacak olan bir kitabın mevcut olmadığı belirtilmiştir. Bu yüzden öğretmen ve öğrenciler büyük sıkıntı yaşamaktadır. Daha iyi bir koro meydana getirmek içinde kitabın tedarik edilmesi yönünde bir rapor yazılmıştır⁵⁰⁵.

Karşıyaka Halkevi'nin bir isteği bulunmaktadır. Bu da yaylı saz dersleri verilmek istenmiştir. Fakat bu saz derslerini vermek için bir kaç keman ihtiyaç duyulmuştur. Bunun tedarik edilmesini istemişlerdir. Halkevleri'ndeki en büyük sıkıntılardan biri yeterince müzik aletinin olmaması yönündedir⁵⁰⁶.

Gezdiği diğer Halkevi olan Bergama Halkevi'nde ise; kayda değer çalışma olmadığına dair görüş belirtilmiştir. Bir grup mevcuttur. Bu grup bando grubu olup “çingene” adını verdikleri insanlardan oluşmaktadır. Bunlar düğün zamanlarında klarnet ve zurna çalarak geçimlerini sağlamaktadırlar. Yeni Halkevi'ne üye olan gençlerin bunlarla beraber çalışmak istememesi ayrıca bu yeni grup asıl işleri başka olup sadece zevk için halkevine gelmektedirler. Fakat gençlerden oluşan bu grupta merasim günlerinde işlerini terk etmek zorunda kaldıklarından Halkevi'nden bir ücret talep etmeleri musiki çalışmalarını istek gönüllülükle yapmamaları Ahmet Adnan Saygun tarafından dikkate alınarak, Halkevi'nde çalışanlara, Halkevi çalışmalarında gayenin ne olduğunu anlatarak sorusu çözmeye çalışmıştır. Bir kaç defa toplandıktan sonra; Halkevi reisi ve idare heyeti, parti reisi ve kaymakamın huzurunda bir araya gelip bu konuya çözüm bulunmaya çalışılarak bir sonuca varılmıştır: “Bilhassa beden terbiyesi gençler arasından meraklıları ayırıp ücret maaş gibi şeyleri kafalarından silerek ciddi çalışmalara başlamak halkevlerinde musiki ile uğraşmak ülkeye kültürel anlamda katkıda bulunmak burada çalışanların seve seve gönüllüleriyle yapmanın gerektiğini söyleyebiliriz. Halkevli olmak bir gönül yoludur diyebiliriz.”⁵⁰⁷ Ayrıca diğer bir sorun bando sazlarının bir çoğunun tamire muhtaç olması, Halk Musikisi'nde de yine aynı sorunlar vardır öğrenciler sazları eve götürmediğinden talep gittikçe azalmaktadır. Bando için repertuvar olmaması bando için repertuvar istenmesine ayrıca bando sazlarının eksik ve bozuk olması yönünde şikayetleri olup istekleri bu doğrultuda olmuştur⁵⁰⁸.

⁵⁰⁵ B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-2

⁵⁰⁶ B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-3

⁵⁰⁷ B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-4

⁵⁰⁸ B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-5

Ahmet Adnan Saygun gezdiği batı vilayetleri'nde Tire, Çeşme, Manisa, Akhisar, Ayvalık, Bursa, Mudanya Halkevi de bulunmaktadır. Buralarda daha çok Tire Halkevi'nde musiki çalışmaları yalnız bando alanında kendini göstermektedir. Türkiye'nin hiçbir yerinde görülmeyen bando merakı Tire'de mevcuttur. Fakat burada da bir tane muallimin olması ve bu muallimin bir bandoyu yetiştirecek bilgi ve kabiliyete sahip olmaması ayrıca yine burada da diğer halkevlerinde de baş gösteren sazların bozuk tamire ihtiyaç duyulması yönünde şikayetler vardır⁵⁰⁹. Yine Ödemiş Halkevi'nde de sazların bozuk olmasında bir sorun baş göstermekle birlikte muallimin maaşının kendisine yetmediğini söylemiştir⁵¹⁰.

Çeşme Halkevi'nde ise; çalışmaları yakında takip edememiştir. Bunun sebebi ise buna da görevli olanların bir heveskar olmamaları asıl işlerinin ziraat olduğu mevsim gereği tarlalarda çalışmalarından dolayı Ahmet Adnan Saygun çalışmalara tanıklık edememiştir. Sazların da kullanılmaz halde olması, repertuvarın ise berbat olması bu Halkevi'nde kapsamlı bir şekilde çalışma yapılmadığı tezine ulaşmalarına neden olmuştur⁵¹¹.

Akhisar ve Bandırma Halkevleri'nde ise; bando sazlarının kullanılmayacak durumda olması yönünde bir rapor hazırlanmıştır. Ayrıca musiki çalışmalarını idare edecek bir muallime ihtiyaç duymuşlardır⁵¹². Bu muhitlerde yabancıların olmasından dolayı bandoya daha çok ilgi vardır. Fakat bando çalışması yapılmamaktadır. Bu yönde bir çalışma yapılmasında hem fikirdirler⁵¹³.

Ayvalık Halkevi'nde de: çalışanların bir kısmı askere gitmiş bir kısmı da geçimini sağlamak için tütün ameleliğine gitmesinden dolayı bando çalışmaları çok az bir kişiyle yapılmaktadır. Bundan tedirgin olan Halkevi başkanı ve belediye başkanı bu yönde çalışmalar yapmışlardır. 12-15 yaş arasındaki gençlerden faydalanmayı mantıklı gördüklerinden kocaları askerde olan kadınlara çocuklarını halkevinde yetiştirmeyi teklif ederek halkevine katılım sayısı arttırarak 40'a ulaşmasını sağlamışlardır. Fakat bunları eğiten muallim bir çok halkevinde görülen eksiklikte ve yeterince bilgiye sahip değildir. Fakat büyük bir hevesle bu işi yapması da önemlidir. Ayrıca bu muallime 96 lira verilmiştir. Buna acil şekilde zam istenmiştir. Halkevlerinde çalışan muallimlerin

⁵⁰⁹ B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-6

⁵¹⁰ B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-8

⁵¹¹ B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-9

⁵¹² B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-11

⁵¹³ B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-13

maaşlarına bakıldığında bir dengesizlik olduğunu ve maaşların ödenmesinde zorluklar yaşandığını söyleyebiliriz⁵¹⁴.

Bursa Halkevi'nde de Hüsni Ortaç tarafından yürütülen çalışmalar takdire şayan görülmüştür. Halkevi yapısına uygun salon orkestra oluşturmuş ve konserler vermiştir. Pişano ve keman dersleri de verilmektedir. Bu dersler Angeli Nikola denen öğretmen eşliğinde yürütölmektedir. Maaşı da halkevi tarafından karşılanmaktadır. Bir problemin ya da eksiğin olmadığı ender halkevlerinden biridir. Bursa Halkevi⁵¹⁵ Ayrıca Mudanya Halkevi'nde ise; birçok Halkevi'nde karşılaşılan problem bando öğretmeninin yeterli bilgiye sahip olmamasıdır⁵¹⁶.

Ahmed Adnan Saygun batı gezilerinin ise ikinci evresinde Beyoğlu, Beşiktaş, Fatih, Şehremini ve Şişli Halkevleri göze çarpmaktadır. Bunlardaki eksiklikleri ve isteklerde bir rapor şeklinde Genel Sekreterliğe sunulmuştur.

Beyoğlu Halkevi'nde özellikle Halkevi binasındaki bir aksaklıktan dolayı binayı boşaltmak zorunda kalmışlardır ve başka bir binaya geçmek mecburiyetinde kalınca çalışmalarına bir müddet ara vermek zorunda kalmışlardır. Ayrıca binanın ne zaman müsaid olacağı bilinmediğinden bir bilinmezlik içine girilmiştir. Bu yüzden kati kararlar vermekle zorlanmışlardır. Kış devresi için bazı hazırlıklar yapılmıştır. Bu hazırlıklar değerli plaklar alma yönündedir. Bu değerli plakları alarak bunlarla konuşmalı konserler tertip etmek. Hazırlanan bu rapor doğrultusunda istekleri gerçekleştirilmeye çalışılmıştır⁵¹⁷.

Beşiktaş Halkevi'nde diğer halkevlerinde olan bazı sorunları yaşamaktadır. Gerek bando sazının olması fakat bandoyu çalıştıracak muallimin olmaması fakat cuzî bir ücretle çalıştırmak için muallim bulabilme ihtimali olsa da bu Halkevi'nde de o zaman ki şartlara göre bando meraklısının çıkacağı pek sanılmamaktadır. Ayrıca her Halkevi'nde büyük sorun haline gelen sazların tamire ihtiyaç duymasısıdır. Tamir edildiği takdirde bu işte muvaffak olacağı belirtilmiştir. Yine önemli bir sorunda muallimin maaşını beğenmemesi konusundadır. Ücret verilmediği takdirde Ziya Afdıntan'ın halkevinden ayrılması söz konusudur⁵¹⁸. Yine bu halkevinde böyle bir anekdot göze çarpmaktadır; Yıllık Güzel Sanatlar tahsisatı: 300 lira olup bu ayrılan bütçe az görülüp 2000 lira yardım istenmiştir. Bu da karşılaştırıldığında 300 lira 2000 arasında uçurum

⁵¹⁴ B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-14

⁵¹⁵ B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-15

⁵¹⁶ B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-16

⁵¹⁷ B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-17

⁵¹⁸ B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-18

olduğunu söyleyebiliriz. Yeterince bütçe ayrılmamasından kaynaklı musiki çalışmaları istendiği gibi yapılamamıştır⁵¹⁹.

Fatih Halkevi Şehremini Halkevi'nde de ayrı sorunlar göze çarpmaktadır.

Fatih Halkevi; 1944 çalışmalarında bando ilk sıra da yer almaktadır. Fakat burada da muallimin olmamasından dolayı bando çalışmaları yürütülememektedir. Koroda da öğretmen olmamasından kaynaklı çalışmalar olmamaktadır.

Piyano ve keman bölümünde de öğretmen bayan olup yeterince bilgiye sahip olmasa da çalışkan olması yeterli görülmüştür. Ayrıca bu öğretmene zaruri masraflar için 10 lira verilmiştir⁵²⁰.

Bağlama kursunda da öğretmenleri yoktur. Bağlamayı bilen ötekilerine öğretiyorlar. Genelde bu işi daha ziyade işçi, memur gibi insanlar yapıyor.

Güzel Sanatların şubesinin yıllık tahsisatı 172 liradır. Fakat karşılaştırıldığında az bir bütçe ayrılmıştır⁵²¹.

Şehremini Halkevi'nde ise temel sorun güzel sanatlara ayrılan binalar da musiki yapmaya alışverişli bir ortamın olmamasından kaynaklıdır. Çalışmalar bu yüzden yapılmamaktadır. Çünkü binanın dar olması muhtelif müesseselerin aynı çatı altında olması yüzünden bando gürültüsünün diğer binadaki müesseseleri rahatsız etmesidir.

Şehremini Halkevi'nde gönüllü olsa dahi bir musiki çalışması yoktur. Halkevlerinin yeterince halkevli olma amacını anlamadıklarını gösterir. Buradaki halkevliler ücretsiz bu işin yapılmayacağı kanaatinde dirler. Gönüllü olarak yapmak isteyen asıl işi musiki olmayan bir doktorda orkestrayı ara sıra çalıştırmak içinde kendisine imkan verilmemesinden dolayı kırıgı n olduğunu belirtmiştir. Burada musiki çalışmaları belli bir düzen halinde yürütülemediği açıkça görülmektedir⁵²².

Ahmet Adnan Saygun'un ge zdiği halkevlerinden biri de Şişli Halkevi'dir. Burada da sadece konser vermek için oluşturulmuş bir orkestra bulunmaktadır. Fakat bu orkestrayı teşvik etmek için herhangi bir yardımda bulunulmaması musiki çalışmalarının yeterince yapılmamasına neden olmuştur.

Musiki çalışmaları sadece Türkler tarafından yapılmayı p Ermeni muallimler de dikkat çekmektedir. Bu halkevinde de Ermeni muallimler dikkat çekmektedir. Ayrıca burada orkestra dışında başka bir çalışmanın olmamasında binanın uygun olmamasından

⁵¹⁹ B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-19

⁵²⁰ B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-_20

⁵²¹ B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-21

⁵²² B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-22

kaynaklı olduğu belirtilmiştir. Bu konuda tedbirler alınması gerektiği söyleniliyor. Orkestraya da 1000 lira yardım yapıldığı takdirde çalışmaların düzenli bir şekilde yapılacağı belirtiliyor⁵²³.

6.2. Bazı Halkevleri'nin Faaliyetleri

Ankara Halkevi'nde bağlı olarak çalışan Mamak Halkodası tarafından merkeze bir tebliğatta bulunulmuştur.

Bu tebliğatta; Mamak Halkodası'nın Emin halim Ergun, Fahri Bük, Halim Baki ile görüşmeleri neticesinde Mamak Halkodası'nın eski idare heyetinin hiç bir işi görmemesi ve dağılması yüzünden yeni bir oda heyeti oluşturulmuş ve oda çalışmalarına 25.12.1949 tarihinde başlanmıştır.

Mamak halkodası aynı zamanda kahve köşelerinde vakit öldüren gençleri dağınıklıktan kurtarıp halkodası çatısı altında toplayıp ve bu maksatla bir okuma odası tesis etmiş ve bununla kalmayıp Mamak gençlik Spor Kulübünü de Mamak Halkodası spor koluna bağlayarak bir takım çalışmalara imza atmıştır.

Yine müzik kolu teşkil edilmiş ve bu Mûzik Kolu ilk konserini 19.1.1950 gecesi vermiştir. Yoğun bir katılımıla gerçekleşmiştir.

Aynı şekilde Temsil Kolu da faaliyet halinde olup, ilk eserini 10 gün içinde hazırlayıp sahneye koymak için çalışmalara başlamıştır. Fakat bu çalışmaların olabilmesi içinde bazı şeylere ihtiyaç duymuştur. Odanın gayesinin tam manası ile halka hizmet olduğunu açıkça belirten yetkililer gençliği tam manası ile halkodası etrafında toplayabilmek için de partiden bazı istekleri olmuştur.

Odamızın masa, dolap gibi demir başlara ihtiyaç olduğunu, halk okuma odasının kitaplarının az olduğunu kitap tahsis edilmesi gerektiğini, sahnelerinin perdesi olmadığını, odamızın spor kolunun hiç bir malzemesi bulunmadığını gençlerin maç yapabilmeleri için hemen eksikliklerin giderilmesi gerektiğini belirten isteklerde bulunulmakla beraber ayrıca binalarına bir hademe ve bekçi tayin edilmesini isteyerek, sinema salonlarında su tesisatının olmaması da ayrı bir önem arz etmekte olduğunu sinema salonuna su tesisatı yapılmasında hem fikirdirler. Bu isteklerinin kısa zamanda yerine getirilmesini belirtmişlerdir⁵²⁴.

⁵²³ B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-23

⁵²⁴ B.C.A, 490-1-0_734-6-1-13

Ayrıca İncesu Halkodası'nın çalışma günlerini ve saatlerini gösteren bir program hazırlanmıştır. Halkodası çalışma programı hazırlanması ise; çalışmaların plan program dahilinde gerçekleştiğini gösterir ve Salı günü akşamında ise milli saz kursuna olduğu açıkça görülmektedir. Öğrencilerin ise bu programa uyması konusunda uyarı yapılmıştır⁵²⁵.

Yine diğer unsurda Halkodaları durum cetvelinin hazırlaması yönündedir. Halkodalarında ne var ne yok neye ihtiyaç var gibi şeyler bir durum cetveli halinde merkeze sunulmuştur⁵²⁶.

6.3. Ankara Halkevi'nin Halk Musiki Cemiyeti'ne Yardımları ve Cemiyetin Faaliyetler

Ankara Halkevi ayrıca 1940 yıllarda faaliyet gösteren Halk Musiki Cemiyeti'ne yardımlarda bulunmuş ve faaliyetlerini desteklemiştir.

Halk Musiki Cemiyeti; merkezi Ankara'da olan bu cemiyetin başka yerde şubesi olmayıp bu cemiyetin oluşturuluş amacı ise; her türlü musiki bilhassa halk eserlerini olduğu düşünülecek olursa ve kültürel çalışmaların yaygınlaşmak maksadı olduğu için Ankara Halkevi'nin Halk Musiki Cemiyeti'ne yardımda bulunması olağandır⁵²⁷.

Halk Musiki Cemiyeti'nin nihai maç olan milli musikiyle yaşatmak amacıyla Ankara Halkevi tebaasında çalışmış fakat partiden gelen emir doğrultusunda artık mevcut sazlarla halkevlerinde klasik ve halk şarkıları çalınmayacağı ve ancak bağlama tanbura sazlarıyla davul zurna gibi çalgılarla halk türküleri söylenmesi konusunda direktifler de bulunulmuştur ve bu doğrultuda hareket etmişlerdir. Fakat 3 seneden beri bina icarı olan 45 liranın verilmediğini ve bu konuda Cumhuriyet Halk Partisinden, yarım talebinde bulunulmuştur⁵²⁸. Fakat parti de cemiyette herhangi yardımda bulunmanın imkansız olduğunu belirtmiştir. Ankara Halkevi ile bağlantıya geçilmesi gerektiğini beyan etmiştir⁵²⁹.

Halk Musiki Cemiyeti Ankara Halkevi ile çalışmalar yapmış yaptığı temsiller ve konserlerde halkevi binasını kullanmıştır⁵³⁰. Ayrıca Halk Musiki Cemiyeti'nin halk türküleri yaşatmak için verdiği konserler halk türküleri listesi buna en güzel örnektir.

⁵²⁵ B.C.A, 490-1-0_734-6-1-5

⁵²⁶ B.C.A, 490-1-0_734-6-1-12

⁵²⁷ B.C.A, 490-1-595_55-8

⁵²⁸ B.C.A, 490-1-595_55-16

⁵²⁹ B.C.A, 490-1-595_55-4

⁵³⁰ B.C.A, 490-1-595_55-23

halk türkülerinde sadece bir yöreye bağlı kalınmamış tüm yörelere ait halk türkeleri icra edilmiştir; Harput, Malatya, Adana, Konya, Sivas, Urfa, Erzincan, Kayseri, Kırşehir, Çorum, Kastamonu, İzmir, Diyarbakır, Çankırı gibi illerin halk türkeleri göze çarpmaktadır⁵³¹.

6.4. Ankara Halkodaları'nda Müzik Kursları Çalışmalarının Denetlenmesi

1947-1948 yıllarında Ankara Halkevi önderliğinde Ankara Halkodaları'nda müzik kursu olup olmadığına dair araştırma yapılmış bunlar soru sorularak ilgili halkodasına gönderilip bu konudaki soru işaretlerine cevap alınmıştır.

Bu odalar Sakarya⁵³² Tan⁵³³, Kalaba⁵³⁴, Etlik⁵³⁵, Keçiören⁵³⁶, Mamak⁵³⁷, Atıfbey⁵³⁸, Cebeci⁵³⁹, Etimesgut gibi halkodaları olup sordukları sorular 5 sorudan oluşup sorular ise şunlardır.

1. Halkodanızda müzik kursu var mıdır?
2. Ne zaman açılmıştır. Halen devam ediyor mu?
- 3.Öğretmeni kimdir?
4. Devam eden talebe sayısı nedir?
5. Kurs hangi gün ve saatlerde çalışmaktadır?

gibi sorular sorulup bunlara cevap alınmak istenmiştir. Aynı zamanda öğretmenin merkezden ücretini alabilmesi için bizzat kendi imzasının olmasına özellikle değinilmiştir⁵⁴⁰. Ayrıca müzik çalışmalarının incelenmesi için de bir memur tayin edilmiştir. Bu memur ise; Avni Özbenli olup çalışmalar da kolaylık sağlamasına dair bir not düşülmüştür⁵⁴¹.

Merkeze sorulan bu sorulara bazı halkodaları cevap vererek gereken yapılması konusunda gecikilmemiştir. En kapsamlı cevap da Atıfbey Halkodası tarafından gelmiştir.

⁵³¹ B.C.A, 490-1-595_55-11

⁵³² B.C.A, 490-01-965_734-1-94

⁵³³ B.C.A, 490-01-965_734-1-109

⁵³⁴ B.C.A, 490-01-965_734-1-110

⁵³⁵ B.C.A, 490-01-965_734-1-111

⁵³⁶ B.C.A, 490-01-965_734-1-112

⁵³⁷ B.C.A, 490-01-965_734-1-113

⁵³⁸ B.C.A, 490-01-965_734-1-114

⁵³⁹ B.C.A, 490-01-965_734-1-115

⁵⁴⁰ B.C.A, 490-01-965_734-1-117

⁵⁴¹ B.C.A, 490-01-965_734-1-98

Sakarya Halkodası'ndan gelen cevaba göre; 1947 Ekim ayında açılan müzik kursunun halen devam etmekte olduğunu, öğretmenlerinin Mucip Arcıman olduğu, talebe sayısının ise; 15 olduğu, koronun Salı ve Perşembe günleri saat 20.30'da çalışma yapıldığını beyan etmişlerdir⁵⁴².

Tan Halkodası'ndan verilen cevaba göre; henüz hiç kurs açılmadığını bütün faaliyetlerinin kurs binasının inşaatının yapılması yönünde olduğunu belirtmişlerdir⁵⁴³.

Atıfbey Halkodası'nda da 9/3/1947 tarihinde 34 kız, 16 erkek öğrenciyle beraber müzik kursuna başlanmıştır⁵⁴⁴. Fakat çalışmalardan iyi sonuç alınamadığı gerekçesiyle müzik kursuna son verilmiştir⁵⁴⁵.

6.5. 1946-1947 Temsil İşleri

Ankara Halkevi 1946-1947 yıllarında da temsil işlerine ağırlık vermektedir. Fakat bu temsil işleri özellikle müzikli piyes şeklinde olmuştur. Halkevleri kolları birbirleriyle dayanışma içinde çalışıp birbirlerini desteklemişlerdir. Bununda en güzel örneği temsil işleri kolunun müzikten ilham olarak müzikli piyes ve klasik opera yapmasıdır. Yalnız müzikli piyesin milli olmasına ayrıca önem verilmiştir. Bunu her fırsatta dile getirmiştir. Her alanda olduğu gibi sosyo-kültürel faaliyetlerde de millileşmeye gidilmiştir. Bu amaçla insanların öz benliğini yitirmemeleri sağlanmıştır.

Yine yaptığı bir çalışmada koro elemanlarında musiki muallim mektebi talebelerinden istifade etmişlerdir. Gene bu parçalar için lüzumu olan küçükler koroları ve estetik dans heyetleri için de ilk ve orta mektep talebelerinden de istifade edilmiştir. Ve çalışmaların okul saatlerine gelmemesi hususunda itina gösterilmiştir⁵⁴⁶.

Temsil çalışmalarında en çok klasik operaya yer verilmiştir ve sahneler önceden ayarlanarak sadece bu işlerin yapılmasına gayret gösterilmiştir. Konservatuvar temsillerinin hazırlanması için Halkevi sahnesi 6/1/1947 gününden itibaren bu çalışmaların yürütülmesi için emirlerine verilmiştir.⁵⁴⁷ Devlet Konservatuarı Opera Stüdyosu'nun çalışma programı arasında "Maskeli Balo" Operası vardır. Bunun için de önceden sahne ayarlamaları yapılarak Devlet Konservatuarı emrine verilmiştir⁵⁴⁸.

⁵⁴² B.C.A, 490-01-965_734-1-93

⁵⁴³ B.C.A, 490-01-965_734-1-106

⁵⁴⁴ B.C.A, 490-01-965_734-1-160

⁵⁴⁵ B.C.A, 490-01-965_734-1-97

⁵⁴⁶ B.C.A, 490-1-0-0-1021_929-121

⁵⁴⁷ B.C.A, 490-1-0-0-1021_929-26

⁵⁴⁸ B.C.A, 490-1-0-0-1021_929-30

Ayrıca bu müzikli piyes ve klasik operalar sadece Ankara’da olmayıp ülkenin muhtelif şehirlerinde yapılmıştır. Bunlarda en çok dikkat çeken Mersin Halkevi’dir. Burada da çeşitli tarihler de temsiller düzenlenmiş halkın manevi anlamda memnun kalması sağlanmıştır.⁵⁴⁹ Ayrıca temsiller vermek için giden opera sanatçılarına da para verilip yaptığı temsiller karşılığında gönülleri hoş tutulmaya çalışılmıştır. O dönemin ünlü sanatçılarından olan Ruhi Su’ya verdiği konserler karşılığında yardım ve teşvik için 40 bilet bedeli olarak 50 lira verilmiştir.⁵⁵⁰

⁵⁴⁹ B.C.A, 490-1-0-0-1021_929-22

⁵⁵⁰ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, 490-1-0-0-1021_929-58

SONUÇ

Osmanlı Devleti'nin en zor zamanlarında, yıkılışın eşiğinde kurulan Türk Ocakları'nın savaş zamanlarında faaliyet göstermesine rağmen Türk kültür ve düşünce hayatına önemli katkılar sağlamıştır. Türkiye Cumhuriyetinin, yeni baştan kültür, sosyo-ekonomik yapı ve eğitim alanlarında yeniden yapılanmasında da önemli katkılar sağladığı bilinen bir gerçektir. Bu yeniden yapılanmanın kültür cephesi Türk Ocakları mensubu fikir insanlarının, ki bunlar arasında Ahmet Ağaoğlu, Yusuf Akçura, Mehmet Emin Yurdakul gibi dönemin ünlü fikir adamları vardır. Cumhuriyet'in sadece ideolojisini oluşturmakta değil, topluluğu milletleştirme çabalarında önemli etkileri olmuştur.

1932 yılından sonra, Türk Ocaklarının yerine ikame edilen Halkevleri, hem Türk Ocaklarının misyonunu üstlenmiş hem de yeni anlayışların da ilave dildiği faaliyet alanlarını genişleterek adeta bir eğitim-öğretim kurumu gibi çalışıp, halk eğitimi alanında yakın tarihimizin en kapsamlı kültür hamlesinin odağı olmuştur.

Halkevleri; Dil, Edebiyat, Tarih, Güzel Sanatlar, spor, basım-yayım, okuma yazma, kütüphanecilik, müze, sergi, sosyal yardım, meslek öğrenimi gibi alanlarda önemli görevler üstlenmiş ve oldukça başarı sağlamıştır. Okuma yazma seviyesinin ve okullaşma oranının son derece düşük olduğu ve hatta öğretmen ihtiyacının son derece düşük olduğu ve hatta öğretmen ihtiyacının son derece yüksek olduğu o dönem Türkiye'sinde bu kadar geniş çaplı faaliyetler toplumu yeniden inşa etmede esas gaye, öğrenen, bilen, düşünen, yetenekleri açığa çıkartılan ve bu sayede üreten, toplumsal dayanışmayı yükselten paylaşıma bir yapı oluşturmaktır. Ayrıca bu yeniden toplumsal yapılanma, ferdi öne çıkaran, özgüveni artmış, kendi kimliğiyle var olmayı hissedebilen, milli kültür unsurlarının değerine varan, onu hayatında yaşatan ve yükselten bir toplum oluşturmayı hedeflemiştir. Bunun sağlandığı ölçüde milletleşmenin daha da güçlü bir şekilde gerçekleşmesi mümkün olacaktır.

Halkevlerinin, Millileşme sürecinde ve faaliyetlerinde maddi ve manevi bütün değerlerin yani kültürün geliştirilmesi ve güçlendirilmesi yönünde pek çok alanda olduğu gibi önemli bir Milli kültür değeri olan Türk Musikisi alanında da önemli bir payı vardır. Türkiye Geneline halkevlerinde ve halkodalarında en faal olan şubelerden birisi Güzel Sanatlar Şubesi ve onun içerisinde Türk Müziği ve özellikle Türk Halk Müziği çalışmalarıdır. Bu çalışmalar, ferdi becerileri ortaya çıkarmak ve geliştirmek

için yapılanların yanında grup halinde çalışmayı sağlayan ve özendiren faaliyetler olarak yapılmaktadır. Hatta grup çalışmalarına daha da önem verilmiştir. Bunun nedeni dayanışmayı artırmak, birlikte başarabilme duygusunu oluşturmak ve yaşatmaktır.

Ankara Halkevi musiki alanındaki faaliyetlerini şu alanlarda yoğunlaştırmıştır:

1- Derlemeler Yaptırmak: Halk ağzında var olan fakat repertuvara girmemiş, notaya alınmamış, giderek sadece dar bir coğrafyada yaşayan insanların dilinde var olan, yaygınlığını yitirmiş, diğer yörelerde bilinmeyen eserler toplattırılarak Milli musiki değerleri korumaya alınmıştır. Sadece korumaya alınmakla kalmayıp icra edilerek yaşamın ve yaygın kitlelere ulaştırılması sağlanmıştır.

2- Bandoların Oluşturulması: Halkevlerinde ve halkodalarında Bando oluşturulması sürekli desteklenmiştir. Bandolarda yerli enstrümanlarına yanında batılı enstrümanlar da kullanılarak, halkın bunları da tanınması sağlanmıştır. Ayrıca bando faaliyetleri ortak bir faaliyet olup, gurup dayanışma ve birlik ruhunu geliştirmektedir.

3- Koro Çalışmaları: Halkevleri ve Halkodalarında koroların oluşturulmasına her zaman büyük önem verilmiştir. Koro çalışmaları özellikle gençlerin çekingenliklerini atmalarını kolaylaştırmıştır. Ortak ruh halini yaşamak, ortak değeri birlikte icra etmek milli hisleri de daha fazla kuvvetlendirmiş ve sahiplenme duygusunu arttırmıştır.

4- Eser Satın Alma; Ankara halkevi sık sık koroların seslendireceği ve solo icra edilecek eserler satın alma yoluna gitmiştir. Bunun temel iki nedeni vardır. Birincisi; Halk arasında bilinen eserleri repertuvara kazandırmak, böylece yaşatmak, yaymak ve korumak, İkincisi; Bu yolla müzik ve sanat insanlarını desteklemek. Her iki neden de Türk musikisinin ve özellikle Türk Halk müziğinin zenginleşmesine olumlu katkı yapmıştır.

5- Saz Kursları; Ankara Halkevi oldukça yaygın bir şekilde bağlama kursları düzenlemesini sağlamıştır. Bu faaliyet için Halkevleri ve Halkodalarının saz ihtiyacını sağladığı gibi zamanın ünlü bağlama ustalarını görevlendirerek bu işi ne kadar önemsedığını göstermiştir. Bu faaliyetlerde Hasan Sözeri, Ahmet Gazi Ayhan, Osman Özdenkçi, Ahmet yamacı gibi Türk Halk Müziği'nin önde gelen isimleri yer almıştır.

6- Halk Konserleri; Ankara halkevi zaman zaman halkevleri ve halkodalarında Türk Halk Müziği Konserleri organize ederek, Halk Müziği'ne kazandırılan eserleri daha geniş kitlelere ulaştırmayı sağlamıştır.

7- Aşıklık Geleneğinin Sürdürülmesi; Ankara Halkevi, başta ünlü halk ozanı Aşık Daimi olmak üzere, Aşık Ahmet Başer, Aşık Dursun Cevlani, Aşık Fazlı Tavan,

Aşık Süleyman, Maraşlı Aşık Ahmet Kiper gibi dönemin ünlü aşıklarını Ankara’da ve bir çok ilde halkevlerinde ve halkodalarında görevlendirerek konserler verdirmiştir. Kitlelere hitap etme imkanı bulan Halk Aşıklarının konserleri ciddi çok ilgi görmüştür. Böylece Halk Aşıkları da desteklenmiş ve geleneğin devam etmesine önemli katkı sağlanmıştır.

Bütün bu faaliyetler, halkın hayatında zaten var olan kültür varlıklarının resmi olarak önemsendiği, devlet resmi kurumlarınca desteklendiği ölçüde siyasal erk ile halk arasında bütünleşik bir hava oluşturmuştur. Halkın dilini anlayan ve halkın dilini bilen devlet ile halk arasındaki bağlar daha da güçlenir. Halkevlerinin musiki faaliyetlerini millileşme sürecinde bu olgunun gelişmesinde ve yükselmesinde önemli bir görev ifa etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA**1- ARŞİV BELGELERİ****Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi**

B.C.A, 490-01-965_734-1-224
B.C.A, 490-01-965_734-1-214
B.C.A, 490-01-965_734-1-215
B.C.A, 490-01-965_734-1-216
B.C.A, 490-01-965_734-1-208
B.C.A, 490-01-965_734-1-212
B.C.A, 490-01-965_734-1-213
B.C.A, 490-01-965_734-1-211
B.C.A, 490-01-965_734-1-221
B.C.A, 490-01-965_734-1-222
B.C.A, 490-01-965_734-1-69
B.C.A, 490-01-965_734-1-65
B.C.A, 490-01-965_734-1-7
B.C.A, 490-01-965_734-1-40
B.C.A, 490-01-965_734-1-172
B.C.A, 490-01-965_734-1-173
B.C.A, 490-01-965_734-1-178
B.C.A, 490-01-965_734-1-92
B.C.A, 490-01-965_734-1-91
B.C.A, 490-01-965_734-1-107
B.C.A, 490-01-965_734-1-106
B.C.A, 490-01-965_734-1-103
B.C.A, 490-01-965_734-1-101
B.C.A, 490-01-965_734-1-99
B.C.A, 490-01-965_734-1-137
B.C.A, 490-01-965_734-1-139
B.C.A, 490-01-965_734-1-113
B.C.A, 490-01-965_734-1-138
B.C.A, 490-01-965_734-1-137

B.C.A, 490-01-965_734-1-33
B.C.A, 490-01-965_734-1-61
B.C.A, 490-01-965_734-1-62
B.C.A, 490-01-965_734-1-133
B.C.A, 490-01-965_734-1-35
B.C.A, 490-01-965_734-1-61
B.C.A, 490-01-965_734-1-62
B.C.A, 490-01-965_734-1-74
B.C.A, 490-01-965_734-1-59
B.C.A, 490-01-965_734-1-64
B.C.A, 490-01-965_734-1-65
B.C.A, 490-01-965_734-1-54
B.C.A, 490-01-965_734-1-53
B.C.A, 490-01-965_734-1-52
B.C.A, 490-01-965_734-1-57
B.C.A, 490-01-965_734-1-50
B.C.A, 490-01-965_734-1-47
B.C.A, 490-01-965_734-1-48
B.C.A, 490-01-965_734-1-45
B.C.A, 490-01-965_734-1-21
B.C.A, 490-01-965_734-1-20
B.C.A, 490-01-965_734-1-19
B.C.A, 490-01-965_734-1-17
B.C.A, 490-01-965_734-1-18
B.C.A, 490-01-965_734-1-16
B.C.A, 490-01-965_734-1-9
B.C.A, 490-01-965_734-1-8
B.C.A, 490-01-965_734-1-13
B.C.A, 490-01-965_734-1-27
B.C.A, 490-01-965_734-1-15
B.C.A, 490-01-965_734-1-68
B.C.A, 490-01-965_734-1-141
B.C.A, 490-01-965_734-1-142

B.C.A, 490-01-965_734-1-143
B.C.A, 490-01-965_734-1-156
B.C.A, 490-01-965_734-1-155
B.C.A, 490-01-965_734-1-149
B.C.A, 490-01-965_734-1-150
B.C.A, 490-01-965_734-1-153
B.C.A, 490-01-965_734-1-154
B.C.A, 490-01-965_734-1-152
B.C.A, 490-01-965_734-1-155
B.C.A, 490-01-965_734-1-159
B.C.A, 490-01-965_734-1-94
B.C.A, 490-01-965_734-1-109
B.C.A, 490-01-965_734-1-110
B.C.A, 490-01-965_734-1-111
B.C.A, 490-01-965_734-1-112
B.C.A, 490-01-965_734-1-113
B.C.A, 490-01-965_734-1-114
B.C.A, 490-01-965_734-1-115
B.C.A, 490-01-965_734-1-117
B.C.A, 490-01-965_734-1-98
B.C.A, 490-01-965_734-1-93
B.C.A, 490-01-965_734-1-106
B.C.A, 490-01-965_734-1-160
B.C.A, 490-01-965_734-1-97
B.C.A, 490-01-965_734-1-200
B.C.A, 490-01-965_734-1-206
B.C.A, 490-01-965_734-1-96
B.C.A, 490-01-965_734-1-17
B.C.A, 490-01-965_735-1-267
B.C.A, 490-01-965_735-1-257
B.C.A, 490-01-965_735-1-256
B.C.A, 490-01-965_735-1-244
B.C.A, 490-01-965_735-1-264

B.C.A, 490-01-965_735-1-224
B.C.A, 490-01-965_735-1-219
B.C.A, 490-01-965_735-1-218
B.C.A, 490-01-965_735-1-217
B.C.A, 490-01-965_735-1-215
B.C.A, 490-01-965_735-1-208
B.C.A, 490-01-965_735-1-169
B.C.A, 490-01-965_735-1-119
B.C.A, 490-01-965_735-1-123
B.C.A, 490-01-965_735-1-163
B.C.A, 490-01-965_735-1-100
B.C.A, 490-01-965_735-1-120
B.C.A, 490-01-965_735-1-118
B.C.A, 490-01-965_735-1-112
B.C.A, 490-01-965_735-1-110
B.C.A, 490-01-965_735-1-84
B.C.A, 490-01-965_735-1-43
B.C.A, 490-01-965_735-1-44
B.C.A, 490-01-965_735-1-42
B.C.A, 490-01-965_735-1-40
B.C.A, 490-01-965_735-1-20
B.C.A, 490-01-965_735-1-25
B.C.A, 490-01-965_735-1-24
B.C.A, 490-01-965_735-1-272
B.C.A, 490-01-965_735-1-12
B.C.A, 490-01-965_735-1-167
B.C.A, 490-01-965_735-1-168
B.C.A, 490-01-965_735-1-165
B.C.A, 490-01-965_735-1-162
B.C.A, 490-01-965_735-1-117
B.C.A, 490-01-965_735-1-91
B.C.A, 490-01-965_735-1-92
B.C.A, 490-01-965_735-1-93

B.C.A, 490-01-965_735-1-65
B.C.A, 490-01-965_735-1-66
B.C.A, 490-01-965_735-1-67
B.C.A, 490-01-965_735-1-64
B.C.A, 490-01-965_735-1-96
B.C.A, 490-01-965_735-1-274
B.C.A, 490-01-965_735-1-275
B.C.A, 490-01-965_735-1-277
B.C.A, 490-01-965_735-1-282
B.C.A, 490-01-965_735-1-270
B.C.A, 490-01-965_735-1-274
B.C.A, 490-01-965_735-1-251
B.C.A, 490-01-965_735-1-239
B.C.A, 490-01-965_735-1-237
B.C.A, 490-01-965_735-1-231
B.C.A, 490-01-965_735-1-227
B.C.A, 490-01-965_735-1-225
B.C.A, 490-01-965_735-1-242
B.C.A, 490-01-965_735-1-323
B.C.A, 490-01-965_735-1-290
B.C.A, 490-01-965_735-1-319
B.C.A, 490-01-965_735-1-317
B.C.A, 490-01-965_735-1-314
B.C.A, 490-01-965_735-1-301
B.C.A, 490-01-965_735-1-299
B.C.A, 490-01-965_735-1-300
B.C.A, 490-01-965_735-1-303
B.C.A, 490-01-965_735-1-294
B.C.A, 490-01-965_735-1-313
B.C.A, 490-01-965_735-1-293
B.C.A, 490-01-965_735-1-315
B.C.A, 490-01-965_735-1-310
B.C.A, 490-01-965_735-1-311

B.C.A, 490-01-965_735-1-309
B.C.A, 490-01-965_735-1-306
B.C.A, 490-01-965_735-1-964
B.C.A, 490-01-965_735-1-148
B.C.A, 490-01-965_735-1-147
B.C.A, 490-01-965_735-1-153
B.C.A, 490-01-965_735-1-152
B.C.A, 490-01-965_735-1-51
B.C.A, 490-01-965_735-1-50
B.C.A, 490-01-965_735-1-54
B.C.A, 490-01-965_735-1-53
B.C.A, 490-01-965_735-1-56
B.C.A, 490-01-965_735-1-57
B.C.A, 490-01-965_735-1-58
B.C.A, 490-01-965_735-1-50
B.C.A, 490-01-965_735-1-60
B.C.A, 490-01-965_735-1-46
B.C.A, 490-01-965_735-1-63
B.C.A, 490-01-965_735-1-35
B.C.A, 490-01-965_735-1-33
B.C.A, 490-01-965_735-1-34
B.C.A, 490-01-965_735-1-32
B.C.A, 490-01-965_735-1-31
B.C.A, 490-01-965_735-1-6
B.C.A, 490-01-965_735-1-4
B.C.A, 490-01-965_735-1-3
B.C.A, 490-01-965_735-1-15
B.C.A, 490-01-965_735-1-2
B.C.A, 490-01-965_735-1-1
B.C.A, 490-01-965_735-1-216
B.C.A, 490-01-965_735-1-128
B.C.A, 490-01-965_735-1-170
B.C.A, 490-01-965_735-1-127

B.C.A, 490-01-965_735-1-161
B.C.A, 490-01-965_735-1-126
B.C.A, 490-01-965_735-1-86
B.C.A, 490-01-965_735-1-87
B.C.A, 490-01-965_735-1-88
B.C.A, 490-01-965_735-1-89
B.C.A, 490-01-965_735-1-85
B.C.A, 490-01-965_735-1-37
B.C.A, 490-01-965_735-1-38
B.C.A, 490-01-965_735-1-39
B.C.A, 490-01-965_735-1-40
B.C.A, 490-01-965_735-1-16
B.C.A, 490-01-965_735-1-29
B.C.A, 490-01-965_735-1-30
B.C.A, 490-01-965_735-1-27
B.C.A, 490-01-965_735-1-28
B.C.A, 490-01-965_735-1-26
B.C.A, 490-01-965_735-1-9
B.C.A, 490-01-965_735-1-8
B.C.A, 490-01-965_735-1-7
B.C.A, 490-01-965_735-1-62
B.C.A, 490-01-965_736-1-29
B.C.A, 490-01-965_736-1-14
B.C.A, 490-01-965_736-1-3
B.C.A, 490-01-965_736-1-15
B.C.A, 490-01-965_736-1-2
B.C.A, 490-01-965_736-1-4
B.C.A, 490-1-0-0-965_740-41
B.C.A, 490-1-0-0-965_740-8
B.C.A, 490-1-0-0-965_740-12
B.C.A, 490-1-0-0-965_740-20
B.C.A, 490-1-0-0-965_740-17
B.C.A, 490-1-0-0-965_740-15

B.C.A, 490-1-0-0-965_740-10
B.C.A, 490-1-0-0-965_740-12
B.C.A, 490-1-0-1021_929-121
B.C.A, 490-1-0-1021_929-26
B.C.A, 490-1-0-1021_929-30
B.C.A, 490-1-0-1021_929-22
B.C.A, 490-1-0-1021_929-58
B.C.A, 490-01-968_745-1-32
B.C.A, 490-01-968_745-1-31
B.C.A, 490-01-968_745-1-42
B.C.A, 490-01-968_745-1-43
B.C.A, 490-01-968_745-1-24
B.C.A, 490-01-968_745-1-12
B.C.A, 490-01-968_745-1-10
B.C.A, 490-01-968_745-1-7
B.C.A, 490-01-968_745-1-2
B.C.A, 490-01-968_745-1-35
B.C.A, 490-01-968_745-1-36
B.C.A, 490-01-968_745-1-37
B.C.A, 490-01-968_745-1-38
B.C.A, 490-01-968_745-1-40
B.C.A, 490-01-968_745-1-39
B.C.A, 490-01-968_745-1-37
B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-24
B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-25
B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-2
B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-3
B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-4
B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-5
B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-6
B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-8
B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-9
B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-11

B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-13
 B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-14
 B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-15
 B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-16
 B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-17
 B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-18
 B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-19
 B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-20
 B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-21
 B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-22
 B.C.A, 490-1-0-0-1006_882-23
 B.C.A, 490-1-0-0-595_55-8
 B.C.A, 490-1-0-0-595_55-16
 B.C.A, 490-1-0-0-595_55-4
 B.C.A, 490-1-0-0-595_55-23
 B.C.A, 490-1-0-0-595_55-11

2- KİTAPLAR

- ALPARSLAN, Y., YAKAR, S., *Maraş Meşhurları*, Kahramanmaraş, Temmuz, 2009.
- Atatürk ve Halkevleri Atatürkçü Üzerine Denemeler*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1974
- AVCI, R., *Akdeniz'in Altın Kenti Kahramanmaraş*, Kahramanmaraş Valiliği İl Kültür ve turizm Müdürlüğü, Genel Kordinatör: Seydihan Küçükdağlı, 2014.
- BALKILIÇ, *Cumhuriyet Halk ve Müzik, Türkiye'de Müzik Reformu, 1922-1952*, Ankara, 2009
- BALTACIOĞLU, İsmail H., *Halkın Evi*, Ankara, 1952
- BARTOK, B., *Küçük Asya'da Türk Halk Musikisi*, Çev. Bülent Aksoy.
- ÇEÇEN, A., *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*, Ankara.
- MORGÜL, M., *Rize Türküleri Deyince*, Avustralya Atatürk Kültür Merkezi, Ankara.
- SARI, Emre., *Gönül Dostları*, Antalya, 2016.

TOKSOY, N., *Halkevleri Bir Kültürel Kalkınma Modeli*

3- TEZLER

BARIŞERİ, Nurtuğ., *Bela Bartok'un Türkiye'deki Çalışmaları ve Türk Halk Müziği ve Macar Müziği Arasındaki İlişkilerin Araştırılması*, Müzik Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya, 1996.

DOĞAN, Ç., *Ankara Halkevi Sergileri*", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009.

KAYMAKÇIOĞLU, N.B., *Ahmet Gazi Ayhan'ın Hayatı ve Sanat Hayatı*, İstanbul Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Aralık, 2009.

TURGUT, E., *Halkevleri ve Halk Eğitimi (1932-1950)*, Gazi Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1988.

ZIRAMAN, Doğan E., *Cumhuriyet Dönemi Müzik Politikalarında Halkevlerinin Yeri*, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2003.

4- MAKALELER

ALPAGUT, U., "Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Müzik Eğitiminin Yaygınlaştırılması", *Milli Folklor*, Y.25, S.97, 2013.

BARTOK, B., "Türkiye'deki Derleme Gezilerim", *Musiki Dergisi*, 1881-1945.

ESİN, F., "Bela Bartok'un Perspektifinden Türk ve Macar Halk Müziği Değerlendirmeleri", *İdil Dergisi*, C.6, S.33, S.33, 2017, s.1584-1585.

GÜDEK, B., "Cumhuriyet Dönemi Müzik Alanında Yabancı Uzman Raporları", *Tarih Okulu Dergisi*, S. XVII, Y.17.

GÜVEN, F. C., "Halkevleri ve Güzel Sanatlar", *Ülkü*, C.XII, S.73, Ankara, 1939.

İGDEMİR, U., "Halkevleri ve Halkodaları", Atatürk ve Halkevleri, Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler, T.T.K, 1974.

İNAN, M.R., "Gazi'nin Halkçılık Ülküsü Halkevleri ve Sonrası", *Belleten*, C.LII, S.204, 1988.

KÖSEMİHAL, M.R., "Bela Bartok Aramızda", *Ülkü*, C.9, S.50, Ankara, 1937.

Notlar İktibaslar, "Halkevleri

- ÖZHAN, M., “Doğumunun 125. Yılı Anısına Cumhuriyet Döneminin Büyük Karagöz Sanatçısı Hayali Küçük Ali” *folklor/edebiyat*, C.17, S.66, 201, s.159-160.
- SALCI, V.L., “Bela Bartok’un Konferansları Gizli Halk Musiki” *Ülkü*, C.XI, S.62, 1938.
- SARIKAYA, H.S., SANCAR, T., “Bela Bartok’un Çağdaş Türk Müziğine Katkılarının İncelenmesi”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.16, S.2, Aralık, 2014.
- ŞENEL, S., “Cumhuriyet Dönemi’nde Türk Halk Müziği Araştırmaları”, *Folklor Edebiyat Dergisi*.
- TAN, N., “Halk Müziği Derleyicisi Avni Özbenli’nin Ardından” *Milli Folklor*, S.75, Yıl:19, 2007.

5- DERGİLER-BROŞÜRLER

- “Halkevleri Postası”, Halkevi Çalışmalarına Toplu Bir Bakış, *Ülkü*, C.XIII, S.74, 1939.
- 1932 C.H.F Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, Ankara, 1932.
- 1940 C.H.P Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, Hakimiyet-i Milliye Mat.
- Ankara Halkevi 1935-1936 Ankara Halkevi 300000 Yurtdaşı Çatısı Altında Topladı, 1935.
- Ankara Halkevi 1936-1937, Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurtdaşı Çatısı Altında Topladı, 1936.
- Ankara halkevi 1937-1938 Çalışmaları, Ankara, 1937.
- Ankara Halkevi 1938-1939 Çalışmaları
- Ankara Halkevi 1940 Çalışmaları.
- Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384793 Yurtdaşı Çatısı altında Topladı, Ankara, 1936-1937.
- C.H.F 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları, Ankara, 1946.
- C.H.F Halkevleri Öğreneği, Ankara, 1938.
- C.H.F Halkevleri Talimatnamesi, Hakimiyet-i Milliye Matbası, Ankara, 1932.
- C.H.P Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942
- Cumhuriyet’in Onuncu Yıldönümünde Ankara Halkevi, Halkevleri, Ankara, 1933.

Halkevi Çalışmaları, *Ülkü*, C.XII, S.72, Şubat, 1939.

Halkevleri 1932-1935, 103 Halkevi Geçen yıllarda Nasıl Çalıştı, Ankara, 1937.

Halkevleri, *Ülkü*, Birinci Teşrin, C.II. S.9, 1933.

Halkevleri, *Ülkü*, İkinci Teşrin, C.XII, S.69, 1938.

Halkevlerinin Açılış Konferansı, *Ülkü*, C.XI, S.61, Mart, 1938.

Notlar ve İktibaslar, “Halkevleri” *Ülkü*, C.XII, S.69, 1938.

6- WEB ADRESLERİ

www.haberturk.net

www.kuka.org.tr

www.filozof.net

www.muhakeme.net

www.kimdir.gen.tr

<https://karnaval.com>

www.sanatta.yansimalar.com

www.ihsanozturk.com/karsli_ashik_dursun_cevlani

www.edebiyat.ve.sanat.akademisi.com

www.ozanlar.biz

[https:// www.liseedebiyat.com](https://www.liseedebiyat.com)

baglamakursu.net

www.ecenindunyasi.com

www.karsturkuleri.com

www.ensonhaber.com

www.akproje.org

[https:// www.antoloji.com](https://www.antoloji.com)

nedirler.com/tarihi-sahsiyetler-kisilikler

[https:// www.havadiskibris.com](https://www.havadiskibris.com)

[https// www.turkedebiyati.org](https://www.turkedebiyati.org)

siirlerimizdeblogcu.com

[https:// www.turkudostlari.net](https://www.turkudostlari.net)

www.nedirturk.com

<https://alevinet.com>

www.zohreana.forum.com

www.mehmeteminturkyilmaz.com.tr

www.hbvdergisi.gazi.edu.tr

edebiyatozetpdf.blogspot.com.tr
[https:// www.biyografistan.com](https://www.biyografistan.com)
<https://forum.bordomosi>
 Hasan Sözeri TRT Belgesel:26.10.2012/[https:// www.youtube.html](https://www.youtube.html)
www.uslanmam.com/müzik-enstrumanları/859292-kemençe
www.kayserihaber.com
www.turkuler.com
www.dailymotion.com
www.turkusözü.com
www.kayseri.gündem.com.tr
www.istanbulgazetesi.com
www.gulceedebiyat.net
<https://eksisözlük.com>
www.biyografi.net
www.turansam.org
[https:// www.turksanatmuziği.org](https://www.turksanatmuziği.org)
[https://kahramanmaraş.bel.tr\) kahramaraş/şairler](https://kahramanmaraş.bel.tr/kahramaraş/şairler)
www.biyografya.com
şairlermaraş2.blogspot.com.tr/2015/10mehmet-kiper.html
www.mehmetgaren.com/images/kitap/maraşmeşhurları/pdf
www.nkfu.com
www.dersimiz.com
<https://turkinfo.com>
www.eokul-meb.com
www.cahilfilozof.blogspot.com
<https://aaspot.net>
tekeli.blogcu.com/avni-özbenli
www.türküler.com/tgv/avni_özbenli.ap
[https://www.mürekkephaber.com/h.avni_özbenli için anma günü düzenlendi](https://www.mürekkephaber.com/h.avni_özbenli_için_anma_günü_düzenlendi)
www.halkınsesi.com.tr
caycuma.bl.tr
www.milliakıl.com
[www.hürriyet.com.tr/halk müziği sanatçısı hüseyin çakır'ın heybeli yapıldı](http://www.hürriyet.com.tr/halk_müziği_sanatçısı_hüseyin_çakır'ın_heybeli_yapıldı)

EKLER

Ek 1. Orijinallik Raporu

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Şule DEMİRALP
Öğrenci Numarası	121211104
Enstitü Anabilim Dalı	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Programı	Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Mehmet ÇEVİK
Tez Başlığı (Türkçe)	Ankara Halkevi'nin Musiki Çalışmaları

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

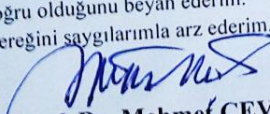
Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 88 sayfalık kısmına ilişkin, 24/07/2018 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 22'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

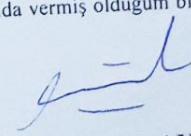
- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen öğrencinin doktora tezi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından belirlenen azami benzerlik oranlarını aştığını ve tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Prof. Dr. Mehmet ÇEVİK
Danışmanın Adı-Soyadı
(İmzası)

Prof. Dr. Ahmet AKSİN
Anabilim Dalı Başkanı
(İmzası)

Lisansüstü tezler, savunma öncesinde **intihal program raporu** ile birlikte enstitüye teslim edilir.

İntihal raporu ile ilgili olarak etik kurallar dâhilindeki benzerlik oranları ilgili Enstitü Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. (Enstitü Yönetim Kurulu tarafından tezin, intihal kapsamı dışında değerlendirilmesi için TURNITIN'den alınan raporda "benzerlik oranı"nın, "alıntılar hariç" en fazla %10, "alıntılar dâhil" % 30'u geçmemesi şeklinde kabul edilmiştir).

ÖZ GEÇMİŞ

Şule DEMİRALP 29.08.1981’de Bingöl’de doğdu. İlk, Orta öğrenimini Bingöl’de ve Lise öğrenimini Elazığ’da yaptı. Daha sonra Fırat Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü’nü kazanıp 2008 yılında mezun oldu. 2011-2012 döneminde Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Türkiye Cumhuriyeti Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans eğitimine başladı.

